

# Íyi ulitane e' wì tkēnewami

## Génesis

Si'kuaie yēkkuō i' kiè *Génesis*, e' wà kiane chè, *íyi ulitane e' wì tkēnewami*. Yēkkuō i' blatēule böt tsjíní. Et tsjíní e' dör capítulo et dō capítulo dabom eyök kí et (1–11). Iēt tsjíní e' dör capítulo dabom eyök kí böt dō capítulo dabom skeyök (12–50). Et tsjíní e' tō se' a íyi kōs e' wì pakè. Ká jai ena ká i' e' yōne kewe. Ñies ñiwe, nañewe, diwö, si'wö ena bēkwö e' yōne tsawe. Es ñies dayë, ká sí, iyiwak, se' wēpa ena alakōpa, e' kōs yō' Skéköl tō, e' pakè yēkkuō et tsjíní tō. Ñies wēs s'ditsö tsá e'pa tō ì sulu wamblè' ena ì o' Skéköl tō ie'pa tsatkoie inuì yökí, e' tso' kitule yēkkuō et tsjíní kí. Ñies wēs s'ditsö pone'mi ká wa'ñe senuk ditséwö wa ditséwö wa ena ì kuekí s'ttō tso' taië kuà'kí kuà'kí, e' kōs pakè yēkkuō et tsjíní tō.

Yēkkuō iēt tsjíní tō ikkachè se' a tō wēs Israel aleripa e'pa dē'bitu wēm eköl kiè Abraham e' wa. Israel aleripa wa Skéköl tō ibikeitsétke ká ulitane wakpa tsatkök inuì yökí. As e' wà tkö, e' kuekí Skéköl tō Abraham klöo' iwák a. Abraham erblè' Skéköl mik buaë, e' kuekí Skéköl tō ittè me' ie' a. E' tso' kitule yēkkuō iēt tsjíní kí.

Ttè me' Skéköl tō Abraham a, e' è me'itö Abraham alà Isaac ena Isaac alà Jacob e'pa a. Jacob ñe' è kiè ñies Israel. E' kuekí ie' aleripa kièsö Israel aleripa. Yēkkuō iēt tsjíní è kí itso' kitule tō wēs Skéköl tō Abraham, Isaac ena Jacob, e'pa tsatkè'bitu ibolökpa kōs yökí as ttè me'itö ie'pa a e' wà tkö wake'.

*Skëköl tō íyi ulitane yō'*

<sup>1</sup> Tsawe ta ká jaì ena ká i', e' yō'at Skëköl tō.

<sup>2</sup> Mik ie' tō íyi ulitane tsá yō'mi, eta ká wa'ñe kě kī ì ku' yēs. Ká sí kě ta'. Dī' ē me'r iskiē. Ká dōr ttsettseē. Erē Skëköl Wiköl shkōar di' tsaka.

<sup>3</sup> Eta Skëköl tō iché: “¡Ká ñinú!”

Eta ká ñine.

<sup>4</sup> Ie' tō isué tō ká ñiwe e' dōr buaē, e' méatitō ñiweie. Ká ttsettse, e' méatitō nañeweie.

<sup>5</sup> Ñiwe, e' kiéitō ñiwe. Ká ttsettseē, e' kiéitō nañewe. Ekkē kanewéitō ká tsawe a.

<sup>6</sup> E' bule es ta ie' tō iché: “¡Iyönú wes skátke kkō dapee es di' shua iblatoie as kě iwöiërwane ñi a!”

<sup>7</sup> Eta es iyuéitō di' blatoie. Es di' atē ká jaishet ena ká i' kī.

<sup>8</sup> Ì yuéitō, e' kiéitō kakölttō. Ekkē kanewéitō eta ká de böt.

<sup>9</sup> E' bule es ta ie' iché: “¡Di' atē ká i' kī, e' e' dapa'úka ek tsiní ěme as íyök poppo dōka!”

Eta es iyōne.

<sup>10</sup> Wé íyök poppo deka, e' kiéitō íyök. Wé di' dapaneka, e' kiéitō dayē.

Ie' isué tō e' kōs dōr buaē.

<sup>11</sup> E' ukuōkī ta ie' tō iché: “¡Íyök kī íyi kuá ulitane tskinú! Kakō wōr ta' ese, ñies kal ulitane wōr ta' ese kōs tskinú iwakmik iwakmik.”

Eta es ekkēpa tskine.

<sup>12</sup> Es íyök kī íyi kuá ulitane tskine kakō wōr ta' iwakmik iwakmik, ñies kal wōr ta' iwakmik iwakmik. Ie' tō isué tō ekkēpa kōs, e' dōr buaē.

<sup>13</sup> Ekkē kanewéitō eta ká de mañat.

<sup>14</sup> E' bule es ta ie' iché: “¡Ì dalöburta' yönú ká jaì a! Ekkēpa dōr buaē ká blatoie ñiwe nañewe, ñies

ikkachöie mik ta diwö de kawö tköwoie, ñies ká shta'woie ena duas tköke e' jchenoie.

15 Ekkëpa kos dalöburke taië ká i' ki."

Etá es iyöne.

16 Es ie' tö ì dalöburta' taië ese yuëat bök. Ikibiie dör ká ñiwoie ñiweie. Wëne dalöbur diöshet e' dör olo'bunoie nañeweie.

17 Ekkëpa méatitö ká jai a dalöbunoie ká i' ki

18 ñië nañeë, ñies ká ñiwe ká nañewe e' blatoie. Ie' tö isuë tö ekkëpa dör buaë.

19 Ekkë kanewëitö etá ká de tkël.

20 E' bule es ta ie' tö iché: "¡Iyiwak serke di' a dayë a, e' kos yönú taië! ¡Ñies dù ulitane yönú as iur kashuk a!"

21 Etá es iyiwak blubluë serke dayë a, ekkëpa yuëitö. Ñies iyiwak kos serke di' a ena dayë a ekkëpa yuëitö iwakmik iwakmik. E' sù dù ulitane yuëitö, iwakmik iwakmik.

Ie' isuë tö ekkëpa kos dör buaë.

22 Etá iyiwak yuëitö e'pa a ie' er buaë ché ttè i' wa: "a' alönú taië, di' kos, dayë kos, e' wà iöká taië. Ñies as dù alör taië ká wa'ñe."

23 Ekkëpa kanewëitö etá ká de skël.

24 E' bule es ta ie' tö iché: "¡Iyiwak serke ká sí ki, e' ulitane yönú iwakmik iwakmik! ¡Iyiwak uru, iyiwak kañiru, iyiwak e' kuke iski, ekkë kos yönú iwakmik iwakmik!"

25 Etá es ie' tö iyiwak ulitane yué ká sí ki iwakmik iwakmik. Ie' tö isuë tö ekkëpa kos dör buaë.

26 E' ukuökí ta ie' tö iché: "Ditsö yuöso wes se' es as ie'pa tkökasö ká i' kos wökirie. Nima, dù, iyiwak uru, iyiwak kañiru, iyiwak e' kuke iski, ekkë kos tso' ká i' ki, e' atdaë ie'pa ulà a."

27 Mik Skéköl tō s'ditsō tsá yō',  
 etā iyuéitō wes ie' es;  
 Ie'pa yuéitō wēm eköl ena alaköl eköl.

28 Ie' er buaë ché ie'pa a i' es:

“A' ala'r kōka taië,  
 a' alönú taië ká ulitane kī.  
 Ká i' kos e' kané ú a' tō.

Nima, dù, ena iyiwak ulitane ekkēpa kos wōkir a'  
 dör, e' wà ú.”

29 E' ukuökī tā Skéköl tō iché ie'pa a: “Ye' ttō ttsō.  
 Íyi kuá kos wōrtā' ñarta', ese méatyō a' a ñè. Ñies  
 kalwō ulitane katarta' ku'yarta' ese kos méatyō a'  
 a katè ku'yè.

30 Erē iyiwak kañiru, iyiwak uru ena dù, ekkēpa  
 kos a kakō méatyō katè.” Eta es iatē.

31 Ie' isué tō ekkē kos dör buaë shute. Ekkē  
 kanewéitō etā ká de teröl.

## 2

1 Es ká jai ena ká i', ñies íyi ulitane tso' iki, e' yöne  
 one se.

2 Ká de kul etā i kos yö'bituitō e' yöne one, e' kuekī  
 diwō e' wa ie' kē kanēblēne.

3 E' diwō wa kē ie' kanēblēneia ká i' yuök e' kuekī  
 ie' iché tō diwō e' dör buaë. Ñies ie' iché tō semana  
 bit e' diwō bata e' dör batse'r se' a.

### *Skéköl Jehová tō s'ditsō tsá yué*

4 I' dör ká jai ena ká i' tsá yöneat, e' pakè.

Mik Skéköl Jehová tō ká jai ena ká i' e' yö',

5 e' kēwō ska' tā kam ie' tō kalī patkō ká i' kī, ñies  
 kē yi kū' ká kanéuk. E' kuekī kam kal kuá tskir ena  
 kam kakō tskir.

6 Erë di' tskirke íyök a, e' tō íyök kōs nuweke.

7 Etā Skëköl Jehová tō íyök yuè s'ditsöie eköl wák dör wëm. Etā ie' tō iwöiké iyik a tā iyöne se'ie ttsë'ka.

8 E' ukuökí tā ie' tō ká buaala yuè ekwöki diwö tskirke e' ëka, ká kiè Edén eë. Etā wëm yö'itö, e' méatitö ká buaala e' a senuk.

9 Eë ie' tō kal ulitane wër bua'buä, ñies iwö dör buä katano ese tské. Ká buaala e' shusha, ie' tō kal tské bölka. Kal elka dör sene michoë e' kéli. Kal iëlka e' dör iyi buä ena iyi suluë ese jchenoie e' kéli.

10 Edén ká shuā di' tskirke etö, e' tō ká buaala nuweke. Wë ká e' kkö döwā eë di' e' ulà jchërke dōka tkëtö.

11 Di' ulà etö kiè Pisón. E' tkökemi ká kiè Havilá, e' kōs a. Ká e' kī oro tso'.

12 Oro e' dör oro bua'buä. Ñies kiö masmas bua'buä, ese tso' ena ák bua'buä kiè ónice ese tso'.

13 Di' ulà étö tkökemi ká kiè Cus, e' kōs a. E' kiè Guihón.

14 Iulà étö skà mir ká kiè Asiria diwö tskirke, e' ëka. E' kiè Tigris. Etā di' ulà bataie, e' kiè Éufrates.

15 Mik Skëköl Jehová tō wëm tsémi méat ká buaala aṭe Edén e' shuā as ikaneùitö, as ikkö'nùitö,

16 etā ie' tō ttè dalöiëno i' mé ia: “Ká buaala e' kéliwö ulitane katëmbö.

17 Erë iyi buä ena iyi suluë ese jchenoie e' kéliwö kë katar. Mik kal e' wö katébö, etā be' duöwāraë. E' kuëkí kë ikatar.”

18 E' ukuökí tā ie' tō iché: “Kë idör bua' wëm a senuk ekörla. Súyö ie' a wapie yuè eköl ikimuk buäë.”

19 Etā iyiwak yö'itö íyök wa ekkë kôs debitu iwa wëm a suè tö ima ie' tö ikiè mekami. Ta wës wëm tö ikiè méka es iatë.

20 Es wëm tö iyiwak uru ena iyiwak kañiru, ñies dù, ekkë kôs kiè méka. Erë kè ie' kïmuk kune buaë ie' wapieie.

21 Etā Skëköl Jehová tö wëm kapöwéwa tajë, e' dalewa ie' tö ichane yëttsa etö, e' chkà wöiwaneitö.

22 Ichane e' yuëitö alakölie ta idebitu iwa wëm a.

23 Mik wëm tö isué, etā ichéitö:

“i' je' dör ye' wák dichéwö ena ye' wák chkà! Alaköl dë'ka wëm wa, e' kueki ikirdaë alaköl.”\*

24 E' kueki wëpa kë serpaia iyé ena imì e'pa dapömik, iserdawa alaköl ta. Ie'pa böl serdaë ñita, ta imía wës wák eköl è es.

25 E' këska' ta wëm ena alaköl iëter sume, erë ie'pa kë wa jaë jcher.

### 3

#### *S'ditsö tö Skëköl ttö dalöwéwa*

1 Tkabë tso' etö, e' erbikö tajë s'kitö'woie iyiwak kañiru yö' Skëköl Jehová tö, ekkë kôs tsata. Ká et ta ie' tö alaköl a ichaké:

—¿Moki Skëköl tö iyë'at a' a tö ká buaë shua kal ulitane tso', e' wö kë katar yës?

2 Alaköl tö iüté:

—Au, e' kë dör es. Ie' tö sa' a iché tö kal ulitane wö katarmi.

3 Erë kal ar ká i' shushaë, e' wö kë katanuk, kë e' kanuk sa' a. E' wamblé sa' tö, etā sa' duöralur.

\* 2:23 Hebreoie ttè kiane yënuwëm e' dör ish ena ttè kiane yënuwëm alaköl e' dör isha.

<sup>4</sup> Etā tkabē tō iché alaköl a:

—Au, e' dör kache. A' kē duōpawā.

<sup>5</sup> Ie' wā ijcher buaē tō mik kalwō e' katéwa a' tō, etā ì dör buaē, ì dör suluē e' jcherdaē a' wā wēs ie' wák wā ijcher es.

<sup>6</sup> Etā alaköl isué tō kalwō e' wēr buaē katè. Ie' éna ikatak iyi jchēnoie buaē. E' kuēki ie' tō kalwō batsée, katéwaitō. E' ukuōki tā ie' tō imé iwēm a, etā iwēm ikatéwa ñies.

<sup>7</sup> E' bet tā ì dör sulu, ì dör buaē ese ane ie'pa éna, etā ie'pa wā ijchenewa tō ie'pa iēter sume. Etā ie'pa tō kal kiè higuera, e' köyök yué banoie e' wa ie'pa e' patrēwa.

<sup>8</sup> Siwā' bitsirke tsáji, etā wēm ena ilaköl tō Skököl Jehová shkokedur ká buaē shuā, e' ttsé. E' yöki ie'pa e' blélur kal tso' taiē ese shuā.

<sup>9</sup> Erē Skököl Jehová tō wēm kié tā ichaké:

—¿Wé be' tso'?

<sup>10</sup> Wēm tō iiuté:

—Ye' tō ittsé tō be' shkokedur ká buaala shuā. Ye' dur sume, e' kuēki ye' suane be' yöki. E' kuēki ye' e' bléwa be' yöki.

<sup>11</sup> Etā Skököl tō ie' a iché:

—¿Yi be' a iché tō be' dur sume? Ichō ña tō kalwō yé'yō be' a tō kē ikatar ¿e' katébō?

<sup>12</sup> Ie' tō iiuté:

—Be' tō ye' a alaköl me', ye' wapieie, e' tō ye' a kalwō mé katè. E' katéwayō.

<sup>13</sup> Etā Skököl Jehová tō alaköl a ichaké:

—¿Iók bö iwamblé?

Ie' tō iiuté:

—Tkabē tō ye' kitéka, e' kuēki ye' tō kalwō e' katéwa.

<sup>14</sup> Etā Skököl Jehová tō tkabē a iché:

—Ì wamblé be' tò, e' kueḱi ye' tò be' a ichè tò iyiwak ḱos shuḱa be' ě weirdaë michoë. Keḱraë be' shkōraë e' kuule be' batsi' ḱi ta be' kkō a ḱá po mirawa.

<sup>15</sup> Be' ena alaköl meraatyö ñi bolökíe. Be' aleripa ḱos ena alaköl aleripa ḱos, e'pa aṭe ñi bolökíe ñies. Alaköl aleri eköl tò be' wökir shḱa'weraë ena be' tò ie' klō kaniñak shḱa'weraë.

<sup>16</sup> E' ukuḱi ta ie' tò iché alaköl a:

—Mik be' alà ḱurketke eṭa be' weirdaë siarë, idalë'r tajë e' ttseraëbö. Erë be' ḱi be' wëm kiardaë ena ie' dōraë be' wökirie.\*

<sup>17</sup> E' ukuḱi ta ie' tò iché wëm a:

—Be' tò be' alaköl ttō iuté, kalwö yë'yö be' a tò kē ikatar, e' wà katébö. E' kueḱi be' weirdaë ñies. Be' kueḱi íyök sulu'weraḱyö. Be' kanēblōraë darērëë be' chḱè yuloie.

<sup>18</sup> Íyök ḱi dika'chka ena ḱākō sulusi, alōrdaë. Ñies kalwö kañiru katerabö.

<sup>19</sup> Be' ḱawōṭa kanēblök darērëë chḱoie dō mik be' duowa, míane íyökíe weṣ be' dör kuaë es eṭa. Be' yöne íyök wa, e' kueḱi be' dōrane íyökíe.

<sup>20</sup> Wëm tsá yöne, e' kiè Adán. Ilaköl dör se' mì tsá. E' kueḱi Adán tò ikiè méḱa Eva.†

<sup>21</sup> Eṭa Skēköl tò datsi' yué ie'pa a iyiwak kkuölit wa, ta ie'pa paiéitö.

<sup>22</sup> Eṭa ie' tò iché: “Iñe ì dör buaë ena ì dör suluë, e' jcher ditsö wa weṣ se' wa ijcher es. E' kueḱi dō' ie'pa mi', sene michoë e' kéli wōbatsök katè ta iser michorak.”

\* **3:16 Mik be' alà ḱurketke...ie' dōraë be' wökirie:** Ñies ttē e' mane'wēmīsō i' es: *Be' éna e' alakḱa be' wëm ḱi, erë ie' e' alōrakḱa be' ḱi.* † **3:20 Eva:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chē ttsē'ka.



23 E' kuək̄i ie' tō wēm ena ilaköl yéttsa ká buaala tso' Edén e' a, ta ipatkémiitō íyök wakanéuk. Íyök wa wēm yöne e' k̄i ipatkémi kanéblök.

24 Ie' tō itrè'wéshka, e' ukuök̄i ta ì ttsè'ka pik ta' tso' ká jaì a kiè kèrub, e'pa tuléwàitō ká buaala e' ñalé ska' diwö tskirke e' èka ikkō'nuk. Ñies tabè wõnarke dalölöë ratkear siwà' k̄i, e' méatitō aš kē yi dōwajā sene michoë kéli ska'.

## 4

### *Caín tō iël kiè Abel, e' ttéwā*

1 Etā Adán sené Eva ta. Eva dunekā ta ilà kune wēm. Ikiè mék̄aitō Caín.\* Mik alà kune, etā Eva tō iché: “Jehová tō ye' k̄imé, e' kuək̄i ye' alà kune eköl wēm.”

2 E' ukuök̄i ta ilà skà kune ek, e' kiè Abel, Caín èl tsirla. Abel tō obeja alöwēke. Caín tō dalì kuantkeke.

3 Ká et ta, Caín wā idali wöne, ese kak mí mè Jehová a idalöioie.

4 Etā Abel wā ie' icha mí ñies. Ie' obeja tsá bua'buā, ese kak mí ie' wā mè Jehová a. Abel ena ì méitō e' wër buaè Jehová wa.

5 Erè ie' kē wā Caín ena ì méitō e' sune es, e' kuək̄i Caín ulunekā tajē, iwö yée suluë.

6 E' kuək̄i Jehová tō Caín a ichaké: “¿Iök be' ulune wö yée sulu?

7 Be' tō ì bua' úpa, e'ma be' jañuke tsuleë. Erè ì sulu wamblébö, e' kuək̄i ì sulu e' métër bër be' panuk namuie e' alokā be' k̄i. Erè be' ké e' alökka iki.”

\* **4:1 Caín:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ye' ulà a ide.

<sup>8</sup> Ká et ta, Caín tö iël Abel kiémi kañika. Mik ie'pa demi kañika, eta ee Caín ñippéka iël ta eta iël ttéwaitö.

<sup>9</sup> E' ukuöki ta bet, Jehovahä tö Caín a ichaké:

—¿Wé be' ël Abel?

Caín tö iiüté:

—Ye' kë wa ijcher. Ye' kë dör ie' kkö'nukwak.

<sup>10</sup> Skököl tö ie' a iché:

—¿Iök bö iwamblé es? Be' ël ttéwabö, e' pé tene taië íyök ki, e' nuí tso' be' ki. E' ki ye' kawöta be' we'ikök.

<sup>11</sup> E' kuëki be' weirdaë íyök ki wé be' tö be' ël pé tkö'wé, e' ki be' yerattsayö.

<sup>12</sup> Be' kanablömi taië, erë kë wà wörpa buaë. Be' kawöta shkök ká wa'ñe, kë a eno ta' yës.

<sup>13</sup> Eta ie' tö Jehovahä iüté:

—E' darërë ye' a. Kë ye' a idalë'ttsënu.

<sup>14</sup> I'ñe be' tö ye' uyéttsa ká i' ki, e' ukuöki ta ye' kawöta shkök ká wa'ñe kamië, kë a eno ta'. Be' kë ku'ia ye' ta, e' kuëki yi ye' kuéwa, ese tö ye' tterawa.

<sup>15</sup> Erë Jehovahä tö iiüté:

—Yi be' ttéwa, ese kí weirdaë siarë taië iskéie.

Eta Skököl tö iwakyuée iwà kkachoie as yi tö ikuéwa, ese kë tö ittöwa.

<sup>16</sup> Eta Caín e' yéttsa Jehovahä wörki ta imía ká kiè Nod ee, ká e' ate Edén diwö tskirke e' kke.

<sup>17</sup> Eta Caín sené ilaköl ta. Iduneka ta ilà kune wák dör wëm, e' kiè Enoc. E' ukuöki ta Caín tö ká yué et, kiè mékaitö ilà kiè wa Enoc.

<sup>18</sup> Enoc dör Irad yé. Irad dör Mehujael yé. Mehujael dör Metusael yé. Metusael dör Lámec yé.

<sup>19</sup> Eta Lámec senéwa alakölpa böi ta. Eköl kiè Adá, eköl kiè Silá.

<sup>20</sup> Età Adá dē' alàè kiè Jabal. E' aleripa dör iyiwak alöukwakpa e' serke úla yöule datsi'tak wa ese a.

<sup>21</sup> Ie' èl kiè Jubal. E' aleripa dör ma'ma kicha ta' guitarra sù ena ma'ma pulé sù ese bla'ukwakpa.

<sup>22</sup> Silá dē' alàè ñies kiè Tubal-Caín. E' aleripa dör tabechka kiè bronze ena hierro ese sté. E' kutà kiè Naamá.

<sup>23</sup> Ká et ta Lámec tö iché ilakölpa a:

“A Adá, a Silá, ye' ttö ttsó:

Wëm eköl duladula tö ye' shkaö',

e' kueki ye' tö ikötwá.

<sup>24</sup> Yi tö Caín ttéwa, e' tö iské tueraë siarë, erë yi tö ye' ttéwa, e' tö iské kí tueraë jaishet shute.”

<sup>25</sup> Adán alà skà kékane ilaköl ta wák wëm. Eva tö iché: “Skököl tö ye' a alà ské mé eköl, Caín tö Abel kötwá, e' skéie.” E' kueki ie' tö ikiè méka Set.†

<sup>26</sup> Nies Set de alàè wák wëm kiè mékaitö Enós. E' kèwö ska' ta s'ditsö tö Skököl a iyi tsá ki'mi ena idalöie'mi ikiè Jehová e' wa.

## 5

### *Adán aleripa*

<sup>1-2</sup> Mik Skököl tö s'ditsö tsá yö', età iyuéitö wes ie' wák es. Ie'pa yuéitö wëm ena alaköl. Ie' er buaë ché ie'pa a. Ie' tö ie'pa yué, e' diwö shà ta ikiè mékaitö s'ditsö. I' dör Adán aleripa e'pa kiè.

<sup>3</sup> Mik Adán kí duas de cien eyök kí dabom mañayök (130), età ie' alà kune eköl, e' dör wes ie' wák es, ikiè mékaitö Set.

<sup>4</sup> E' ukuökí ta ie' kí seneia duas cien paryök (800). E' shua ie' ala'r kí kune wëpa ena alakölpa.

† **4:25 Set:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane ché ie' tö imé.

<sup>5</sup> Es ie' k̄i duas deka s̄eraa cien sul̄iyök k̄i dabom mañayök (930) eta ie' bl̄enewa.

<sup>6</sup> Mik Set k̄i duas de cien eyök k̄i sk̄el (105), eta ie' alà w̄em kiè Enós, e' k̄une.

<sup>7</sup> E' ukuök̄i ta ie' k̄i s̄eneia duas cien kuryök k̄i kul (807). E' sh̄ua ie' ala'r k̄i k̄une w̄epa ena alakölpa.

<sup>8</sup> Es ie' k̄i duas deka s̄eraa cien sul̄iyök k̄i dabom eyök k̄i bök (912) ta ibl̄enewa.

<sup>9</sup> Mik Enós k̄i duas de dabom sul̄iyök (90), eta ie' alà w̄em kiè Cainán, e' k̄une.

<sup>10</sup> E' ukuök̄i ta ie' k̄i s̄eneia duas cien paryök k̄i dabom eyök k̄i sk̄el (815). E' sh̄ua ie' ala'r k̄i k̄une w̄epa ena alakölpa.

<sup>11</sup> Es ie' k̄i duas deka s̄eraa cien sul̄iyök k̄i sk̄el (905) ta ibl̄enewa.

<sup>12</sup> Mik Cainán k̄i duas de dabom kuryök (70), eta ie' alà w̄em kiè Mahalalel, e' k̄une.

<sup>13</sup> E' ukuök̄i ta, ie' k̄i s̄eneia duas cien paryök k̄i dabom tk̄eyök (840). E' sh̄ua ie' ala'r k̄i k̄une w̄epa ena alakölpa.

<sup>14</sup> Es ie' k̄i duas deka s̄eraa cien sul̄iyök k̄i dabom (910) ta ibl̄enewa.

<sup>15</sup> Mik Mahalalel k̄i duas de dabom teryök k̄i sk̄el (65), eta ie' alà w̄em kiè Jéred, e' k̄une.

<sup>16</sup> E' ukuök̄i ta, ie' k̄i s̄eneia duas cien paryök k̄i dabom mañayök (830). E' sh̄ua ie' ala'r k̄i k̄une w̄epa ena alakölpa.

<sup>17</sup> Es ie' k̄i duas deka s̄eraa cien paryök k̄i dabom sul̄iyök k̄i sk̄el (895) ta ibl̄enewa.

<sup>18</sup> Mik Jéred k̄i duas de cien eyök k̄i dabom teryök k̄i bök (162), eta ie' alà w̄em kiè Enoc, e' k̄une.

<sup>19</sup> E' ukuök̄i ta, ie' k̄i s̄eneia duas cien paryök (800). E' sh̄ua ie' ala'r k̄i k̄une w̄epa ena alakölpa.

20 Es ie' k<sub>i</sub> duas deka seraa cien suliyök k<sub>i</sub> dabom teryök k<sub>i</sub> bök (962) ta iblënewa.

21 Mik Enoc k<sub>i</sub> duas de dabom teryök k<sub>i</sub> skel (65), eta ie' alà wëm kiè Matusalén, e' kune.

22 Ie' tö Skëköl ttö ë dalöieke. Matusalén kune, eta ie' k<sub>i</sub> seneia duas cien mañayök (300). E' shua ie' ala'r k<sub>i</sub> kune wëpa ena alakölpä.

23 Es ie' k<sub>i</sub> duas deka seraa cien mañayök k<sub>i</sub> dabom teryök k<sub>i</sub> skel (365).

24 Ie' sene' buae Skëköl ta, e' kueki ká et ta Skëköl wa ie' mitsër ttsë'ka, e' kueki kë ie' ku'ia.

25 Mik Matusalén k<sub>i</sub> duas de cien eyök k<sub>i</sub> dabom paryök k<sub>i</sub> kul (187), eta ie' alà wëm kiè Lámeç, e' kune.

26 E' ukuöki ta, ie' k<sub>i</sub> seneia duas cien kuryök k<sub>i</sub> dabom paryök k<sub>i</sub> bök (782). E' shua ie' ala'r k<sub>i</sub> kune wëpa ena alakölpä.

27 Es ie' k<sub>i</sub> duas deka seraa cien suliyök k<sub>i</sub> dabom teryök k<sub>i</sub> sulitu (969) ta iblënewa.

28 Mik Lámeç k<sub>i</sub> duas de cien eyök k<sub>i</sub> dabom paryök k<sub>i</sub> bök (182), eta ie' alà kune wëm.

29 E' kiè mékaitö Noé.\* Mik ie' tö ilà kiè méka, eta ie' tö iché: “Jehová tö iyök suluo'wa. E' kueki se' kawöta kanëblök darërë ikuatkoie; erë alà i' tö se' keraë enuk.”

30 Noé kune, e' itöki Lámeç k<sub>i</sub> seneia duas cien skeyök k<sub>i</sub> dabom suliyök k<sub>i</sub> skel (595). E' shua ila'r k<sub>i</sub> kune wëpa alakölpä;

31 Es ie' k<sub>i</sub> duas deka seraa cien kuryök k<sub>i</sub> dabom kuryök k<sub>i</sub> kul (777) ta iblënewa.

---

\* 5:29 Noé: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè enuk.

<sup>32</sup> Noé ki duas de cien skeyök, e' itöki ila'r kune mañal. Ikibi kiè Sem. Ishu ëk kiè Cam. Ibata ëk kiè Jafet.

## 6

### *S'ditsö ì sulu ë wambleke këkraë*

<sup>1-2</sup> Mik s'ditsö alönemi taië ká i' ki, eta Skëköl ala'r\* tö isué tö s'ditsö alà busipa dör bua'buaala. E' kueki ie'pa tö busipa wa ie'pa wöbatse ese tsélur.

<sup>3</sup> Erë Jehová tö iché: “Ditsö dör duöta'wa ese wakpa. I'ñe ta ye' kë tö kawö mepaia ditsö a seno ká taië. Es iserdaë duas cien eyök ki dabom böyök (120), ekkë ulat.”

<sup>4</sup> Mik Skëköl ala'r bak senuk s'ditsö alà busipa ta alà koka ie'pa ta, eta e' késka' ta wepa blubluë, kakkeë, esepa welepa bak ká i' ki. Ñies e' ukuöki wepa esepa bakia. E'pa dör pe' darëre kkeauleka taië ia'chki ta ese.

<sup>5</sup> Jehová tö isué tö s'ditsö tö ì sulu ë wambleke taië shute. Ì suluë ë bikeitseke ie'pa tö këkraë.

<sup>6</sup> E' kueki Skëköl er a idalënëne taië. Ie' tö ibikeitsé: “Kë yö ditsö yuöpa.”

<sup>7</sup> Eta ie' iché: “Ditsö yö' ye' tö ká i' ki, syüö e'pa ewewa. Ñies iyiwak kos serke ká si ki, e' ewerawayö. ¿Iie ye' tö ie'pa yö'?”

<sup>8</sup> Erë wem tso' eköl kiè Noé, e' seueke Jehová tö er bua' wa.

---

\* **6:1-2 Skëköl ala'r:** Kë s'wa ijçer moki tö yi chéitö es. Welepa tö ibikeitsé tö e' dör Skëköl biyöçökwakpaie ö aknamaie erë Jesús tö iché tö esepa kë a senukwa s'ditsö ta (Marcos 12.25). Welepa ska tö ibikeitsé tö e' dör s'ditsö wesele ser suluë. Ì wamblekerakitö ese kë wer buaë Skëköl wa, e' ë jçer se' wa.

*Noé tö kanò bërie yué*

<sup>9</sup> Ttè ikkè dör Noé pakè.

Noé dör wëm yësyësë Skëköl wörkij. Kekraë ie' tö Skëköl ttö dalöieke buaë. Ie' eköl ë serke wës Skëköl k<sub>i</sub> ikiane es.

<sup>10</sup> Ie' ala'r dör mañal wëpa kiè Sem, Cam, ena Jafet.

<sup>11</sup> Skëköl wörkij s'ditsö tso' e' wamblök sulu ëme, ñippök taië shutë.

<sup>12</sup> Ie' tö isué tö taië iyi suluë ë tso' iyök k<sub>i</sub>.

<sup>13</sup> E' kuek<sub>i</sub> ie' tö Noé a iché: “Ye' tö ibikeitsétke tö ditsö kos tso' ká i' k<sub>i</sub> e' ewerawayö se. Ie'pa ñippöke taië shutë ká i' k<sub>i</sub>. E' kuek<sub>i</sub> ye' tö ditsö kos tso' ká i' k<sub>i</sub> e' ewerawa seraa di' taië wa.

<sup>14</sup> E' kuek<sub>i</sub> kanò yuó etö bërie kal bua'buá ese wa, e' sh<sub>u</sub> blató. Kanò wöar tso' ipamik, e' wötó kiöchka dalolo bötsböts ese wa u'rki ena ish<sub>u</sub>a as di' kë tköwaja.

<sup>15</sup> Kanò yuó bats<sub>i</sub> metro döka cien eyök k<sub>i</sub> dabom mañayök k<sub>i</sub> skel (135 metros) ekkè. Ñies ishóló yuó metro döka dabom böyök k<sub>i</sub> böt k<sub>i</sub> shaböts (22,5 metros) ekkè. E' sù ispe yuó metro döka dabom eyök k<sub>i</sub> mañat k<sub>i</sub> shaböts (13,5 metros) ekkè.

<sup>16</sup> Kanò k<sub>i</sub> u yuóka, erè kanò kkö k<sub>i</sub> iulat múat metro shaböts. Kanò sh<sub>u</sub> blató mañat kuó. Ñies iwékkö yuó et kanò spé mik shkowajie kanò a.

<sup>17</sup> Di' patkerayö iyi tso' ttsë'ka ká i' k<sub>i</sub> e' kos ewowa. Ekkè duörawa seraa ká wa'ñe.

<sup>18</sup> Erè ye' ttè meraë be' a tö be' tsatkerayö kanò a di' yök<sub>i</sub>. Be' ala'r ena be' alaköl ena be' yakpa, e'pa tsúmi e' ta kanò a.

<sup>19</sup> E' sù iyiwak kuá'k<sub>i</sub> kuá'k<sub>i</sub> tso' ká sí k<sub>i</sub>, e' iömi kanò a etö wë'ñe etö alaki as itsatkër wës be' es.

20 Iyiwak k<sub>os</sub> i<sub>o</sub> kanò a. Iyiwak kua'k<sub>i</sub> kua'k<sub>i</sub> urta', iyiwak uru, d<sub>o</sub> iyiwak e' kuke i<sub>ski</sub>, e' k<sub>os</sub> i<sub>o</sub>m<sub>i</sub> kanò a, etò wè'ñe etò alaki, a<sub>s</sub> k<sub>e</sub> iduölur.

21 Ñies chkè ulitane dapa'ú blö be' a ena iyiwak a katè.”

22 Eta ekkè k<sub>os</sub> wakanewé Noé t<sub>o</sub> se w<sub>e</sub>s Skéköl t<sub>o</sub> iché ia es.

## 7

### *Di' bak taië ká i' k<sub>i</sub>*

1-4 E' ukuök<sub>i</sub> ta Jehovahá t<sub>o</sub> Noé a iché: “Iñe kuiki ta ye' t<sub>o</sub> ka<sub>li</sub> patkeraë ká i' k<sub>i</sub> döká ká dabom tkëyök (40) ñië nañeë. ¡E' wa íyi ulitane y<sub>o</sub>' ye' t<sub>o</sub> tso' ttsë'ka ká sí k<sub>i</sub>, e' k<sub>os</sub> ewerawayö y<sub>e</sub>s! Erë ye' t<sub>o</sub> isué t<sub>o</sub> ditsö ulitane shua be' ë serke buaë yësyësë w<sub>e</sub>s ye' k<sub>i</sub> ikiane es. E' kuëki be' e' iöká kanò a be' yamipa k<sub>os</sub> ta. Ñies iyiwak batse'r\* k<sub>os</sub> ese tsúmi döká kuktö wè'ñe kuktö alaki. Erë iyiwak k<sub>e</sub> dör batse'r, ese tsúmi etò wè'ñe etò alaki. E' sù ñies dù kua'k<sub>i</sub> kua'k<sub>i</sub> tsúmi döká kul wè'ñe kul alaki a<sub>s</sub> k<sub>e</sub> ierwa. K<sub>os</sub> ttè chéyö be' a, e' wakaneú es.”

5 Eta e' k<sub>os</sub> wakanewé Noé t<sub>o</sub> yësyësë w<sub>e</sub>s Jehovahá t<sub>o</sub> ie' a iché es.

6 Mik di' bak taië ká i' k<sub>i</sub>, eta Noé k<sub>i</sub> duas tso' cien teryök (600).

7 Ie' e' iéka kanò a ila'r ena ilaköl ena iyakpa e'pa k<sub>os</sub> ta e' tsatkök di' alörke taië e' yöki.

8-9 Iyiwak batse'r, e' sù iyiwak k<sub>e</sub> dör batse'r, iyiwak e' kuke ibatsi' k<sub>i</sub> ñies dù, ekkè k<sub>os</sub> dewa kanò a Noé ta bölka bölka w<sub>e</sub>s Skéköl t<sub>o</sub> iché ia es.

10 Ká de kul, eta di' t<sub>o</sub> ká katémitke.

\* **7:1-4 Iyiwak batse'r:** E' wà kiane ché iyiwak k<sub>e</sub> dör ñá ie'pa a. Se' w<sub>e</sub>lepa t<sub>o</sub> ichè iyiwak skítane.



11 Noé k<sub>i</sub> duas de cien teryök (600), k<sub>i</sub> si' et k<sub>i</sub> ká dabom eyök k<sub>i</sub> kul (17). E' diwö shà t<sub>a</sub> iyök tskirolone t<sub>a</sub> di' tso' idiki<sub>a</sub> e' deka taië ká wa'ñe. Ñies ká jaishet kköburoolone t<sub>a</sub> di' biteshka taië kal<sub>i</sub>ie ká i' k<sub>i</sub>.

12 Eta kal<sub>i</sub> yëne darërëë döka ká dabom tkëyök (40) ñië nañëë.

13 Kal<sub>i</sub> yënemi, e' diwö shà t<sub>a</sub> Noé e' iéka kanò a ila'r t<sub>a</sub>. Ila'r kiè Sem, Cam ena Jafet. E' sù ilaköl, iyakpa mañal, e'pa e' iéka ñies ie' t<sub>a</sub> kanò a.

14 Ie'pa t<sub>a</sub> iyiwak ulitane dewa kanò a, iyiwak uru, iyiwak kañiru, iyiwak e' kuke iski k<sub>i</sub> ena dù ulitane. Ekkë kos dewa kanò a ie'pa t<sub>a</sub>.

15 Iyiwak kos ekkë dewa kanò a bölka bölka.

16 E' shua imí wë'ñe etö alaki etö, wes Skököl tó iché ia es. E' one yës t<sub>a</sub>, Skököl tó kanò wékkö wötéwa.

17 Eta kal<sub>i</sub> yënemiie döka ká dabom tkëyök (40). Wes di' alör mirka es kanò batsemirkaitö.

18 Es di' k<sub>i</sub> alönemi taië t<sub>a</sub> kanò batsemirkaitö buaë.

19-20 Es di' alöneka taië kabata kos blubluë, e' tsata jaishet dö metro kul ekkë.

21 Es kos iyi tso' ttsë'ka ká sí k<sub>i</sub>, ekkëpa duolur di' a se. Dù kos, iyiwak uru kos, iyiwak kañiru kos, iyiwak e' kuke iski kos, ñies s'ditsö ekkëpa kos duolur yës.

22 Ì kos tso' ká sí k<sub>i</sub> ttsë'ka, e' enewa se.

23 Erë Noé ena ì tso' ie' t<sub>a</sub> kanò a, e'pa ë tsatkëne. Eta imalepa kos e' enewa. Es ñies iyiwak ulitane ewéwa di' tó. Dù ulitane, iyiwak uru, iyiwak kañiru dö iyiwak e' kuke iski, ekkë kos enewa seraä.

24 Es di' aṭe íyök kṷ ká dōka cien eyök kṷ dabom skeyök (150) ekkē.

## 8

### *Di' sinewane*

<sup>1</sup> Erē Skēköl kē éna Noé chē'wa. N̄ies iyiwak ulitane tso' Noé ṭa kanò a e' kē chē'wa ie' éna. Ie' tō siwā' patké aš itō di' siūwane ká wa'ñe. Eṭa di' pasinemine enaena.

<sup>2</sup> Íyök tskirólone e' wötēnene. N̄ies ká jaishet kköburolone e' wötērulunene. Eṭa kalī wöklōnewa kē yērku'ia.

<sup>3</sup> Di' tso'ia e' pasirmirne enaena. Ká de cien eyök kṷ dabom skeyök (150), eṭa di' sirmir ěme.

<sup>4</sup> E' kṷ si' de teröl (6) diwö de dabom eyök kṷ kul (17), eṭa erpa kanò sineka kabata kiè Ararat e' kṷ.

<sup>5</sup> Eṭa di' pasinemiie. Si' de dabop (10), e' tsá diwö, eṭa kabata kākkeē ese wēnemitke.

<sup>6</sup> E' kṷ ká de dabom tkēyök (40), eṭa Noé tō kanò wékkö tsitsir kköppée.

<sup>7</sup> Ie' tō dù ölö sù, e' émi et. Erē dù e' kē dē'iane kanò a ie' urke wišwiš dō mik di' sine eṭa.

<sup>8</sup> E' ukuökṷ ṭa ie' tō nuböl émi et isuöie tō ká sinene.

<sup>9</sup> Erē di' tso'ia íyök kṷ, kam isirwa, e' kuekṷ nuböl dene kanò a. Kē ie' wa ká ulat poppo kune e' tkowa. Noé tō nuböl klö'wéwa ulà wa ṭa itséwaneitō kanò a.

<sup>10</sup> Ie' tō iskà pané dōka ká kul, eṭa ie' tō nuböl skà émine.

<sup>11</sup> Ká tuinemitke ṭa nuböl dene, e' wa kal ulatska debitṷ ikà kṷ. Es Noé éna iane tō íyök kṷ sirmir.

12 Ie' tō iskā pané dōka ká kul, eṭa ie' tō nuböl skà émine. Nuböl e' kě dē'iane.

13 Mik Noé kī duas tso' cien teryök kī et (601), eṭa íyök pasinene. Eṭa si' kewe, e' tsá diwö, ie' tō kanò kī u tso' e' kléttsa. Eṭa ie' isué tō íyök pasinene.

14 Kawö de si' et kī diwö dabom böyök kī kul (27), eṭa ie' isué tō íyök pasinene seraä.

15 Eṭa Skököl tō ie' a iché:

16 “Be' e' yöttsa kanò a, be' alaköl ta, be' ala'r ta, be' yakpa ta ñies.

17 Es iyiwak ulitane yölrübö se. Dù ena iyiwak uru ena iyiwak e' kuke iski e' kos yölrübö kanò a, as imi' ká wa'ñe alönuk tajë ká wà iökne.”

18 Es Noé alaköl ena ila'r ena iyakpa, e'pa e' yélur kanò a.

19 Es ñies iyiwak ulitane, uru ena kañiru ena iyiwak e' kuke iski, ñies dù e' kos e' yéttsa kanò a se.

20 E' ukuökī ta ie' tō ák kataté ka'ie\* et Jehová a. E' bata kī ie' tō iyiwak batse'r ese jché ña'wéitö etö etö Jehová dalöioie. Ñies dù batse'r jchéitö ña'wéitö Jehová a etk etk.

21 Mik ishklé alar buaë, e' demi Jehová ska' ta ittseitö ta ibikeitséitö: “Eré ditsö ià duladula dōka kēchke, eṭa i sulu ë bikeitsekeitö. Erë kě yö ká sulu'wepawaiä ie'pa kueki. Es ñies kě yö i kos tso' ttsë'ka e' ewëwaiä wes yö iewéwa es.

22 “Ká i' tso'ia,  
eṭa dalì kuatkërmi, iwà wörmi;  
kaba tso', kase tso' ñies;

\* 8:20 Ák *kataté ka'ie*: E' wà kiane chè si'kuaie *altar*.

kali tso', duas tso' ñies;  
ká ñiwe tso', ká nañewe tso' ñies.”

## 9

### *Skëköl Jehovahá tö ittè mé Noé a*

<sup>1</sup> Etá Skëköl er buaë ché Noé a ñies ila'r a ta ichéitö ie'pa a: “A' alönú tajë. Ká wa'ñe wà iöne a' ala'r wa.

<sup>2</sup> Ditsö yöki iyiwak ulitane suardaë. Iyiwak ulitane urke kashuk a ena iyiwak serke ká sí ki ena iyiwak serke dayë a, e' kos atë a' dikia.

<sup>3</sup> Iyiwak ulitane ena kalwö ena kakö e' katèmi a' tö wé kiane a' ki ese. E' kos méatyö a' a katanoie.

<sup>4</sup> Chkè ulitane katèmi a' tö, erë kë ikatar ipé ta, se' serke s'pé mik e' kuëki.

<sup>5</sup> Se' serke s'pé mik, e' kuëki kë se' meneat ñi ttökwa, e' nuí ta'. Yi tö eköl ttéwa, ese kichatërdaë. E' sù iyiwak wé tö s'ttéwa, ese kawötä ttéwa ñies. A' wé tö s'ttéwa, ese nuí patueraëitö ye' a.

<sup>6</sup> “Skëköl tö s'ditsö yö' wes ie' es,  
e' kuëki yi tö se' ttéwa,  
ese wák kawötä' ttéwa wake'.

<sup>7</sup> Erë a' alönú tajë,  
ká wa'ñe wà iö ala'r wa.”

<sup>8</sup> Ñies Skëköl tö iché Noé a ena ila'r a:

<sup>9-10</sup> “I'ñe ye' ttè mukeat a' a ena iyiwak e' yéttsa kanò a a' ta, e' kos a.

<sup>11</sup> Mokië ye' tö a' a ichè tö ye' kë tö ditsö ena iyiwak tso' ká wa'ñe, e' kos ewepawaia di' wa. Di' kë döpaia ká wa'ñe sulu'ukwa wes itka es.”

12-13 Ye' tō shkaba' tkekear mò shuā iwà kka-choie a' a ena ditsö ulitane a tō ye' ttè méatyö a' a ena iyiwak kos a kekraë.

14 Mik ye' tō mò patké ta e' shuā shkaba' tkëne e' wërmi,

15 eta ye' éna iane tō ye' ttè me'atbak a' a ena iyiwak kos a tō kë ye' tō ditsö ena iyiwak ulitane ewepawaiä di' wa.

16 Es mik shkaba' tkëne mò shuā e' suéyö, eta bet ye' éna idaa tō ye' ttè me'at ditsö a ena iyiwak kos a michoë kekraë.

17 E' dör iwà kkachoie tō ye' ttè me'atbak ditsö ulitane a ñies iyiwak tso' ká i' kī e' kos a." Es Skëköl tō Noé a iché.

*Noé alà kiè Cam e' kë wä iyě dalö ta'*

18 Noé ala'r e' yě'lur kanò a, e'pa kiè Sem, Cam ena Jafet. Cam dör Canaán yě.

19 E'pa mañal dör Noé ala'r. Ie'pa aleripa tō ká wà iéne.

20 Noé dalì kuatkëmi. E' shuā uva kuatkëitö.

21 Ká et ta ie' tō uva diö shkōshkō e' yé ta e' tō ie' ttéka taië. Ie' datsi' yéttsa ta ianewa įski sume iu a.

22 Cam dör Canaán yě, mik e' tō iyě sué sume, eta ie' mía ibiyö chök iëlpa böl e'pa a.

23 Erë Sem ena Jafet e'pa kë éna iyě tēr sume e' suak. E' kueki ie'pa tō datsi' klö'wéwä, imékarakitö e' o' bataki ta ie'pa shkëmi tsikka iwötrélur bánet dö wé iyě tēr ee ta ipabakéwä datsi' e' wa.

24 Noé tté taië blo' tō e' ti'neka. Mik ie' wä ijchenewä ilà tsirla ëk kë wä ie' dalöiéne',

25 eta ichéitö:

“İAs Canaán kawö tkö suluë!

¡Ie' weirdaë siarë shute klöulewä iëlpa bö! e'pa kanè mésoie!"

26 E' ukuöki ta ikí chéitö:

“¡Jehová dör Sem Këkö! as e' kíkarka!

As Canaán aleripa kanëblö Sem aleripa a ikanè mésopaie.

27 As Skëkö! kawö buaë mù Jafet a as ie' alör mi-choë.

As Jafet ditséwöpa ser Sem yamipa ska'.

As Canaán aleripa kanëblö ie' a klöulewä ikanè mésopaie.”

28 Di' bak tajë ká i' ki, e' ukuöki ta Noé sene'ia duas cien mañayök kí dabom skeyök (350).

29 Mik ie' blënewä, etä ie' ki duas tso' cien suliyök kí dabom skeyök (950).

## 10

### *I' dör Noé aleripa kiè*

1 Noé ala'r kiè Sem, Cam ena Jafet. Di' bak tajë e' ukuöki ta ie'pa wák ala'r kune. Ikkëpa dör Noé aleripa kiè.

2 Jafet ala'r wëpa dör Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec, ena Tirás.

3 Gómer, e' ala'r wëpa dör Asquenaz, Rifat, ena Togarmá.

4 Javán e' ala'r wëpa dör Elisá, Tarsis, Quitim ena Rodanim.

5 E'pa kos dör Jafet aleripa. Ie'pa ñi blatérak ulawa ulawa. Es iká yuérakitö tseë iwakpa a dayë kkömik. Ittö kuä'ki kuä'ki iwakpamik.

6 Cam ala'r wëpa dör Cus, Misraim, Fut, ena Canaán.

7 Cus ala'r wëpa dör Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ena Sabteca. Raamá ala'r wëpa dör Sebá ena Dedán.

8 Cus dör wëm kiè Nimrod, e' yě. Nimrod de keweie blu' darërëë ká i' kĭ.

9 Jehovah ttō wa Nimrod dör yëria poë. E' kuękĭ ttè i' meneat se' a: “Be' dör yëria poë Skëköl ttō wa wes Nimrod es.”

10 Mik Nimrod bak ká kiè Sinar, e' wökirie etá ká e' shuá ká tso' tkël kiè Babel, Érec, Acad, ena Calné. E' kōs dör ká bua'ie ese.

11 Wëm e' yéttsá Sinar a eköl kiè Asur. E' mía ká bánet. Etá eē ie' ká yué tkël kiè Nínive, Rehobot-ir, Quélah ena Resen.

12 Resen dör ká bërie. E' atē Nínive ena Quélah, e' shuşhā.

13 Etá Misraim aleripa mía ie'pa ikkë wakpaie: ludeowak, anameowak, lehabiwak, naftuhiwak,

14 patruseowak, casluhítawak, ena caftoritawak. Filisteowak datş caftoritawak wa.

15 Canaán dör Sidón yě. Sidón dör ie' alà tsá. Ie' alà skà kiè Het.

16 Canaán aleripa mía ie'pa ikkë wakpaie: je-buseowak, amorreowak, gergeseowak,

17 heveowak, araceowak, sineowak,

18 arvadeowak, semareowak ena hamateowak. Ká tajĭ tã e' wakpa kōs ñi blabatsérak ponemi ká kuá'kĭ kuá'kĭ.

19 Canaánwak ká atē ká kiè Sidón dōwā ká kiè Gaza. Gaza atē ká kiè Guerar e' kke. Ñies ie'pa ká atē dōwā ká kiè Lesa diwö tskirke e' kke. Lesa atē

ká tkël kiè Sodoma, Gomorra, Admá ena Seboím e' kke.

<sup>20</sup> E' wakpa kōs dör Cam aleripa. Ie'pa ñi blabatsérak ulawa ulawa. Es iká yuéitörak tseë iwakpa a. Ittō kuā'kī kuā'kī iwakpamik.

<sup>21</sup> Ñies Sem dē' alàè, e' dör Jafet èl kibi ěk. Heber ala'r kōs dör Sem aleripa.

<sup>22</sup> Sem ala'r dör Elam, Asur, Arfaxad, Lud ena Aram.

<sup>23</sup> Aram ala'r dör Uz, Hul, Guéter ena Mas.

<sup>24</sup> Arfaxad dör Sélah yě. Sélah dör Heber yě.

<sup>25</sup> E' ukuökī tā Heber alà de böl. Eköl kiè Péleg.\* E' kēwō ska' tā sulitane ñi blabatsérak, e' kuēkī ikiè mékātō es. Iēköl kiè Joctán.

<sup>26</sup> Joctán ala'r dör Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jérah,

<sup>27</sup> Hadoram, Uzal, Diclá,

<sup>28</sup> Obal, Abimael, Sebá,

<sup>29</sup> Ofir, Havilá, ena Jobab. E'pa kōs dör Joctán ala'r.

<sup>30</sup> Ie'pa serke ká micho ká kiè Mesá tkörö ká kiè Sefar e' shuulat a. Sefar aṭe kabata a, wé diwō tskirke, e' kke.

<sup>31</sup> E' wakpa kōs dör Sem aleripa. Ie'pa ñi blabatsérak ulawa ulawa. Es iká yuérakitō tseë iwakpa a. Ittō kuā'kī kuā'kī iwakpamik.

<sup>32</sup> Pē' kōs ekkēpa dör Noé aleripa kiè kitule wēs iditséwō kuā'kī kuā'kī ena wé iserke ká kuā'kī kuā'kī es. Di' bak tajē, e' ukuökī tā se' alōnene tajē e' ñi blabatsérak ká wa'ñe.

---

\* **10:25 Péleg:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ñi blabatsè.



# 11

*Skököl tö s'ditsö ké ttök kuä'ki kuä'ki*

<sup>1</sup> Kuaë ta sulitane ttöke ttè etökicha ẽ wa.

<sup>2</sup> Mik ie'pa míyaldak diwö tskirke, e' ëka, demirak kakkue kiè Sinar eë, eta eë ie'pa e' tséat senuk.

<sup>3</sup> Ká et ta ie'pa iché ñi a: “Mishkarak skauchka yuök blok sù, e' kukuèsö bö' a as imi'a darërëe u yuoie.” Es iwakanewérakitö ák skéie. Ñies kiöchka dalolo bötsböts ese wa ibatsérakitö ì tso' shutuule ese skéie.

<sup>4</sup> E' ukuöki ta iská chénerakitö ñi a: “Mishkarak ká blublu yuök. E' shua u yuösö kakkëe doka ká jai a. Es se' e' chömi buaë kékëpa taië ena kë se' kawöta ñi blabatsök ká wa'ñe.”

<sup>5</sup> Erë Jehová e' éwa isaukrak tö ie'pa ká blublu yueke ena u kakkëe yuekerakitö.

<sup>6</sup> Eta ie' tö ibikeitsé: “Ie'pa dör ká etkë wak ena ittörak etkë ñies, e' kuëki ie'pa tö kané i' kékami. E' ukuöki ta kë ì a ie'pa wöklönuk. Ie'pa sermi wes ie'pa ki ikiane es.

<sup>7</sup> E' kuëki súyö ie'pa kè ttök kuä'ki kuä'ki as kë ñi ttö ania.”

<sup>8</sup> Es Jehová tö iblabatsérak ká wa'ñe. Eë ie'pa ká yué e' kané wöpanere.

<sup>9</sup> Ká e' ki Jehová tö ie'pa ké ttök kuä'ki kuä'ki ena iblabatsérakitö ká wa'ñe. E' kuëki ká e' kinewa Babel.\*

*Sem aleripa*

<sup>10</sup> I' dör Sem aleripa kiè. Di' bak taië, e' ukuöki duas bök, e' kéwö ska' ta Sem ki duas tso' cien eyök (100). Eta ie' alà kune wëm kiè Arfaxad.

\* **11:9 Babel:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *chilineka*.

11 Arfaxad kune, e' ukuöki Sem kí seneia duas deka cien skeyök (500), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

12 Mik Arfaxad ki duas tso' dabom mañayök ki skel (35) eta ie' alà kune wëm, e' kiè Sélah.

13 Sélah kune, e' ukuöki ta Arfaxad kí seneia duas cien tkëyök kí mañal (403), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

14 Mik Sélah ki duas tso' dabom mañayök (30), eta ilà kune, e' kiè Heber.

15 Heber kune, e' ukuöki ta Sélah kí seneia duas cien tkëyök kí mañal (403), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

16 Mik Heber ki duas tso' dabom mañayök kí tkël (34), eta ilà kune, e' kiè Péleg.

17 Péleg kune, e' ukuöki ta Heber kí seneia duas cien tkëyök kí dabom mañayök (430), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

18 Mik Péleg ki duas tso' dabom mañayök (30), eta ilà kune, e' kiè Reú.

19 Reú kune, e' ukuöki ta Péleg kí seneia duas cien böyök kí sulitu (209), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

20 Mik Reú ki duas tso' dabom mañayök kí bök (32), eta ilà kune, e' kiè Serug.

21 Serug kune, e' ukuöki ta Reú kí seneia duas cien böyök kí kul (207), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

22 Mik Serug ki duas tso' dabom mañayök (30), eta ilà kune, e' kiè Nahor.

23 Nahor kune, e' ukuöki ta Serug kí seneia duas cien böyök (200), eta ie' ala'r skà kune wëpa ena alakölpä.

24 Mik Nahor k<sub>i</sub> duas tso' dabom böyök k<sub>i</sub> sul<sub>i</sub>tu (29), et<sub>a</sub> ilà k<sub>u</sub>ne, e' kiè Térah.

25 Térah k<sub>u</sub>ne, e' ukuök<sub>i</sub> t<sub>a</sub> Nahor k<sub>i</sub> senei<sub>a</sub> duas cien eyök k<sub>i</sub> dabom eyök k<sub>i</sub> sul<sub>i</sub>tu (119), et<sub>a</sub> ie' ala'r skà k<sub>u</sub>ne wêpa ena alakölpa.

26 Mik Térah k<sub>i</sub> duas tso' dabom kuryök (70), e' ukuök<sub>i</sub> t<sub>a</sub> ie' ala'r k<sub>u</sub>ne mañal. Ala'r e'pa kiè Abram, Nahor ena Harán.

### *Térah ala'r*

27 E'pa dör Térah ala'r. Térah dör Abram, Nahor ena Harán, e'pa yě. Harán, e' dör Lot yě.

28 Harán blēnew<sub>a</sub> kewe iyé Térah e' yök<sub>i</sub> ká kiè Ur ee. Ká e' ate Caldea. Ie' blēnew<sub>a</sub> wé ie' k<sub>u</sub>ne ee.

29 Abram senéw<sub>a</sub> alaköl kiè Sarai, e' t<sub>a</sub>. Nahor senéw<sub>a</sub> alaköl kiè Milcá, e' t<sub>a</sub>. Milcá dör Harán alà busi ena Iscá kutà.

30 Sarai kě döt<sub>a</sub>' alàë.

31 Térah e' yétts<sub>a</sub> Ur, dör caldeawak ká e' a. Ie' alà Abram ena itala kiè Lot dör Harán alà ena iyàk kiè Sarai e'pa mía ie' t<sub>a</sub>. Warmá ie'pa mírö dök<sub>a</sub> ká kiè Canaán ee, erë ie'pa demi ká kiè Harán, et<sub>a</sub> ee ie'pa e' tséat senuk.

32 Ee Térah blēnew<sub>a</sub>. Ie' k<sub>i</sub> duas tso' cien böyök k<sub>i</sub> skel (205).

## 12

### *Jehová tté Abram t<sub>a</sub>*

1 Mik Abram bak senuk ká kiè Ur ee, et<sub>a</sub> Jehová tō ie' a iyé': "Be' ká ena be' ditséwöpa ena be' yě yamipa, e' múat t<sub>a</sub> be' yúshka senuk, ká kkachekeyö be' a ee.

2 Ká e' k<sub>i</sub> ye' tō be' aleripa alöweraë taië. Ie'pa dōraë ká taië wakpaie. Ye' er buaë chōraë be' a. Ye'

tö pë' tajë keraë be' kkeökka tajë. Ñies be' er buaë chöraë pë' tajë a.

<sup>3</sup> Wëpa er buaë ché be' a, esepa a ye' er bua' chöraë. Wëpa tö alibché be' ki, esepa we'ikerayö. Be' batamik ye' er buaë chöraë ká ulitane wakpa a.”

<sup>4</sup> Eta Abram e' yëttsa ká kiè Harán wës Jehová tö ie' a iyë' es. E' këska' ta ie' ki duas tso' dabom kuryök kí skel (75). Ie' mía Canaán.

<sup>5</sup> Eta ie' wa iyamipa mítser seraa. Ilaköl kiè Sarai ena ilayök kiè Lot ena iyi ulitane tso'rak iwa, ekkë kos mítserak iwa. Ñies Harán wakpa welepa tso' ie' wa kanè mésoie, e' mítser ie' wa. Mik ie' demi Canaán,

<sup>6</sup> eta ie' tkami ká kos ekkë dömi ká kiè Siquem ate Canaán ee. Ee ká ate kiè Moré. Ee kós klö àr elka. Canaánwakpa a ká e' dör ká dalöiërtá ese. (E' këwö ska' ta Canaánwakpa serkeia ee.)

<sup>7</sup> Eta ee Jehová e' kkaché Abram a ta ichéitö ia: “Ká i' meraëyö be' ditséwö a.”

Eta Abram tö ák kataté ka'ie et iyiwak jchoie Jehová dalöioie ee Jehová e' kkayë' ie' a e' kueki.

<sup>8</sup> E' ukuöki ta imía ká dör kabataie ate Betel diwö tskirke e' ëka. Eta ee ie' sené ekuölö. Ká e' ate Betel ena ká kiè Ai e' shuulat a. Ee ie' tö ák skà kataténe et. Ee ie' tö Jehová dalöié.

<sup>9</sup> E' ukuöki ta Abram mía enaena Négueb kke.

### *Abram mía Egipto*

<sup>10</sup> E' këwö ska' ta ketba tkënewa poë ká e' ki. Kë ì ta' katé wé Abram serke ee. E' kueki ie' mía Egipto senuk ekuölö.

11 Abram dökemitke Egipto etā ilaköl Sarai, e' a ichéitö: “Ye' ttö ttsö. Ye' wā ijchēr buaë tö be' dör buaala.

12 Mik Egipto wakpa tö be' sué tö be' dör buaala, etā ie'pa tö ichèmi: ‘Wì dör wëm wí alaköl.’ Etā ye' tterawā ie'pa tö be' kuëki erë ie'pa be' meraat senukwā ie'pa tā.

13 E' kuëki, be' we'ikèyö, ichö ie'pa a tö ye' dör be' akë as kë itö ye' ttöwā be' kuëki as ye' kawö tkö buaë.”

14 Mik Abram demi Egipto, etā Egipto wakpa isué tö Sarai dör alaköl buaala.

15 Ká e' blú kuëblupa tö isué ñies tö Sarai dör alaköl buaala. E' kuëki ie'pa míā ichök blu' a tö alaköl e' dör buaala. Etā imítserak iwā blu' wé a.

16 Etā Egipto blú tö Abram kkö'né buaë Sarai dalërmik. Taië ie' tö Abram a iyiwak uru kakmé. Obeja, baka, burro ena kameio e' kakméitö ie' a. Se' ñies kakméitö ie' a kanè mésoie wëpa ena alakölpā.

17 Erë Sarai kuëki Jehová tö Egipto blú ena iyamipa we'iké taië. Duè mékā taië ie'pa ki. Kawö darërëë mékaitö ie'pa ki.

18 E' kuëki Egipto blú tö Abram tsuk patké tā ichéitö ia: “¿Iök bö iwamblé ye' tā es? ¿I kuëki be' kë wā ye' a iyëne tö alaköl i' dör be' alaköl?”

19 Be' tö ye' a iyë' tö ie' dör be' kutà. E' kuëki tsir etā ye' senéwā ie' tā. I' be' alaköl, itsúmine tā be' yúshka.”

20 Etā Egipto blú tö ishkëkipa patké Abram yöktsā ká e' ki ilaköl tā ena ì kōs tso' ie' wā ekkëpa tā.

# 13

## *Abram ena Lot ñi blabatsélor*

<sup>1</sup> E' ukuöki ta Abram ena ilaköl e' yélur Egipto míane Négueb. Ie' íyi kos mítserak iwa seraa. Ie' alayök Lot e' mía ie'pa ta ñies.

<sup>2</sup> Abram dör íyi blu' taië. Ie' wa oro tso'. Ie' wa inuköl tso' taië. Ñies ie' wa iyiwak tso' taië.

<sup>3</sup> Négueb ee ta ie' míane enaena dö Betel. Betel ee ta ie' míane tkörö wé ie' bak senuk kewe ee. Ká e' atë Betel ena Ai e' ulat shusha.

<sup>4</sup> Ká e' a ie' wa ak katatëulebak ka'ie, ee ie' tö Jehová dalöiéne.

<sup>5</sup> Lot dör ñies íyi blú taië wes iyëla Abram es. Iyiwak tso' taië ie' wa obeja ena baka. Se' tso' ie' wa ñies kanè mésopaie.

<sup>6</sup> Erë wé ie'pa serke ká e' ki kakö kë ku'ia ie'pa iyiwak kos a katè. Ie'pa kë chë'kaia ñi o'mik.

<sup>7</sup> Abram ena Lot e'pa iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke, ñi wöñatköke. Ñies pë' tso'tke kenet ká e' ki. E' wakpa dör canaánwak ena fereseowak.

<sup>8</sup> Ká et ta Abram tö iché Lot a: “Se' dör ñi yami. Kë imène buaë tö se' ñippö. Ñies se' iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke ëme e' kë dör buaë.

<sup>9</sup> Ká saú wì ká bua' tso'. Be' ishustó wéne wa be' wöbatse, e' a be' yúshka. Be' mí wì ëka, e' ta ye' mí dià ëka. Eta be' mí dià ëka, e' ta ye' mí wì ëka.”

<sup>10</sup> Eta Lot ká kí sué kamië, eta kos di' kiè Jordán, e' kkömik ká buaë tso', e' kí sué ie' tö. Eta ie' tö isué tö ká e' dör buaë dö ká kiè Sóar ee. Buaë di' tso' wes ká buaë yö' Jehová tö es ena wes Egipto es. (E' kéwö ska' ta kam Jehová tö ká kiè Sodoma ena ká kiè Gomorra, e' böt eüwa.)

11 Et̄a kakkue tso' Jordán di' kkömik e' shushtë Lot tö, et̄a e' wa ie' mía. Es ie'pa ñi blabatsélor.

12 Abram e' tséat senuk Canaán. Lot mía senuk Jordán kakkue k̄i, eē ká tso' tseè. Ie' sené ts̄inet ká kiè Sodoma e' o'mik.

13 Sodoma wakpa, serke suluë. Ie'pa ì sulu ë wambleke kekraë Jehová wöa.

14 Lot mía e' ukuök̄i ta, Jehová tö iché Abram a: “Wé be' tso' eē ká k̄i saú bua'ie shkit wöwí wöiá dià èka jai èka ká wa'ñe tö çis idör?”

15 Ká kos k̄i suébö, e' meraëyö be' a ena be' aleripa a kekraë.

16 Ye' tö be' aleripa alöweraë taië wes íyök po taië es. Wes íyök po kē shtar̄ta' es be' aleripa alördaë kē ishtar̄pa yi a.

17 Ká i' kos meraëyö be' a. E' kuek̄i be' yú iweblök seraa.”

18 Et̄a Abram e' yéttsa ta imía senuk kós klö wökir àr taië dör wēm kiè Mamré e' icha eē. E' ate ts̄inet ká kiè Hebrón eē. Eē Abram tö ák skà kataté ka'ie Jehová dalöioie.

## 14

### *Abram tö ilayök Lot, e' tsatké*

1 E' kēwö ska' ta blu'pa tso' tkël. Eköl kiè Amrafel, e' dör ká kiè Sinar, e' blú. Ièköl kiè Arioc, e' dör ká kiè Elasar, e' blú. Ièköl skà kiè Quedorlaómer, e' dör ká kiè Elam, e' blú. Et̄a ibata èk kiè Tidal, e' dör ká kiè Goím, e' blú.

2 Blu'pa skà tso' döka skel e' eköl kiè Bera, e' dör ká kiè Sodoma, e' blú. Ièköl kiè Birsá, e' dör ká kiè Gomorra, e' blú. Ièköl kiè Sinab, e' dör ká kiè Admá, e' blú. Skà kiè Seméber, e' dör ká kiè Seboím,

e' blú. Ibata ekkè e' dör ká kiè Bela, e' blú. Ká e' kiè Sóar ñies. E' kéwö ska' ta blu'pa döká tkël ñe' e' kéka ñippök blu'pa skà döká skel ñe' ta.

<sup>3</sup> Blu'pa skel e'pa tō ñippök wakpa dapa'wé ek tsiní ñippök blu'pa tkël e'pa ta kakkue kiè Sidim ee. Ee dayè wölö me'r bérie kiè Mar Muerto.

<sup>4</sup> Blu'pa döká skel e'pa bak senuk iwakpa ta döká duas dabom eyök kī bök (12), blu' kiè Quedor-laómer, e' dikia. Mik e' kī duas de dabom eyök kī mañal (13) eta ie'pa kē éna Quedorlaómer ttè dalöiakia. Ie'pa e' kakká ñippök ie' ta.

<sup>5</sup> E' kī duas de ek eta Quedorlaómer e' yétsa mía ñippök ibolökpa ta. Blu'pa döká mañal dör ie' klépa, e' míyal ie' ta ñippök. Ie'pa mía ká kiè Astarot Carnaim ta ee ie'pa e' aléka refaitawak kī. E' ukuökī ta ie'pa e' aléka zuzitawak kī, ká kiè Ham ee. E' ukuökī ta ie'pa e' aléka emiwak kī, e' wakpa ká kiè Savé-quiriataim.

<sup>6</sup> E' ukuökī ie'pa e' aléka horeowak kī kabata kiè Seír ee. Eta itótiémi ie'pa tō dō tkörö ká kiè El-parán ee. Ká e' atē ká sir poë, e' kkömik.

<sup>7</sup> Eta ee ie'pa bitene itō wane dō ká kiè En-mispat. Ká e' kiè Cadés ñies. Ie'pa e' aléka Amalec aleripa kī ta iká klö'wéwarakitō. Ñies ie'pa e' aléka amorreowak kī. E' wakpa ká kiè Hasesón-tamar. E' ukuökī ta ie'pa mi'ke ñippök blu'pa skel ta. E' kuekī blu'pa skel e' dapa'wéka Sidim kékkue kī blu'pa tkël kinuk ñippoie.

<sup>8-9</sup> Eta Sodomá blú ena Gomorra blú ena Admá blú ena Seboím blú ena Bela blú (Bela kiè Sóar ñies), blu'pa skel ekképa ñi dapa'wéka Sidim kékkue kī ñippoie, Quedorlaómer, e' dör Elam blu', e' ta ena blu'pa tso' ie' ta e'pa ta ñies. Blu'pa e'pa dör Tidal, e'



dör Goím blu'. Iëköl dör Amrafel, e' dör Sinar blu'. Bata ëk dör Arioc, e' dör Elasar blu'. Es blu'pa tkël míyal ñippök blu'pa skel ta.

<sup>10</sup> E' kéwö ska' ta Sidim kékkue ki kiöchka dalolo bötsböts ese dapé tso' taië. Mik Sodoma wakpa ena Gomorra wakpa tkayal ñippè yöki eta ie'pa shaböts anemi kiöchka dapé tso' taië ese a. Imalepa tkayalmi kabata shua.

<sup>11</sup> Es blu'pa doka tkël e'pa e' aléka blu'pa skel ki. Eta ie'pa tö chkewö ena iyi bua'buatso' Sodoma ena Gomorra e' kos klö'wéwarakitö ta iponemirak.

<sup>12</sup> E' kéwö ska' ta Abram alayök Lot serke Sodoma. E' mítserak iwa, es ie' dali kos e' mítserak iwa ñies.

<sup>13</sup> Eta ñippè shua wëm tkashkar eköl, e' wa ibiyö mí Abram a. Abram e' dör hebreowak. Ie' serke tsinet wëm kiè Mamré dör amorreowak e' kós klö wökir àr eë. Mamré dör Escol ena Aner èl. Ie'pa wa Abram wër buaë.

<sup>14</sup> Mik Abram tö ibiyö ttsé, eta ie' kanè mésopa kune ie' u a, e'pa dapa'wéitö doka cien mañayök ki dabom eyök ki pàköl (318) ilayök tsatkoie. Eta ie'pa míyal blu'pa tkël itöki doka ka kiè Dan eë.

<sup>15</sup> Eta nañewe ie'pa demi me'ie ñippémiie blu'pa ta. Eta ie'pa tö blu'pa töiëmi tkörö ka kiè Hobá eë. Hobá ate ka kiè Damasco e' wówí.

<sup>16</sup> Eta i kos minetser blu'pa wa, e' kos yélur ie'pa tö blu'pa ulà a. Es Abram tö ilayök Lot e' tsatkée. Ñies i tso' ilayök wa e' kos dene iulà a. Ñies alakölpá ena pè' malepa tso' klöulewa e'pa kos tsatkée ie' tö.

*Melquisedec er buaë ché Abram a*

<sup>17</sup> Mik Abram e' aléka Quedorlaómer ki, e' sù blu'pa mañal shköke ie' ta, e'pa ki. E' ukuöki ta

ie' bitene de Savé kékkue k̄i. Kakkue e' kiè ñies Blu' Kékkue. Eta eē Sodoma blú de ie' ñaletsuk ie' shke'uk.

<sup>18</sup> Ñies ká kiè Salem, e' blú kiè Melquisedec, e' dör Skököl dör íyi ulitane tsata e' sacerdote. Ie' tö pan ena vino yéttsa.

<sup>19</sup> Eta ie' er buaë ché Abram a ttè i' wa:

“Skököl dör íyi ulitane tsata, e' tö ká jai ena ká i' yö'. Ie' tö be' k̄imè as be' kawö tkö buaë k̄kraë.

<sup>20</sup> Ie' dör íyi ulitane tsata, e' k̄ikökasö.

Ie' tö be' k̄imé e' alökka be' bolökpa k̄i, e' kueki ik̄ikökasö.”

Eta íyi k̄os de Abram ulà a ñippè shua, e' mú blatèsö dökā dabop ta e' tsá eyök yéttsaitö méitö Melquisedec a Skököl dalöioie.

<sup>21</sup> E' ukuöki ta Sodoma blu' tö iché Abram a:

—Sa' yamipa tsatkée be' tö, e'pa múne ye' a. Erë dalì k̄os e' tsúmi be' tö be' a.

<sup>22</sup> Erë Abram tö iiuté:

—Au. Jehová dör Skököl íyi ulitane tsata, e' tö ká jai ena ká i' yö', ie' a ye' kablétke

<sup>23</sup> tö ì k̄os dör be' icha, e' k̄e tsepaatyö yēs. Dö be' datsi'takla ö be' klökkuö kicha k̄e tsepaatyö etkla wè'ia as k̄e be' ichö tö be' íyi wa ye' blune.

<sup>24</sup> K̄e ì kiane ye' k̄i ye' wák a. Chkō k̄os ñétke ye' kanè mésopa tö, e' ã dör wè' ye' a. Erë wépa dare ye' ta ñippök bulu'pa ta kiè Aner ena Escol ena Mamré, as ie'pa wā dalì kakmi' k̄os ikawötā tsukmi eköl eköl ekkē.

# 15

## *Jehová tö ittè mé Abram a*

<sup>1</sup> E' ukuöki ta Jehová tté Abram ta kabsueie, eta ichéitö ia:

—A Abram, kë be' suanuk. Ye' dör be' tsatkökwak. Íyi buaë merayö be' a taië shute.

<sup>2-3</sup> Erë Abram tö iiuté:

—A Skököl, ye' wák alà kë ta', e' kueki ì kos memibö ye' a e' kë dör ìie bua' ye' a. Ye' íyi kos atdaë ye' kanè méso kiè Eliézer dör Damasco wak e' ulà a. Erë ie' dör o'ka.

<sup>4</sup> Eta Jehová tö iiuté:

—Be' wák alà kūrdaë, e' kë dör o'ka.

<sup>5</sup> Eta Jehová wa Abram mítser u'rki, ta ichéitö ia:

—Ká saú buaë siwa' ki. Bëkwö saú ta ishta'ú. ¿Be' a ishtarimi? E'ma bua', es be' aleripa alördaë taië.

<sup>6</sup> Eta Abram erblé Jehová mik, e' kueki iklö'wéitö wes pé' buaë yësyësë es.

<sup>7</sup> Eta ichéitö ia:

—Ye' dör Jehová. Ye' tö be' yë'ttsa caldeawak ká kiè Ur e' a ká i' moie be' a ena be' aleripa kos a.

<sup>8</sup> Eta Abram ie' a ichaké:

—A Skököl, ¿wes e' jchermi ye' wa yësyësë tö ká i' dömi ye' ulà a?

<sup>9</sup> Jehová tö iiuté:

—Baka ena chibo ena obeja e' kos ki duas tso' mañal, ese tsúbitu ña etö etö. Nies nuböl et ena ipupula et, e' tsúbitu ña.

<sup>10</sup> Eta Abram wa iyiwak kos ekkë debitu Jehová a. Eta ie' tö iyiwak e' ttélur télor shushaë. Shaböts méwaitö wí wa shaböts méwaitö i' wa. Es iaeté ñi wöshaë. Erë dù kë ténane ie' wa es.

11 Età ölö dettsa iyiwak chkà dalërmik, erë Abram tö ibukueke chkè k̄i.

12 Ká tuinemitke, età Abram kapowa taië. E' bet Abram pamik ká mía ttsettseë shute se' suawë ekkë.

13 Età Jehová tö iché ia:

—Be' wà ijchenú buaë tö be' aleripa serdaë ká kua'k̄i k̄i wes ká kua'k̄i wakpa es. Ee ie'pa klördawa kanè mésopaie kë patueta'. Ie'pa weirdaë doka duas cien tkëyök (400), ekkë ulatök.

14 Erë ká wé wakpa tö ie'pa we'ikera, e' wakpa ské we'ikerayö siarë. E' ukuök̄i ta be' aleripa yërdattsá ká e' a. Ie'pa wà iyi bua'buá tuë darërëë ese miraë taië iwákpa a.

15 Età mik be' kënewá età be' duöwami buaë, kë weir ta'. Es be' michoë be' dëütöpa itök̄i.

16 Età mik be' aleripa tso' ká kua'k̄i ñe' a e'pa de doka tkëtökicha, età ie'pa dörane ká i' k̄i. Ká i' wakpa, kiè amorreowak, kam e'pa tö ì sulu wamblö dö wë' ishuloie. E' kuëk̄i be' aleripa kë döpane ká i' k̄i bet.

17 Katuine de kamië, età ì dettsá tabechka ukuöie, e' shuá shkle batröke taië. Nies kuatak sí wöñarke taië ese dettsá ta itkami iyiwak chkà blatëule tkëter ee, e' shushá.

18 Età Jehová tö ttè mé Abram a i' es:

—Ká i' meraëyö be' aleripa a. Di' kiè Egipto dí\* eemi doka di' kibi kiè Éufrates, ká ekkë kos meraëyö be' aleripa a.

---

\* **15:18 Egipto dí:** E' kë dör di' bërie tso' Egipto kiè Nilo e'. E' dör di' tsitsirla tso' Egipto ena Canaán e' shushá.

19 Iñe ta ká e' dör quenitawak, quenizitawak, cadmoneowak,  
 20 hititawak, fereseowak, refaitawak,  
 21 amorreowak, canaánwak, gergeseowak ena jebuseowak e'pa kos wakpa ká.

## 16

### *Abram alà kune kiè Ismael*

1 Abram alaköl Sarai, e' kë döta' alàè. Ie' wa alaköl tkër eköl kanè mésoie kiè Agar. E' dör egiptowak.

2 Età Sarai tö iché Abram a:

—Isaú tö Jehová kë wa ye' a alà mène. E' kueki be' senú ye' kanè méso Agar ta. Età isalema ie' batamik alà dömi ye' ulà a.

Età Abram tö Sarai ttö iuté.

3 Età Sarai tö egiptowak tso' ie' wa kanè mésoie, e' tsébitu, mé iwëm a alakölie. E' kéwö ska' ta ie'pa sené Canaán e' ki duas de dabop.

4 Età Abram senéwa Agar ta, età Agar duneka. Mik ie' isué tö ie' duneka, età ie' tö iwökir Sarai suémi suluë.

5 Età Sarai tö iché Abram a:

—iBe' iane iwiie tö Agar tö ye' sueke suluë! Ye' wák tö be' a Agar me' alakölie i' ta idurtke e' wà kurdaë, età ie' e' ttsöke jaishet ye' tsata. iAs Jehová tö se' a ichö tö yi iane iwiie, ye' ö be'!

6 Età Abram tö iüté:

—Ye' ttö ttsö, be' kanè méso tso' be' ulà a. Be' iü wes be' éna iwak es.

E' ukuöki ta Sarai tö ikanè méso we'ikémi taië. E' kueki Agar tkashkar.

<sup>7</sup> Eta Jehová biyöchökwak bua'ie, e' tö ikué di' tum o'mik ká wé kě yi ku' ese ska'. Di' tum e' tso' ñala micho ká kiè Sur e' kkömik.

<sup>8</sup> Eta Jehová biyöchökwak bua'ie tö ie' a ichaké:

—A Agar, Sarai kanè méso, ¿Wé be' bite? ¿Wé be' micho?

Ie' iüté:

—Ye' tkashkar ye' wökir Sarai yöki.

<sup>9</sup> Eta ie' iché ia:

—Be' daköne be' wökir ska' ta idalöiö bërë.

<sup>10</sup> Ie' tö ikí ché ia:

“Ye' be' aleripa alöweraë tajë. Kě yi a ishtanuk ekkë.

<sup>11</sup> Be' eriarke, e' ttsé Jehová tö, e' kueki se be' dur, e' wà kune, ta ikiè múkabö Ismael.\*

<sup>12</sup> Be' alà döraë wes burro pupula kě urutërta' es. Ie' ñippöraë darërë sulitane ta. Ñies sulitane ñippöraë ie' ta.”

Ie' serdaë kekraë ñippök iëlpa ta.

<sup>13</sup> Jehová tté Agar ta, e' ukuöki ta Agar tö iché: “Skököl ye' sué, e' wák suéwayö.” E' kueki ie' tö Skököl kié i' es: “Skököl tö ye' sué e'.”

<sup>14</sup> E' kueki ñies di' tum e' kiè mékaitö: “Skököl tso' e' ye' suéke”. Di' tum e' tso' Cadés ena Béred e' shushäë.

<sup>15</sup> E' ukuöki ta Abram alà kéka Agar ta e' wà kune wák wëm. Abram tö ikiè méka Ismael.

<sup>16</sup> Ismael kune, e' kéwö ska' ta Abram ki' duas tso' dabom paryök kí teröl (86).

\* **16:11 Ismael:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skököl tö ittse*.

## 17

*Jehová tō ittè mé Abraham a, e' wà kkacho méq̄titō*

<sup>1</sup> Mik Abram k̄i duas tso' dabom sul̄iyök k̄i sul̄itu (99), etā Jehová e' kkaché ie' ā tā iché iā:

—Ye' dör Skëkȫl Diché Ta' Ýyi Ulitane Tsatā e'. Be' senú yësyësë ye' wörk̄i kek̄raë,

<sup>2</sup> e' tā ye' ttè meraë be' ā tō be' aleripa alördaë taië be' itök̄i.

<sup>3</sup> Etā ie' e' téw̄a isk̄i iwötsa méw̄a ýyök k̄i. E' dalewa Skëkȫl tso' ttök̄ ie' tā, tā ichéitō iā:

<sup>4</sup> —Ye' ttè meke be' ā e' dör i' es: Be' dōraë k̄ā taië wakpa yëie.

<sup>5</sup> E' kuëk̄i j̄ñe tā be' k̄ë kièiā Abram. Ye' tō be' tkékā k̄ā taië wakpa yëie, e' kuëk̄i be' kiè mékayō Abraham.\*

<sup>6</sup> Ye' tō be' aleripa alöweraë taië. Ie'pa dōraë blu'paie ena k̄ā taië wakpaie.

<sup>7</sup> Kek̄raë ye' dör be' Këkȫl ñies be' aleripa Këkȫl. Kawō e' mekeyō be' ā.

<sup>8</sup> I'ñe tā be' serke Canaán, k̄ā e' k̄os meraëyō be' ā ena be' aleripa ā. E' at̄e ie'pa ulà ā kek̄raë. Ye' dör ie'pa Këkȫl.

<sup>9</sup> Skëkȫl tō iskà chéne Abraham ā:

—Erè be' ena be' aleripa k̄os e' kawōtā ttè muk ye' ā ñies.

<sup>10</sup> E' dör i' es: A' wëpa k̄os kawōtā itóttola kkuölitla tók tsir.

<sup>11</sup> E' kuëk̄i a' wëpa k̄os e' wakyuõ es. E' tō ikkacheraë tō se' ttè me' ñī ā.

\* **17:5 Abraham:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *k̄ā wakpa taië, e' yë.*

12 Kēkraē kōs a' ala'r kūrke wēpa, ñies a' kanè mēsopa ala'r wēpa, mik e' kī ká de pākōl, etā a' kawōtā iwakyuök es.

13 A' kawōtā iūk kröröë ala'r kōs kūrke a' u a' ekkēpa tā. Es ttè me'tkeyö a' a, e' atē wakyöule a' chkà kī kēkraë.

14 Wēm kē wakyöule, ese kē wā ye' ttö dalöiëne, e' kuekī kē ikawō tā'ia senuk a' shuā.

15 Ñies Skököl tö iché Abraham a:

—Be' alaköl kē kièia Sarai. I'ñe tā ikirdaë Sara.†

16 Ye' er buaë chöraë ie' a' as ie' alà kōkā be' a. Mokī ye' er buaë chöraë ie' a. Ie' dōraë ká taië wakpa mīe. Ñies ie' aleripa shū dōraë blu'paie.

17 Abraham skà e' téwane iski iwōtsa méwaitö iyök kī. E' dalewa ijañéka tā ibikeitséitö: “¿Ye' kī duas tso' cien eyök (100), wēs e' dōmi yéie? ¿Sara kī duas tso' dabom suliyök (90), etā wēs ie' dōmi aläè?”

18 Erë ie' tö iché Skököl a:

—¡Be' mú er buaë chō Ismael a!

19 Erë Skököl tö iüté:

—Au, e' kē dör es. Be' alaköl Sara, e' dōraë aläè tā ikiè múkabö Isaac. Ttè me'yö be' a' e' ñ meraneyö ie' a' ena ie' aleripa a' kēkraë.

20 Kē ye' éna Ismael chē'wa. Ye' tö ie' kimeräë ñies. Ye' tö ie' ala'r alōweraë taië as ileripa dō taië ká i' kī. Ismael dōraë s'blu'pa dōkā dabom eyök kī bōl e'pa yéie. Ie' aleripa alōrdaë taië.

† 17:15 **Sarai:** Erë s'kiè e' ena Sara ttsër bërë kuā'kī, erë iwà dör ñies. Iwà kiane chē blu' alà busi ö alaköl dalöiërtā' taië ese. Skököl tö ie' kiè mane'wé es iwà kkachoie tö ttè mēne Abraham a' e' wà dōraë ie' kī ñies.



21 Erë ttè me'tkeyö be' a e' atdaë be' alà kurdaë kiè Isaac e' a. Be' alà e' kerakā Sara tō duas iëk wa kawö ikkè ta.

22 Mik Skëköl tté one Abraham ta, ta imía.

23 E' wōshāë Abraham tō ilà Ismael e' tottola kkuölitla téé tsir. Nies ie' wā kanè mésopa tso' kune ie' u a ena wēpa toule ese, e'pa kōs tottola kkuölitla tééitō tsir wēs Skëköl tō iyë'ia es.

24-25 Mik Abraham kī duas tso' dabom suljyök kī sulītu (99) ena ilà kī itso' dabom eyök kī mañal (13) etā ie'pa tottola kkuölitla tēne tsir.

26-27 Es e' diwö ě wa Abraham ena ilà tottola kkuölitla tēne tsir. Nies wēpa dör ie' kanè mésopa, e'pa kōs tottola kkuölitla tēne tsir.

## 18

### *Jehová tō iché Abraham a tō alà meraëyö be' a*

1 Ká et dibata a ta Abraham tkër ie' ukkö a. Ie' u tso' wé wëm kiè Mamré e' kós klō wökir àr eë. Ie' tkër eë etā Jehová e' kkaché ie' a.

2 E' wà pakè i' es: Abraham wökéka ta ie' isué tō wēpa de iëter ie' wörki mañal. E' sué ie' tō ta bet ie' e' kéka, mía ie'pa ñaletsuk ta ie' e' téwa iski ta iwötsa méwa iyök kī ie'pa shké'woie.

3 Ie' tō iché:

—A këkëpa, be' we'ikèyö, kë be' minuk bet.

4 Ye' mi' di' tsuk a' klō skuoie, e' ukuökī ta a' enú bërè kal i' dikīa.

5 A' detke ye' ska', etā ilè mekeyö a' a ñè as a' diché iërne shkoie.

Etā ie'pa tō ie' iüté:

—E' ma iú wēs be' tō iché es.

6 Abraham tkawa iu a, ta ichéitō Sara a:

—Bet, harina bua'buā yulö kilo döka dabom böyök (20) ekkē, e' wa pan yuö.

<sup>7</sup> E' ukuöki ta bet ie' wák tunemi baka pupula shushtök wē bua'buā ese klö'wēwaitö. E' mítser ie' wā méitö ikanè méso eköl a. Bet ta ikanè méso tö ikanewé ie' a katè.

<sup>8</sup> Abraham tö baka chkà ena baka tsu'diö wösi ena baka tsu'diö pa'alī e' mé ie'pa a. Ie'pa tulus chkök kal àr ukkö a e' dikia. E' dalewa Abraham dur ie'pa tiök ee.

<sup>9</sup> E' dalewa ie'pa tö ichaké Abraham a:

—¿Wé be' alaköl kiè Sara e'?

Ie' iüté:

—Ie' tkër weshke.

<sup>10</sup> Eta ie'pa eköl tö iché ia:

—Duas iëk e' wa ye' döne be' pakök. E' kéwö ta be' alaköl Sara alà ta'tke.

E' dalewa Sara tkër Abraham tsikka u wékkö a. Ie' tso' ie'pa ttöke, e' ttsök.

<sup>11</sup> Abraham ena ilaköl, e' dewatke kékëpala. Bānet Sara kë tö alakölpa duè sueta'ia.

<sup>12</sup> E' kueki Sara kë a jañè wöklönuk ta ibikeitsé: “¿Wes ye' tö ttè i' klö'wēmi tö sa' kërulunetke e' dömi alàè?”

<sup>13</sup> Jehovah tö iché Abraham a:

—¿I' kueki Sara jañéka? ¿I' kueki ie' tö iché: “¿Wes ye' kënewatke e' dömi alàè?”

<sup>14</sup> Kë i' ta ye' a darërè. Duas iëk ye' döne, eta ie' alà ta'tke.

<sup>15</sup> Sara suane e' kueki ichéitö: “Kë ye' jañine'.”

Erè Jehovah tö iché ia:

—E' kë dör es. Moki be' jañéka.

*Abraham kköché Jehovah a Sodoma wakpa tsatkö*

16 E' ukuöki ta ipakökwakpa e' duékarak ta imíyal dō wé Sodoma kí wēne ee. Abraham tö iñalé mére e' choat ie'pa a.

17-19 Eta Jehová tö ibikeitsé: “Abraham aleripa alördaë taië diché ta' taië. Ye' tö iyë'at ie' a tö ie' batamik ye' er buaë chöraë ká ulitane wakpa a. Ye' tö ie' shukit as ie' tö ila'r ena ileripa a ichō tö ye' ttē dalöiō ñies tö ì kōs buaë yēsýēsē e' ú. Es ì kōs yē'yō ie' a e' weraëyō. E' kueki ye' kawōta ichōkia tö iök ye' mí Sodoma.”

20 E' kueki ie' tö iché Abraham a:

—Sodoma wakpa ena Gomorra wakpa e' wamblōkerak suluë taië shūte, e' ché sulitane tö.

21 E' kueki ye' mía ee isauk tö yēne ie'pa e' wamblōke suluë ichök wēs ye' a ikkatēne es.

22 Eta Abraham pakökwakpa böl e' yéttsa mía Sodoma. Erë Abraham ate dur Jehová ta.

23 Ie' e' skéwa tsinet Jehová ska' ta' ichakéitō ia:

—¿S'ser mokië esepa ewewamibō se' sulusipa ta?

24 Isalema s'ser mokië esepa tso' Sodoma dōka dabom skeyök (50), eta ¿ká e' wakpa ewewamibō seraa? ¿Kë be' tö ilo'yepa ie'pa ki s'ser mokië tso' dōka dabom skeyök (50), e'pa kueki?

25 ¡Moki be' kë tö s'ser yēsýēsē esepa ewepawa se' sulusipa ta ñita! Kë bö iwamblepa es. ¡E' kë wamblërpa! Be' dör sulitane shulökwak e' kueki ¿wēs e' kë tö se' shulepa yēsýēsē?

26 Jehová tö iiüté:

—S'ser mokië esepa kuéyō dōka dabom skeyök (50) e' ta e'pa dalërmik kë ye' tö imalepa ewepawa.

27 Eta Abraham tö iskà chéne ia:

—Be' dör Skëköl. Ta ye' dör wes ká po ena muluchka es be' wöa. E' tö be' chakè taië kè suane. Isalema s'ser mokië esepa kianeia skel (5) as idöka dabom skeyök (50).

<sup>28</sup> Skel e' kianeia, e' ta e'pa ë kueki ¿ká e' wakpa ewewamibö?

Jehová tö iiuté:

—S'ser mokië esepa kuéyo döka dabom tkëyök ki skel (45), e' ta kè ye' tö ká e' wakpa ewepawa.

<sup>29</sup> Abraham tö iskà chaké:

—Dö' dabom tkëyök (40) ë tso', e' ta ¿be' tö ká e' wakpa ewewami?

Jehová iiuté:

—Au, kè yö ká e' wakpa ewepawa dabom tkëyök (40) e' dalërmik.

<sup>30</sup> Eta Abraham tö ikí ché ia:

—Taië be' tsiriwéyo, e' kueki kè be' ulunuk ye' ki. Dö' s'ser yësyësë tso'ia dabom mañayök (30) ë.

Jehová tö iiuténe:

—Au, dabom mañayök (30), e'pa dalërmik kè yö iewepawa.

<sup>31</sup> Abraham tö ikí chaké ëme:

—A ye' Këköl, taië yö be' dalösewéwa be' chakök i' es, erë ká ki s'ser mokië tso' dabom böyök (20) ë, e' ta e'pa kueki, ¿ká e' wakpa ewewamibö?

Jehová tö iiuté:

—Au, ie'pa dabom böyök (20), e' ë dalërmik kè ye' tö ká e' wakpa ewepawa.

<sup>32</sup> Abraham tö ikí chaké ta ichéitö ia:

—Kè be' ulunuk ye' ki. I' ë chakekeyö be' a. S'ser mokië esepa tso' döka dabom eyök (10) ë, e' ta ¿wes bö iwèmi? ¿ká e' wakpa ewewamibö?

Jehová tö iiuté:

—Dabom eyök ë dalërmik kë ye' tō ká e' wakpa ewepawa.

<sup>33</sup> Mik ie'pa tté one ñita etá Jehová míane. Abraham biteane ie' u a.

## 19

### *Skëköl tō Sodoma ena Gomorra wakpa ewéwa*

<sup>1</sup> Ká tuinemitke tá Skëköl biyöchökwakpa böl e'pa demi ká kiè Sodoma eë. Abraham alayök kiè Lot, e' tkër ká e' kköiëulewá e' wëkkö a.\* Mik ie' tō Skëköl biyöchökwakpa sué, etá ie' e' kéká ie'pa shké'uk. Ie' e' téwá iski iwötsá méwaitö íyök ki.

<sup>2</sup> Ie' tō iché ie'pa a:

—A kékëpa, ye' kköchö a' a tō a' kapörö ye' ska'. Eë a' klö skuömi etá bule bla'mi a' mi'mine.

Ie'pa iüté:

—Au. Kë be' tkinuk. Sa' kapömi u'rki.

<sup>3</sup> Erë Lot kköché taië ie'pa a. Bata ekkë tá ie'pa míyal ie' u a. Mik ie'pa dewá weshké, etá ie' tō ie'pa a chkè yulé buaë. Pan kë wötuule iwölöwoka wa ese yuéitö ie'pa a. Ie'pa chké.

<sup>4</sup> Kam ie'pa kapölr e' yöki Sodoma wakpa wëpa debitu taië. E'pa tō Lot u kköiéwá shkit. Ie'pa ulitane, duladulapa dö kékëpaë, e'pa kulémi Lot wöa.

<sup>5</sup> Ie'pa tō ichaké aneule:

—I'ñe wëpa böl debitu be' u a ¿wé e'pa? Ie'pa yölr ie sa' a u'rki as sa' serka ie'pa tá kësik wa!

<sup>6</sup> Lot e' yétsá ttök ie'pa tá. Ukkö wötéwaitö buaë itsikka.

<sup>7</sup> Ie' tō ie'pa a iché:

\* **19:1 ká e' kköiëulewá e' wëkkö a:** E' këwö skà tá ká ulitane dör kköiëule ese ké wëkkö tso'.

—A yamipa, ye' kköchö a' a tö ì sulu e' kë wamblar ie'pa ta.

<sup>8</sup> Ye' alà busipa tular böi kam ser wëpa ta, e'pa yekeluryö a' a as a' tö iwamblö ie'pa ta wes a' ki ikiane es. Erë kë ì wamblar sulu ye' pakökwakpa dewa ye' ska', e'pa ta.

<sup>9</sup> Erë ie'pa iiuté:

—jBe' e' sköu bänet! Be' kë döi ká i' wak. Be' kë a ì yënuke sa' a. jE' kuëki be' we'ikeraë sa' tö ie'pa se tsata!

E' ukuöki ta iwe'ikémi ie'pa tö ta idemirak u wékkö batsökök.

<sup>10</sup> Eta Lot pakökwakpa ulà tiéwa u'rki ukkö a Lot tséwa weshke. Eta ie'pa tö ukkö wötéwa.

<sup>11</sup> Pë' sulusi kos wöbla sulu'wélur ie'pa tö, kë wawëneia. Duladulapa dö këképaë e'pa kos wöbla sulurulune. E' kuëki ie'pa shtrinewa ukkö yulök. Kë ie'pa wa ikune.

<sup>12-13</sup> Lot pakökwakpa tö iché ia:

—Taië ká i' wakpa kkatëne e' tté demi Jehovah wö ki. E' kuëki sa' patkéitö ie'pa eukwa. Ie'pa ewekewa sa' tö yës. E' kuëki be' yamipa ekka ki tso' ká i' ki, e' ta e'pa yölu. Be' alà duladulapa ta' ö be' alà busipa ta' ö be' nuakipa ta', ö be' yamipa skà tso' ká i' ki, e' ta jiyölu bet tsúmi kamië!

<sup>14</sup> Eta Lot mia wëpa tté meule senukwa ila'r busipa ta e'pa weblök ta iché iarak:

—jA' e' koka! jA' yushka! Jehovah tö ká i' ewekewa.

Erë ie'pa tö ibikeitsé tö ie' kalöke ie'pa ta.

<sup>15</sup> Ká ñirketke, e' ulatök ta Skököl biyöchökwakpa tö iché Lot a:

—Sa' tö ká i' ewekewa. Kë be' duakwa, e' ta jbet, be' e' koka! jBe' alaköl ena be' ala'r busipa tsúmi!

16 Erë ie' e' ukeia enaë. Erë Jehová er buaë ché ie' a, e' kuęki Skėköl biyöchökwakpa tö iklö'wéwa iulà a yèttsa. E' sù ñies ilaköl ena ilà busipa yélur ie'pa tö Sodoma a itsatkoie.

17 Mik ie'pa tö iyéttsarak bánet eta Skėköl biyöchökwakpa tö iché ie'pa a:

—jA tunú as a' tsatkër! jKë a' ká i' saukia tsikkane yës! jE' sù kë a' e' wöklö'uk kakkue i' ki! jA' éna e' tsatkak, e' ta a' yúshka etkëme kabata a!

18 Erë Lot tö iché ia:

—jA kėkėpa, au, a' we'ikèyö!

19 A' tö ye' kime taië. A' tö ye' tsatké duöwa ulà a, erë kë ye' shkak kabata a. Ye' ibikeitsè tö i sulu datse ká i' eukwa, e' tö ye' kuëmi ñala ki eta ye' duöwami.

20 Ká tsitsir tso' ie tsinet, ee ye' tköshkarmi. Kawö mú ña shkowa ee e' tsatkoie. Moki e' dör ká tsir.

21 Eta ie'pa eköl tö iüté:

—Ye' be' ttö ttsé, e' kuęki yö iweke wes be' tö ye' a ikié es. Ká chébö ye' a e' kë ewėku'wayö.

22 Erë be' yú etkëme ee. Kë ye' a i wamblėnuk kam be' dömi e' dalewa.

E' kuęki ká e' kiè Sóar.†

23 Mik ká ñine eta Lot demi Sóar.

24 Eta azufre wöñarke bö'ie e' patkébitu Jehová tö taië Sodoma ena Gomorra ki.

25 Ká e' wakpa ewéwa bö' tö yës. Ñies dalikua kos tskirke ká e' ki e' ñanewa seraa.

26 Erë Lot alaköl dami itöki. E' tö ká sué itsikka. Bet ie' yönane dayë wösiie shkė'ka.

† 19:22 Sóar: Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè ká tsir.

27 Bule es bla'mi ta Abraham míane wé ikapaké Jehová ta eë.

28 Sodoma ena Gomorra kí suéitö ta ishklé ba-tröke taië wes të blublu ña'wësö es.

29 Es Skököl tö ká e' wakpa ewéwa. Erë ì ki' Abraham tö ie' a, e' ska' ie' er de, e' kueki ie' tö Lot tsatkée.

*Lot alà busipa alà kéka ie' ta*

30 Sodoma ena Gomorra ewéwa Skököl tö, e' ukuöki ta Lot suane senukia Sóar. E' kueki imía senuk kabata a ila'r busipa böl ta. Eë ie'pa mañal sené ákuk a.

31 Ká et ta ilà busi kibi tö iché itsirla a:

—Se' yé kënewatke eta kë wé wépa ta' senuk se' ta wes alakölpá malepa wépa ta' es.

32 E' kueki se' yé ttökasö blo' wa eta se' ser ie' ta, eta es se' ulà a alà dömi.

33 E' nañewe ta ie'pa tö iyé ttéka blo' wa taië, eta ilà busi kibi ëk sené ie' ta. Erë ie' tteke blo' tö taië, e' kueki kë ie' éna ì aneia.

34 Bule es ta ilà busi kibi tö iché itsirla a:

—Bö ittsö, ye' sené se' yé ta. Iñe nañewe iska ttökasö blo' wa. Eta be' senú ie' ta. Eta es se' böl ulà a alà dömi.

35 E' nañewe ta ie'pa tö iyé skà ttéka blo' wa. Eta ilà busi tsirla sené ie' ta. Erë ie' tteke blo' tö taië, e' kueki kë ie' éna ì aneia.

36 Es ilà busipa böl e' bukluwéka iyé wa.

37 Eta ikibi ëk alà kune kiè mékaitö Moab. Iñe ta Moab aleripa datse e' batamik.

38 Ñies itsirla de alàë, kiè mékaitö Ben-amí. Iñe ta amonwak datse e' batamik.



## 20

*Abraham ena Abimélec*

<sup>1</sup> Abraham e' yéttsa Mamré a, mía tkörö ká kiè Négueb eē. Etā ie' e' tséat senuk ká kiè Guerar eē. Guerar aṭe Cadés ena Sur e' shushaë.

<sup>2</sup> Ie' tō ká e' wakpa a iché tō Sara dör ie' kutà. Ká e' blú kiè Abimélec, e' tō Sara tsuk patké alakölie e' a.

<sup>3</sup> Erë nañewe ta ie' kapowa e' dalewa, Skëköl tté ie' ta kabsuè a ta iché ia:

—Alaköl tsuk patkébö e' wëm ta', e' kueki be' duöwami.

<sup>4</sup> Erë kam ie' ser Abraham alaköl ta, e' kueki ie' iiüté:

—A këkëpa, ye' kë ki e' nuí ku' ¿wes e' ttëwamibö?

<sup>5</sup> E'ma Abraham wák tō ye' a iché tō alaköl e' dör ie' kutà. Nies ilaköl tō ye' a iché tō Abraham dör ie' akë. E' kueki ye' tō i kos wé er bua' wa. Kë ye' wa iwamblëne er sulu wa.

<sup>6</sup> Skëköl tō iskà iüténe kabsuè a ta ichéitö ia:

—Ye' éna iane buaë tō be' tō iwé er bua' wa. E' kueki kë ye' wa be' kàne ie' kökwa as be' kë tō i sulu wamblö ye' ki.

<sup>7</sup> Abraham dör ye' tteköl, e' kueki bet be' yú ilaköl mukne ia. Ie' tō ye' a ikieraë as be' seria ttsë'ka. Erë be' kë dë'ne imukne, e' ta be' ena be' yamipa kos duöralur.

<sup>8</sup> Bule es bla'mi ta Abimélec shkëne ikanè mésopa kiéitö ta i suéitö kabsuè a e' kos pakéitö ie'pa a. Mik e' ttsé ie'pa tō etā taië ie'pa suanéka iyöki.

<sup>9</sup> Etā Abimélec tō Abraham kié ta iché ia:

—¿Iók be' tō iwamblé sa' ta es? Be' kueki Skëköl tō sa' pauñé ewëwa, erë Skëköl tō sa' pauñé es,

eta ʒì sulu wambléyö be' ta? Íyi ese kë kawö ta' wamblëñuk.

<sup>10</sup> Be' tö ì sulu wamblé ye' ta, eta ʒì dör iwà?

<sup>11</sup> Abraham tö iiuté:

—Ye' tö ibikeitsé tö ká i' kǐ kë yi tö Skëköl dalöieta'. Ye' suane dö' a' ye' ttèwà ye' alaköl yottsà ye' ulà a.

<sup>12</sup> Erë iyëne tö ie' dör ye' kutà. Ie' yé dör ye' yé, erë ie' mì kë dör ye' mì. Ñies ie' dör ye' tayé.

<sup>13</sup> Mik Skëköl tö ye' a iyë' tö be' e' yöttsà be' yé ká a, eta yö iché ye' alaköl a: “Ká wa'ñe wé se' demi, eta ichö tö ye' dör be' akë.”

<sup>14</sup> Eta Abimélec tö Sara méne iwëm Abraham a. Ñies iyiwak kakméitö Abraham a obeja ena baka. Ñies kanè mésopa kakméitö ie' a wëpa ena alakölpa.

<sup>15</sup> Eta ie' iché Abraham a:

—Ye' ká saü seraà wé wa be' wöbatse e' kǐ be' yú senuk.

<sup>16</sup> Eta Sara a ichéitö:

—Ye' tö inuköl wömule kakmé be' akë a döka mil ekkë. E' dör ì sulu wambléyö be' ta be' wakpa ulitane wöa e' patuoie. Es be' kë jaëneia.

<sup>17</sup> Eta Abraham tö Skëköl a ikié tö Abimélec ena ilaköl duöke, e' bua'üne. Eta Skëköl tö ie'pa bua'wéne.

<sup>18</sup> Alakölpa kos tso' Abimélec u a, e'pa shu mo'wa Jehová tö as kë idöiarak alàè Sara kueki. Ie'pa kos shu wötséene Jehová tö.

## 21

### *Sara alà kéka Abraham a*

<sup>1</sup> Ì yé' Jehová tö Sara a tö be' alà köraça, e' wà tka wës iyëne bak es.

<sup>2</sup> Erë Sara ena iwëm dör kəkēpalatke, erë ie' dunekā e' wà kune. Alà e' kune mik Skəköl tō ikéwö yē' ie' a etā.

<sup>3</sup> Sara alà kune wëm e' kiè mékā Abraham tō Isaac.

<sup>4</sup> Mik Isaac kī ká de pàköl, etā Abraham tō itóttola kkuölitla téé tsir wes Skəköl tō ie' a iyē' es.

<sup>5</sup> E' kéwö ska' tā Abraham kī duas tso' cien eyök (100).

<sup>6</sup> Etā Sara tō ibikeitsé: “Skəköl tō ye' jañawéka. Mik sulitane wā ijchenewā tō ye' de alàè etā tajē ie'pa jañumi ye' tā.

<sup>7</sup> Kam ye' alà kōkā etā kē yi a iyēnuk tō ye' dōmi alàè. Erë i' tā ye' alà kékā Abraham a, ie' kēnewatke etā.”

### *Agar ena Ismael uyéttsa bánet*

<sup>8</sup> Etā Abraham alà Isaac de bērie tā itsu'batsée e' kéwö tkō'wé Abraham tō tajē.

<sup>9</sup> Etā Sara tō isué tō Abraham alà kune egip-towak kiè Agar e' tā kiè Ismael, e' tō Isaac wayueke suluë.

<sup>10</sup> E' kuēkī Sara míā ichök Abraham a: “Ì kōs tso' be' wā mè se' alà Isaac a, e' kē kawö tā' blatè se' kanè méso e' alà a. E' kuēkī iyuóshkar alàè.”

<sup>11</sup> Ismael dör Abraham alà ñies e' kuēkī ì ché Sara tō e' tō ie' eriauwé tajē.

<sup>12</sup> Erë Skəköl tō iché iā: “Be' aleripa chökle e'pa dōraë Isaac wa. E' kuēkī kē be' tkinuk be' alà kibi èk kī ena imì kī. Ì kōs ché Sara tō e' ú.

<sup>13</sup> Be' alà kune a' kanè méso tā, ñies e' aleripa alōweraëyö tajē, ie' dör be' alà e' kuēkī.”

<sup>14</sup> Etā bule es bla'mi tā Abraham tō Agar a chkè mé. Ñies di' méitö iā iyiwak kkuölit yöule di' tsoie

ese a. E' tiéka ie' tö seraa itsi ki ta iyuéshkar ilà Ismael e' ta. Agar mía shkémi éanas wé ké yi serku' ese ska' ká kiè Beerseba e' éka.

<sup>15</sup> Mik idi' enewa, eta ilà tkéseritö kal dikia.

<sup>16</sup> Ie' ké ki ilà kiane suè duökwa, e' kueki imía e' tkéser kukuie. Mik ie' e' tkéser iski eta ilà jémi.

<sup>17</sup> Ilà iuke e' ttsé Skököl tö ta bet Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö Agar a ichaké ká jai a: “¿A Agar wes be' de? Ké be' suanuk. Be' alà tkér iuk e' ttsé Skököl tö.

<sup>18</sup> Be' yú be' alà yulök. Ikökä ulà a ké arwa. Ye' tö ie' aleripa alöweraë tajë.”

<sup>19</sup> Eta Skököl tö Agar a di' tum kkaché et. Ie' mía di' e' tsuk, iyiwak kkuölit a e' méitö Ismael a yè.

<sup>20</sup> Skököl tö Ismael kkö'né buaë. Ie' talane sené ká wé ki ké yi ku' kiè Parán eë. Ie' de sulëname buaë.

<sup>21</sup> Ie' kibine ta imi tö iulabatséwa alaköl dör egiptowak ese ta.

### *Abraham ena Abimélec tö kawö mé ñi a*

<sup>22</sup> E' kéwö ska' ta blu' kiè Abimélec mía ttök Abraham ta. Ie' ñippökwakpa wökir, kiè Ficol, e' mí ie' wapie. Eta Abimélec tö iché Abraham a:

—Sa' wa ijcher tö Skököl be' kimeke tajë i kos wekebö e' wa.

<sup>23</sup> E' kueki be' ttè mú ye' a íe Skököl wö wa tö be' ké tö i sulu wamblepa ye' ki ñies ye' ala'r ki ena ye' aleripa kos e'pa ki. Be' ttè mú ye' a tö be' er bua' chöraë ye' a wes ye' er buaë ché be' a es. Ñies be' ttè mú ye' a tö be' er buaë chöraë ká i' wé be' serke e' wakpa a.

<sup>24</sup> Abraham tö iiuté:

—Tö. Es ye' ttè mé be' a.

25 Erë Abimélec wakpa tö di' tum biule yë'ttsa et Abraham wakpa ulà a. E' chaké Abraham tö ie' a.

26 Ie' tö iiüté:

—Erpa be' ye' tkiwéwa ttè e' wa. Kë bö ichöpa ye' a, e'ma kë ye' wa ijcher. Brör çyi tö e' wamblé be' ki?

27 Abraham tö baka ena obeja kakmé Abimélec a eta ie'pa böi kawö mé ñi a.

28 E' ukuöki ta Abraham tö iobeja alakipa pupula e' dapa'wé döka kuktö ek tsini.

29 Mik e' sué Abimélec tö eta ie' tö Abraham a ichaké:

—Çi kueki be' iyyiwak kuktö dapa'wé ek tsini?

30 Abraham tö iiüté:

—Iyyiwak kuktö, e' meke ye' tö be' a iwà kkachöie tö moki ye' tö di' tum e' bi'.

31 Ie'pa böi kawö mé ñi a ee e' kueki ká e' kinewa Beerseba.\*

32 Ie'pa kawö mé ñi a, e' ukuöki ta Abimélec ena Ficol e'pa biteyal filisteowak ká a.

33 Eta Abraham tö kal kuá kiè tamarisco ese kuatké elka Beerseba. Ee ie' tö Jehová dör Skököl yöbiè e' dalöié.

34 Ee ie' sené ká taië filisteowak ká a.

## 22

### *Skököl tö Abraham ma'wé ilà wa*

1 E' ukuöki ta Skököl tö Abraham ma'wé tö moki ie' tö idalöieta'. Ie' chakéitö:

—A Abraham.

Abraham tö iiüté:

\* **21:31 Beerseba:** Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè ttè mène ñi a e' di' tum biule ö Obeja kuktö e' di' tum biule.

—¿Ì?

<sup>2</sup> Età Skèköl tò iché ia:

—Be' alà eköl ě kiè Isaac e' dalër be' éna tajë, e' tsúmi Moria. Mik be' demi ee, eta ye' tò be' a kabata kkacheke, e' k̄i be' alà ttōwā tā ñña'úwa ye' a ye' dalōioie.

<sup>3</sup> Bule es bla'mi tā Abraham e' kékā tā burro payuéitō. Bö' jchéitō tsèmi. Età ie' míā wé Skèköl tò ie' a iyë' ee ilà ena ikanè mésopa böl e'pa tā.

<sup>4</sup> E' böiki es tā Abraham tò ká yēne ie' a e' kí sué kamië.

<sup>5</sup> Età ie' tò iché ikanè mésopa a:

—Íe a' e' tsúat burro i' tā. Ye' ena ye' alà, sa' micho kabata jai a Skèköl dalōiök, e' wa sa' dōne.

<sup>6</sup> Età Abraham wā bö' mí e' ppékaitō Isaac kuli' k̄i. Tabela ena bö'ka bö' batsoie e' mí Abraham wā. Età imíyal ñita.

<sup>7</sup> Età Isaac tò iché iyë a:

—A, yéwō.

Abraham tò iiuté:

—A alà, ¿ì kiane be' k̄i?

Isaac tò iché ia:

—A Yéwō, bö' tso' se' wā, ñies bö'ka, erë ¿wé obeja pupula ttekewā Skèköl a e'?

<sup>8</sup> Iyë tò iiuté:

—A alà, Skèköl wák tò e' meraë se' a.

Ie'pa mir ñita.

<sup>9</sup> Mik ie'pa demi wé Skèköl tò iyë' Abraham a ee, eta Abraham tò ák kataté et k̄a'ie. E' ukuök̄i tā ibö' dapa'wékā k̄a' e' k̄i tā ilà klö'wéwaitō payuéwā mékaitō bö' bata k̄i.

10-11 Ie' tabela klö'wéwā ilà ttowā ña'wè Jehová a. E' wöshā tā Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö Abraham chaké siwā' kī:

—¡A Abraham, a Abraham!

Ie' tö iiüté bet:

—¿Ì?

12 Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö iché ia:

—¡Be' alà kē shkā'wā, kē ittarwā! Be' wák alà eköl ème e' kē kkēone be' wā ye' yōkī. E' wa ye' wā ijcher tö mokī be' tö ye' dalöieta' tajē.

13 E' wöshā Abraham tö isué tö obeja wē'ñe e' malitséwā idula' a kal tsitsir chale a. Ie' tö iyiwak e' klö'wéwā jché ña'wéwā ilà skéie Jehová dalöioie.

14 Ie' tö ká e' kiè mékā i' es: “Ì kiane se' kī e' mera Jehová tö.” E' kuēkī i'ñe tā se' tö ichekeia: “Ì kiane se' kī, e' merdaē se' a Jehová kēbata a.”

15-16 Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö Abraham skà kié ká jaì a tā ichéitö ia:

—Jehová tö iché: ‘Buaē be' tö ye' dalöieke, be' alà eköl è, e' métsabö ye' a.

17 E' kuēkī ye' er buaē chöraē be' a tajē. Be' aleripa alöweraëyö tajē wes bëkwö tso' tajē ká jaì a es, wes ttsā'wö tso' tajē dayē kkömik es. Ñies ie'pa e' alörakā ibolökpa kī kekraē.

18 Be' tö ye' ttö dalöié, e' kuēkī be' aleripa batamik ye' er buaē chöraē ká ulitane wakpa a.'

19 Eta Abraham biteane wé ikanè mésopa atéat ee tā imíyal sēraā ñita dömine Beerseba wé ie' serke ee.

### *Nahor ala'r*

20-23 E' ukuökī tā biyö debitū Abraham kī tö ie' èl kiè Nahor, e' alaköl kiè Milcá, e' ala'r de pàköl (8).

E' alà ko'k kiè Uz. Imalepa kiè dör Buz, Quemuel, e' dör Aram yě, Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf ena Betuel e' dör Rebeca yě.

<sup>24</sup> Nahor alaköl skà tso' kiè Reumá, e' ta ie' ala'r kékã tkël. E'pa kiè dör Teba, Gáham, Tañas, ena Maacá.

## 23

### *Sara blënewã*

<sup>1</sup> Mik Sara k<sub>i</sub> duas tso' cien eyök k<sub>i</sub> dabom böyök k<sub>i</sub> kul (127),

<sup>2</sup> etã ie' blënewã kã kiè Quiriat-ará atë Canaán ee. Ñies kã e' kiè Hebrón. Abraham schöne e' jeitséitö siarë.

<sup>3</sup> Ie' tkër idëütö nu o'mik e' e' kékã ta imía ttök hititawakpa ta, ta ichéitö ie'pa a:

<sup>4</sup> —Erë ye' dör kã kuã'k<sub>i</sub> wak serke a' shuã e' ë, erë kã wataú ña pöie ye' dëütö blowã.

<sup>5</sup> Ie'pa tö iüté:

<sup>6</sup> —A këképa, be' we'ikè sa' tö, sa' ttö ttsö. Sa' a ta be' dör këképa tajë e' serke sa' shuã. E' kuek<sub>i</sub> be' dëütö nu blö sa' pö bua'ie ese a. Sa' ulitanë kë tö ichepa be' a tö kë iblar sa' pö a.

<sup>7</sup> Ie' e' duékã ie'pa wörk<sub>i</sub> ta ie' e' tkéwã kuchë k<sub>i</sub> ie'pa dalöiök

<sup>8</sup> ta ichéitö ie'pa a:

—Mok<sub>i</sub> a' k<sub>i</sub> ikiane tö ye' dëütö nu blëwayö ië a' kã a, e' ta wëm kiè Efrón dör Sóhar alà, e' a ichö

<sup>9</sup> tö ákuk tso' ie' kã kkö a kiè Macpelá e' wataúttsa ye' a ye' yamipa pöie. Ye' tö ipatuëmi ie' a kos ituë ekkë. Es ákuk e' atë ye' ulà a a' shuã.

<sup>10</sup> Etã Efrón dör hititawak e' tkërñak ie'pa shuã, e' tö Abraham iüté darërë as iyamipa ena kos



daparke ká e' wékkö a e'pa tö ittö ttsö. Ie' tö iché Abraham a:

11 —A kékëpa, kě ye' tö ákuk watuepa be' a. Ká e' ñies ákuk tso' ia, e' kakmekeyö be' a é. Ye' yamipa kos tso' íe e'pa tö ye' ttö ttsé tö ká e' kakméyö be' a. Be' dëütö nu blö eë.

12 Erë Abraham e' tkéwane kuchë kî ká e' wakpa wörki

13 ta ichéitö ie' a sulitane wörki:

—Ye' ttö ttsö. Be' pablëyö tö ká e' ské klö'ú ye' ulà a. E' ukuöki ye' dëütö nu blekewayö.

14 Ie' tö iiüté:

15 —A kékëpa, ye' ttö ttsö. Ká e' ské dör inuköl wömule döká cien tkëyök (400), erë inuköl ekkë é, kě e' kî se' tkinuk. Be' dëütö nu blö eë.

16 Eta kos ie' tö ká ské ché imalepa wörki e' mène buaë Abraham a, ekkë patuéttsaitö.\*

17-18 Es Efrón ká tso' Macpelá ate Mamré diwö tskirke e' éka e' de Abraham ulà a iákuk ta ena kal tso' kos ikî e' ta. Hititawak ena sulitane dami ká e' wékkö a e'pa kos dör ká tone e' ttekölpa.

19 E' ukuöki ta, Abraham tö idëütö nu bléwa ákuk tuéitö Macpelá eë. Ká e' ate Mamré ate Canaán e' o'mik tsinet (Mamré kiè ñies Hebrón).

20 Ká e' watuéttsa ie' a hititawak tö. Es ká e' ena ákuk e' de Abraham ulà a iyamipa pöie.

## 24

### *Abraham tö alaköl yulök patké Isaac a*

\* **23:16** Es ie'pa wöblar íyi watauk ñi a. Erë Efrón tö iché tö ká e' kakméitö Abraham a erë e' kě yëne. Ñies e' ane Abraham éna, e' kuëki ie' tö Efrón patué bërë kos Efrón ie' a iché ekkë.

<sup>1</sup> Abraham dewa kəkəpalaie. Ie' a Jehová er buaë ché iyi ulitane wa.

<sup>2</sup> Ká et ta ie' tō ikanè méso kibi kié. E' dör ie' iyi kos e' kueblu. Ie' tō iché ia:

—Be' ulà múwa ye' tu' dikia iwà kkachoie tō moki ì kiekeyö be' a e' waweraëbö.

<sup>3</sup> Jehová dör ká jai ena ká i' e' Kəköl e' wörki be' tte mú ye' a mokië tō ye' alà kē kar senukwa Canaán ië se' serke e' alékölpa ta.

<sup>4</sup> Be' yú ká wé ye' manét eë, eta eë alaköl yulö eköl ye' yamipa shua senukwa ye' alà ta.

<sup>5</sup> Ie' tō iiuté:

—Dö' alaköl kē bitu ye' ta, e' ta ¿wes ye' iwèmi? ¿Buaë idir be' a tō be' alà mi' ye' wa dö wé be' manét eë?

<sup>6</sup> Ie' iiuté:

—¡Au, kē ye' alà tsarmi eë!

<sup>7</sup> Jehová dör ká jai Kəköl, e' tō ye' yè'ttsa ye' yé u a ena ye' yamipa ká a. Ie' tō itte me' ye' a tō ká i' meraëitö ye' aleripa a. Ie' tō ibiyöchökwak patkeraë be' kimuk alaköl tsukbitu ye' yàkie.

<sup>8</sup> Alaköl kē shkak be' ta, e' ta kē be' tkinuk. Kē be' kàne iskà yulök. Erë kē ye' alà tsarmi eë.

<sup>9</sup> Eta ikanè méso ulà méwa ie' tu' dikia ta itte mé ia tō iweraë wes iuk patkéitö es.

<sup>10</sup> E' ukuöki ta ie' tō iwökir iyi kos bua'bu, ese shtë tsèmi kakmè. Ekkè kos payuëitö iyiwak kiè kameio e' ki döka dabop. Eta ie' mia iyiwak wëttsè tkörö Nahor atë Mesopotamia eë.

<sup>11</sup> Mik ie' demi tsinet Nahor, eta ká tuirketke. Diwö ekkè ta ká e' alékölpa mi'ke di' tsuk. E' wösha ta ie' de di' tum biule e' kkömik ta ikameio kéitö e' tulöksër enuk eë.

12 Età ie' tò iché Skëköl a: “A Jehovah, be' dör ye' wökir Abraham e' Këköl. Ye' kímú ì ñe ñies er buaë chö ye' wökir a.

13 Íe di' tum biule o'mik ye' e' tsukeat bërber ë ká i' busipa tso' di' tsuk e' dalewa.

14 Kawö mú ña tò wëne ëk a ye' iché: ‘Be' kakö' öwa ye' a di' kakmú yè’, as e' tò ye' iütö: ‘Be' di' yö ñies be' kameio a ikakmekeyö.’ Es ye' éna iane tò e' ëk shushtë be' tò Isaac a alakölie. Es ye' wa ijchermi tò be' er bua' ché ye' wökir a.”

15 Età kam ì chekeitö e' or, età ie' isué alaköl datse eköl kakö' bune kuli' kî di' tsoie. E' dör Rebeca, ie' dör wëm kiè Betuel e' alà busi. Betuel mì dör Milcá ena iyé dör Nahor. Nahor dör Abraham ël.

16 Rebeca dör busi buaala kam iser wëm tã. Ie' míã döttsa di' tum biule e' a ikakö' wã iök.

17 Mik imítke etã Abraham kanè méso tunemi itökî tã iché ia:

—Be' we'ikèyö, di' dami be' wã e' kakmú ña yè.

18 Ie' tò iiüté,

—A këkëpa, be' di' yö.

E' bet ie' kakö' éwa klö'wéwa ulà a tã di' méitö ia yè.

19 Mik ie' di'yé one tã Rebeca tò iché ia:

—Ye' mí di' tsuk ñies mè be' kameio a.

20 Bet ikakö' wã ka'wéitö wé iyiwak di'yöke e' a tã imí di' kî tsuk iyiwak a. Es iwéitö kameio ulitane a.

21 E' dalewa Abraham kanè méso tso' isauk bërë, wã dör tò ie' kî ikiane jchenowa yësyësë tò Jehovah tò ie' kímé ì dalërmik ie' shkö e' wa as idöttsa buaë ö au.

22 Mik kameio di'yé one, eta ie' tö ula'tsio sù es dör gramo teröl ese tkéwā busi yik a. Ñies ulaio méitö böt, e' es dör cien gramos tsata.

23 Eta ie' tö iché ia:

—Be' we'ikèyö, ichö ña ¿Yi alà busi be' dör? ¿Ye' chömi ì'ñe nañewe be' yé u a kapökrö ye' kanè mésopa ta?

24 Ie' iüté:

—Ye' dör Betuel alà busi, e' dör Milcá ena Nahor alà wëm.

25 Sa' u a a' chömi. Ñies a' kameio a chkö tso'.

26 Eta Abraham kanè méso e' tkéwā kuchë kī Jehová dalöiök

27 ta ichéitö: “Jehová dör ye' wökir Abraham e' Këköl. E' kikökkā ye' tso'. Këkraë ie' tö ye' wökir Abraham kimeke buaë. Këkraë ie' er buaë chöke ye' wökir a. Ie' wā ye' debitu buaë ñalā kī dö ie ye' wökir yamipa u a. E' kuëki ikikèkayö.”

28 Rebeca tunemi shkalaläë imì u a ì kos tka ie' ta e' pakök.

29-30 Ie' akë kiè Labán, e' tö ula'tsio sué ena ulaio sué ikutà ulà a. Ñies ì ché Abraham kanè méso tö e' tté ttséitö. E' kuëki ie' biteā ñaletsuk di' tum biule a. Ie' de Abraham kanè méso ska' e' tso'ia ikameio ta di' tum biule ska'.

31 Eta Labán tö iché ia:

—Jehová tso' be' ta buaë. ¡Mishka ye' ska! ¿Wes be' e' tsukeat u'rki? Ye' u kanewétke be' a ñies kameio a.

32 Es Abraham kanè méso biteā ie' ta. Ee ie' tö dalì tso' kameio kī e' éwa ta itiéitö. E' ukuökī ta ie' wā di' debitu Abraham kanè méso a ena iwapiepa a klö skuoie.

33 Mik ie'pa tö itié, etä Abraham kanè méso tö iché:

—Kě ye' chkōpa kam ye' tö iök ye' debitu e' wà pakō a' a etä.

Labán tö iüté:

—E'ma ichö. ¿Ì dör iwà?

34 Ie' tö iché:

—Ye' dör Abraham kanè méso.

35 Jehová tö ikimé taië. Ie' tö iblu'wé taië. Obeja, baka, orochka, inukölchka, kanè mésopa wēpa ena alakōpa, kameio ena burro, e' kos méitō iä taië.

36 Ñies ilaköl Sara e' tö alà mé iä eköl wák wēm ikēnewatke etä. Ì kos tso' ye' wökir wä e' méitō ilà a.

37 Ie' tö ye' ké ttè muk ie' a. Ye' a ichéitō: 'Ye' alà kě kar senukwä Canaán wé ye' serke e' alékōpa tā.

38 Be' yú wé ye' yēpa tso' ee tā alaköl yulök eköl ye' yàkie ye' ditséwō shūa.'

39 Ye' tö iüté: 'A ye' wökir Abraham, ¿dö' alaköl kě bitu ye' tā?'

40 Ie' tö ye' iüté: 'Kekraë ye' serke buaë Jehová wōa, e' kuëki ie' tö ibiyöchökwak patkeraë be' tā as be' kawō tkō buaë ñalā ki, ñies as alaköl kùbō ye' yàkie ye' yamipa ye' yé wa e'pa shūa.

41 Erë ye' yamipa kě éna ilà busi patkak be' tā, e' tā kě be' tkinuk. Kě ì tté tā'ia be' ki.'

42-44 "E' kuëki ye' debitu ì ñe di' tum biule ska'. Ee ye' tö ikié Jehová dör ye' wökir Abraham e' Kéköl e' a: 'tö moki be' ye' kimeke alaköl yulök ye' wökir Abraham yàkie, e' tā as e' bitu ye' ska' íe di' tum biule ska'. Mik ye' tö ie' a di' kak kié, etä as imùitō ye' a ena ichöitō: Ñies ye' tö be' kameio a ikakmeke. Es ye' isuëmi tö alaköl e' shushté be' tö ye' wökir yàkie.'

45 Mik e' chekeyö e' erketke, etä ye' isué tö Rebeca datse ikakö' bune ikuli' kī.

46 Mik ie' di' yinetke etä ye' tö ie' a iché: 'Be' we'ikèyö, di' dami be' wä e' kakmú ña yè.' E' bet ikakö' éwaitö tã ichéitö: 'Be' di' yö. Ñies imekeyö be' kameio a.' Ie' ye' a di' mé ñies ye' kameio a.

47 E' ukuökī tã ye' tö ie' a ichaké: '¿Yi alà busi be' dör?' Ie' iüté: 'Ye' dör Betuel alà busi e' dör Nahor ena Milcá alà.' Etä ula'tsio sū e' tkéwayö iyik a ena ulaio tkéwayö böt iulà a.

48 E' ukuökī tã ye' e' tkéwä kuchē kī tã Jehová dalöiéyö. Ie' dör ye' wökir Abraham e' Kéköl e' kīkékayö. Ie' wä ye' debitū buaë yësyësë busi shukititö ye' wökir yamipa shuā ilà a e' ska'.

49 Es ¿a' er buaë chöke ye' wökir a? ¿A' e' chöke ikimuk er bua' wa? Ichö ña i' tã yësyësë ima a' tö iché, es ye' éna iarmi tö ì wèmiyö."

50 Etä Labán ena Betuel e'pa tö iüté:

—E'ma i' kōs debitū Jehová ttö wa. E' kuekī kē wes sa' a ì onuk. Kē sa' a ì yënuκ yës.

51 I' Rebeca. Itsúmi be' wökir a senukwä ilà tã wes Jehová kī ikiane es.

52 Mik Abraham kanè méso tö ttè e' ttsé, etä ie' e' tkéwä kuchē kī iwötsä méwä íyök kī Jehová dalöiök.

53 E' ukuökī tã ie' tö íyi yöule orochka wa ena inukölchka wa ñies datsi' bua' bua e' tajë yélur méitö Rebeca a. Ñies ie' tö ikakmé Rebeca aké a ena imi a.

54 E' ukuökī tã ie' ena iwapiepa chké di'yé tã ikapere eë. Bulé es tã itī'nerak tã Abraham kanè méso tö iché:

—Ye' míane ye' wökir ska'.

55 Erë Rebeca aké ena imi e'pa tö iché ia:

—Rebeca kë tsarmi bet. Kawö mú ie' a as ie' e' tsuat sa' ta ká dabop, e' wa wë' be' wa imi'mi.

<sup>56</sup> Erë ie' tö iché ie'pa a:

—Kë ye' wöklö'ukia a' tö. Jehová tö ye' kime as i kos dötsa buaë ye' a. E' kuëki ye' ömi ye' wökir u a.

<sup>57</sup> Ie'pa tö iiuté:

—Sa' mí Rebeca kiök chakè çima ichèmiitö?

<sup>58</sup> Eta Rebeca kiérakitö ta ichakérakitö ia:

—A Rebeca çbe' shkak wëm i' ta?

Ie' tö iiuté:

—Tö.

<sup>59</sup> Es ie'pa tö Rebeca ena alaköl tso' ie' kkö'nuk kekraë e'pa a kawö mé as imi'rak. Nies Abraham kanè méso ena iwapiepa kos e'pa a kawö méraakitö as imi'rak.

<sup>60</sup> Ie'pa mitke ta Rebeca yamipa er buaë ché ie' a ttè i' wa:

“A sa' yami,

As be' alör taië shuteë.

As be' aleripa e' alökä ibolökpa kos ki.”

<sup>61</sup> Eta Rebeca ena ikanè mésopa e' tuléka ie'pa kameio ki ta imiyal Abraham kanè méso itöki.

<sup>62</sup> E' kéwö ska' ta Isaac serke Négueb wé di' tum biule tso' kiè “Skököl tso' e' tö ye' sueke” ee, e' dene iyé ska'.

<sup>63</sup> Tsälí ta Isaac e' yéttsa shkök kabikeitsörami. E' wösha ta ie' isué tö kameio datse tseë.

<sup>64</sup> E' wösha Rebeca tö ie' sué nies ta ie' e' éwa kameio ki.

<sup>65</sup> Rebeca tö ichaké Abraham kanè méso a:

—çWëm doä wì se' kke, e' dör yi?

Ie' iiuté:

—E' dör ye' wökir Isaac.

Eta Rebeca wö pabakéwa datsi'tak wa.

<sup>66</sup> Abraham kanè méso tö ì kōs tka ie' ta e' paké Isaac a.

<sup>67</sup> E' ukuöki ta Rebeca mítser Isaac wa imì Sara blēnewa e' u a. Es Isaac senéwa ie' ta. Isaac éna Rebeca dalër tajë, es ie' er pabléne imì blēnewa e' kueki.

## 25

### *Abraham ena Queturá e'pa aleripa*

<sup>1</sup> Abraham alaköl ské tséwa kiè Queturá.

<sup>2</sup> Ie' ala'r kéka Abraham ta wēpa dōka teröl. E'pa kiè dör Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac ena Súah.

<sup>3</sup> Jocsán dör Sebá ena Dedán, e'pa yé. Dedán aleripa e' ditséwö dōka mañal kiè asurwak, letuswak ena leumwak.

<sup>4</sup> Madián ala'r wēpa kiè Efá, Éfer, Hanoc, Abidá ena Eldaá. E'pa kōs dör Queturá aleripa.

<sup>5-6</sup> Ì kōs tso' Abraham wa e' atē Isaac ulà a. Erē kam Abraham duōwa, e' yöki ie' tö iyi kakmé ilakōlpa malepa ala'r a. Ie'pa patkémiitō senuk ká bānet atē diwö tskirke e' éka kamië as kē iku'rak Isaac ska' tsinet.

### *Abraham blēnewa*

<sup>7</sup> Abraham sene' duas cien eyök kí dabom kulyök kí skel (175) seraa

<sup>8</sup> eta iblēnewa buaë ikēnewatke kē weine siarë. Es ie' michoë idéütōpa itōki.

<sup>9-10</sup> Ila'r Isaac ena Ismael e'pa tö inú blé ilaköl Sara pō e' o'mik ákuk kiè Macpelá ee. Ákuk e' atē



Mamré diwö tskirke e' wa. Ká e' bak hititawak kiè Efrón dör Sóhar alà e' ulà a. Ká e' wato'ttsa hititawak tö Abraham a.

<sup>11</sup> Abraham blënewa, e' ukuöki ta Skëköl er buaë ché Isaac a. Ie' e' tséat senuk tsinet di' tum biule kiè “Skëköl tso', e' ye' sueke” ee.

### *Ismael ala'r*

<sup>12</sup> Ismael dör Abraham alà Agar ta. Agar dör Abraham alaköl Sara, e' kanè méso e' dör egip-towak. Ikkë dör Ismael ala'r e'pa kiè

<sup>13</sup> wes ikunerak es: Nebaiot, e' dör ilà tsá. E' itöki Quedar, Adbeel, Mibsam,

<sup>14</sup> Mismá, Dumá, Masá,

<sup>15</sup> Hadar, Temá, Jetur, Nafis ena ibata kiè Quedmá.

<sup>16</sup> E'pa kos dör Ismael ala'r döka dabom eyök ki böi (12). Ie'pa ká kiérak iwákpa kiè wa. Ie'pa kos dör iwakpa ká wökirpa.

<sup>17</sup> Ismael ki duas de cien eyök kí dabom mañayök kí kul (137) ta iblënewa. Es ie' michoë idëütöpa itöki.

<sup>18</sup> Ie' aleripa mía senuk Havilá ena Sur e' shusha. Ká e' ate Egipto wöshaë Asiria ñalé kke. Ie'pa serke ee bánet Abraham aleripa malepa yöki.

### *Jacob ena Esau kune*

<sup>19</sup> Ttè i' dör Isaac dör Abraham alà, e' pakè.

<sup>20</sup> Isaac ki duas de dabom tkëyök (40) ta isenéwa Rebeca ta. Rebeca dör Betuel e' alà busi ena Labán kutà. Ie'pa dör arameowak serke ká kiè Padán-aram ee.

<sup>21</sup> Rebeca kë dö alàë. E' kueki Isaac tö Jehová a ikié as Rebeca dö alàë. Jehová tö ittö ttsé ta Rebeca duneka e' wakpa dör klö.

22 Erë klöpa ñippöke tajë ie' shuà. E' kuëki ie' ibikeitsé: “Ye' weirke i' es, e'ma žiök ye' sermiia?” E' kuëki ie' mià iwà chakök Jehová a.

23 E' tö ie' a iché:

“Be' shuà ala'r tso' böl.

Mik ie'pa de këchke, età ikibi êk döraë itsirla kanè mésoie.

Ie'pa aleripa döraë ká böt ñi bolökpa ese wakpa.

Itsirla aleripa döraë diché kibiie ikibi aleripa tsata. E' kuëki ie'pa ñippémitke kam ikur e' yöki.”

24 Rebeca kéwö de, età klöpa kune wëpa.

25 Ikewe êk kune e' tsà dör mashmash ipakö shamamaë. Ie' kiè mékaitö Esaú.\*

26 Alà tsá kune e' klöulewà iël tsirla wà iklö kaniñak a iulà et wa. E' kuëki ikiè mékaitö Jacob.† Mik Rebeca klöpa kune età Isaac kī duas tso' dabom teryök (60).

*Iyë wà ì tso' mekeat Esaú a e' kéwö watuéttsaitö*

27 Klöpa kibinetke. Esaú dör yëria poë. Ie' wöbatsö sulu yëble wa. Erë iël Jacob, e' kë dör es. Ie' serke bëre. Ie' wöbatsö senuk u a ë.

28 Iyiwak kañiru tteke Esaú tö e' chkà wa Isaac wöbatsö suluë. E' kuëki Isaac kī Esaú kiar kibiie Jacob tsata. Erë Rebeca kī Jacob kiar kibiie Esaú tsata.

29 Ká et ta Jacob tso' ulök. E' dalewa Esaú debitu shtrinewà tajë datse kañika.

30 Ie' iché Jacob a:

\* **25:25 Esaú:** Esaú kiè ñies Seír. Hebreoie Seír wà kiane chè pakö. Génesis 36.8 saú. † **25:26 Jacob:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè s'klö kaniñak.

—Be' we'ikèyö, ì alé be' tō mat se kakmú ye' a ñè. Sulu ye' dué bli wā. E' kueki Esau kiè Edom‡ ñies.

<sup>31</sup> Jacob tō iüté:

—Keweie ì mekeat se' yé tō be' a be' dör ilà kibi e' kueki, e' kéwö múttsa ye' a chkō i' skéie.

<sup>32</sup> Esau tō iché:

—Ye' tteke bli tō dö' e' tō ye' ttèwā, e' tā ì mekeat se' yé tō ye' a ÷lie bua' e' dör ye' a?

<sup>33</sup> Jacob tō ikí ché ia:

—I' tā be' ttè mú ye' a tō mokí be' tō ye' a imeke.

Etā Esau tō ittè mé Jacob a yēsyesē Skököl wōa. Es ì mekeat iyé tō ie' a, e' kéwö méttšaitō Jacob a.

<sup>34</sup> Jacob tō chkō mé ia pan tā. Mik Esau chké one di' yé one, tā ie' e' kéka tā imía. Ie' dör ilà kibi e' ulà a iyi bua' kéwö tso', e' ké ki ie' tkine yēs.

## 26

### *Isaac míā Guerar*

<sup>1</sup> E' kéwö ska' tā ketba ane taië ká e' kos ki wes ibak Abraham kéwö ska' tā es. E' kueki Isaac míā Guerar wé filisteowak blú serke kiè Abimélec eē.

<sup>2</sup> Eē Jehová e' kkaché ie' a tā ichéitō ia: “Kè be' minuk Egipto. Be' e' tsúat wé ye' be' a iché eē.

<sup>3</sup> Be' senúia ká i' ki. Ye' tso' be' ta. Ye' er buaë chöraë be' a. Ká i' kos meraëyö be' a ñies be' aleripa a. Es ye' ttè muke be' a wes kewe ime'yö be' yé Abraham a es.

<sup>4</sup> Be' aleripa alöweraëyö taië wes bëkwö tso' taië es. Ká i' kos merayö be' aleripa a. Ñies ie'pa batamik ye' er buaë chöraë ká ulitane wakpa a.

‡ 25:30 **Edom:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè mat.

<sup>5</sup> Abraham tö ye' ttè k̄os e' iūtē' buaë. Ttè mé ye' tö ie' a e' k̄os blē' buaë ie' tö e' kueḱi ye' tö ttè buaë e' meke be' a ñies."

<sup>6</sup> Isaac e' tséat senuk Guerar.

<sup>7</sup> Ká e' wakpa tö Isaac a ichaké: "¿Rebeca dör be' yaie?" Erë ie' suane ichök: "Ie' dör ye' alaköl." E' kueḱi ie' iché: "Ie' dör ye' kutà." Ie' tö ibikeitsé tö ká e' wēpa tö ie' ttèwami ilaköl buaala kueḱi.

<sup>8</sup> Isaac k̄i ká de taië ee. Ká et ta, ká e' blú kiè Abimélec, e' tö isué ukkō tsitsir a tö Isaac tso' ilaköl Rebeca peñuk.

<sup>9</sup> Bet itsuk patkémiiitö ta ichéitö ia:

—¿Mok̄i tö alaköl sē dör be' alaköl? ¿I' kueḱi be' tö iyē' kuaë tö ie' dör be' kutà?

Isaac tö iūtē:

—Ye' ibikeitsé tö isalema a ye' ttèwami ie' kueḱi.

<sup>10</sup> Erë Abimélec tö iché ia:

—¿I' kueḱi i' wamblébö sa' ta? Tsir eta wēm wele senéwa ie' ta, e' ta iekkē ta be' tö sa' ké ì sulu wamblök Skéköl wōa.

<sup>11</sup> Abimélec tö iché sulitane a:

—A' isie tö Isaac tsiriwé ö ilaköl tsiriwé, e' ta e' tterawa.

<sup>12</sup> Duas e' wa Isaac tö dali kuatké, wà wōne buaë, Jehová er buaë ché ie' a e' kueḱi.

<sup>13</sup> Ie' de íyi blú taië. Taië íyi tso' ie' wa.

<sup>14</sup> Ie' wa obeja ena baka tso' taië. Ñies kanè mésopa tso' taië ie' wa. E' kueḱi filisteowak er ttsē'r suluë ie' k̄i.

<sup>15</sup> E' kueḱi ie'pa tö di' tum bi' iyē Abraham e' kanè mésopa tö, e' k̄os wötéwa íyök wa.

<sup>16</sup> Bata ekkē ta Abimélec tö iché Isaac a:

–Be' yöne íyi blu' tajë sa' tsata, e' kueki jbe' yúshka!

<sup>17</sup> Eta Isaac mía senuk Guerar kakkue ki.

<sup>18</sup> Ee di' tum bi' iyë tö, e' wötë'wa filisteowak tö iyë blënewa ukuöki ta, e' kos biéneitö ta ikië mékaitö wes iyë tö ime'ka es.

<sup>19</sup> Ká et ta ie' kanè mésopa tso' di' tum biök ká e' ki, eta ie'pa tö di' tum a di' tuökeká tajë ese kué et.

<sup>20</sup> Erë ká e' obeja kkö'nukwakpa debitu ñippök Isaac obeja kkö'nukwakpa ta. Ie'pa tö iché tö di' tum e' dör ie'pa icha. E' kueki Isaac tö di' tum biule e' kië méka “Ñippök.”

<sup>21</sup> E' ukuöki ta Isaac kanè mésopa di' tum skà bié et, e' ki iská ñippérak. E' kueki di' tum biule e' kië mékaitö “Se' ñi bolök.”

<sup>22</sup> Ie' mía kamië ká e' ki, ee di' tum skà biéitö et. E' kë ki ñni bunerak. Ie' iché: “I'ñe ta Jehová tö ká bua' mé se' a wë' ta se' serdaë buaë.” E' kueki ká e' kië mékaitö “Ká tso' tajë se' a.”

<sup>23</sup> E' ukuöki ta ie' mía Beerseba.

<sup>24</sup> E' nañewe Jehová de ie' ska' ta ichéitö ia:

“Ye' dör be' yë Abraham e' Këköl.

Ye' tso' be' ta, e' kueki kë be' suanuk.

Abraham dör ye' kanè méso e' dalërmik ye' er buaë chöraë be' a,

ñies be' aleripa alöweraëyö tajë.”

<sup>25</sup> Ee Isaac tö ák kataté et ka'ie iyiwak jchoie Jehová dalöioie. Ee ie' sené ta ikanè mésopa tö di' tum bié et ee.

*Isaac ena Abimélec kawö mé ñi a*

<sup>26</sup> Ká et ta, Abimélec datse Guerar debitu ttök Isaac ta. Iyamipa debitu böl ie' ta. Eköl kiè Ahuzat. Ièköl kiè Ficol. E' dör Abimélec ñippökwakpa wökir.

<sup>27</sup> Isaac tö iché ia:

—A' éna ye' ar suluë. A' ye' yö'shkar a' ká k̄i. Eta ĵiök a' do ye' ska'?

<sup>28</sup> Ie'pa tö iiüté:

—Sa' isué tö Jehová tso' be' ta. E' kuek̄i sa' bitea be' a' ichök tö kawö mùwasö ñita.

<sup>29</sup> Sa' kě wā be' tsirioule ì wa. Kēkraë sa' tö be' kimé. Mik be' manetwā, eta sa' kě wā ì tté ku' a' k̄i. I'ñe ta iwēnewā tö be' a' Jehová er buaë chōke tajë. E' kuek̄i be' ttè mú sa' a' tö be' kě tö ì sulu wamblepa sa' k̄i.

<sup>30</sup> Eta Isaac tö kawö buaë tkö'wé ie'pa ta, chkè wa di'yè wa.

<sup>31</sup> Bule es bla'mi ta ie'pa tö ikawö mé ñi a' tö kě ñippöiarak. E' ukuök̄i ta ie'pa e' chéat ñi a' er bua' wā.

<sup>32</sup> E' diwö shà ta Isaac kanè mésopa tso' di' biök, e'pa wā ibiyö de tö sa' di' kué.

<sup>33</sup> Ie' tö di' e' kiè méka Sebá.\* E' kuek̄i i'ñe ta ká e' kièia Beerseba.

<sup>34</sup> Mik Esau k̄i duas de dabom tkëyök (40), eta ie' senéwā alakölpā böl ta. Eköl kiè Judit e' yé kiè Beerí, e' dör hititawak. Ièköl kiè Basemat e' yé kiè Elón, e' dör hititawak ñies.

<sup>35</sup> Alakölpā böl e'pa tö Isaac ena Rebeca eriawéka tsiriwéka tajë.

## 27

### *Isaac er buaë ché Jacob ena Esau a*

\* **26:33 Sebá:** Hebreoie di' biule kiè e' wà kiane chè ttè mène ñi a.

<sup>1</sup> Isaac dewa këkëpalatke. Ie' kë wöbla wawëria. Kä et ta ilà kibi Esaú e' kiéitö ta ichéitö ia:

—¡A alà!

Esaú tö iiüté:

—A yëwö, ¿ì?

<sup>2</sup> Eta Isaac iché ia:

—Be' tö isué tö ye' kënewatke dö' wekkë alè ta ye' duöwa.

<sup>3</sup> E' kueki ye' ki ikiane tö be' kuaböt klö'ú ta be' yú ye' a yëblök.

<sup>4</sup> Eta iwakaneú ña buaë wes ye' wöbatsö iwa es, ta itsúbitu ña katè. E' wa ye' er buaë chöke be' a kam ye' duöwa e' yöki.

<sup>5</sup> Erë Isaac ttöke Esaú ta e' ttsé Rebeca tö. E' kueki mik Esaú miá yëblök kañika

<sup>6</sup> eta bet ie' tö iché Jacob a:

—A alà, ye' ttö ttsö. Ye' tö be' yé ttsé ttök be' ël Esaú ta, ta iché ia:

<sup>7</sup> “Be' yú yëblök, e' wakaneú ña buaë ta itsúbitu ña katè. E' ukuöki ta ye' tö be' a íyi qos bua' e' kéwö mekeyö be' a Jehová wörki kam ye' duöwa e' yöki.”

<sup>8</sup> E' kueki ye' ttö ttsö buaë.

<sup>9</sup> Be' yú chibo pupula bua' bua' ese tsúbitu ña bötö ta ikanewëkeyö buaë wes be' yé wöbatsö iwa es.

<sup>10</sup> E' ukuöki ta be' tö chkè tsúmi be' yé a as ññuitö. Es íyi qos e' kéwö atmi be' a be' ël skéie.

<sup>11</sup> Erë Jacob tö iché imì a:

—Ye' ël pa shamamaë. Ye' kë döer es.

<sup>12</sup> Ye' yé tö ye' këmi, e' ta ittsewami tö ye' idir, eta ie' ichëmi tö ye' tso' ie' dalöseukwa. Ie' kë er buaë chepa ye' a. E' skéie ie' er sulu chöraë ye' ki.

<sup>13</sup> Erë imì tö iiüté:

—A alà, as ie' er sulu chõ ye' k̄i. Ye' ttõ iuṭõ. Be' yú chibola chéyõ be' a e' tsuk.

<sup>14</sup> Eta Jacob mía chibola tsuk e' debitu iwa imì a. E' kanewé imì tò buaë wes Isaac wõbatsõ iwa es.

<sup>15</sup> Ilà kibi Esau datsi' tso' blëule u a e' bua'buayaétsa iékaitõ ilà tsirla k̄i.

<sup>16</sup> E' ukuõk̄i ta chibola kkuõlit wa Jacob ulà ena ikuli' patrëwãitõ.

<sup>17</sup> Chkõ bua' ena pan yuétkeitõ, e' méitõ Jacob a tsèmi iyë a.

<sup>18</sup> Jacob dewa iyë ska' ta ichéitõ ia:

—A yëwõ.

Isaac tò iiüté:

—A alà, ¿be' dör ye' alà wéne êk?

<sup>19</sup> Ie' iiüté:

—Ye' dör Esau, be' alà kibi êk. Ì chébõ ña, e' kanewétkeyõ. Be' e' tkõser iyiwak ttéyõ e' katök. E' ukuõk̄i ta be' iyi buaë e' kéwõ mekebõ ye' a, e' mú ye' a.

<sup>20</sup> Erë Isaac tò ichaké ia:

—A alà, ¿wes be' ulà de iyiwak e' ska' bet?

Ie' iiüté:

—Jehová dör be' Këköl e' tò ye' k̄imé e' wa ikuéwayõ bet.

<sup>21</sup> Isaac tò iché ia:

—Be' e' skõwa ye' o'mik pattseyõ tò mokië be' dör ye' alà Esau.

<sup>22</sup> Ie' e' skëwa iyë o'mik as ipattsõitõ. Isaac tò iché:

—Be' ttõ e' dör Jacob ttõ. Erë be' ulà e' dör Esau ulà.



23 Jacob ulà kō shamamaē wēs iēl kibi ulà es, e' kuēki Isaac kē éna iane buaē tō e' dör Jacob. Mik ie' er buaē chōketke ilà a,

24 etā iskà chakéneitō:

—¿Mokī be' dör ye' alà Esaú?

Ie' iiüté:

—Tō, ye' dör Esaú.

25 Iyē tō iché iā:

—A alà, iyiwak ttébō kanewébō e' mú ña katè as ye' er buaē chō be' a.

Ie' tō iyē tié ñies vino mé iā yè. Isaac chké, vino yé.

26 E' ukuōki tā ichéitō iā:

—A alà, be' e' skōwā ye' o'mik ye' wōalattsō.

27 Mik Jacob e' skéwā iyē wōalattsök, etā iyē tō idatsi' alattsé tā ier buaē ché ilà a ttè ikkē wa:

“Tō, ipaalar wēs ye' alà paalar es.

Ie' paalar buaē wēs kañikā kkō'nè Jehová tō e' alar ě.

28 As Skököl tō be' a mò wōli mè kēkraē be' dalikua kī.

As ie' tō be' dalikua kōs e' wōù buaē

as be' wā trigowō tā' tajē ena vino tā' tajē.

29 Ká kuā'kī wakpa tajē as e' dō be' kanè mésopaie.

As ie'pa e' tulōwarak kuchē kī be' wōrkī be' dalöiök.

As be' mú dō be' ělpa wōkirie.

As ie'pa e' tulōwā kuchē kī be' wōrkī be' dalöiök.

Wépa er sulu ché be' kī, esepa kī Skököl er sulu ské chōraē.

Ñies wépa er buaē ché be' a, esepa a Skököl er buaē ské chōraē.”

<sup>30</sup> Isaac er buaë chétke Jacob a ta Jacob míatke. E' bet ta Esau tso' yëblök e' dene.

<sup>31</sup> Nies ie' tö chkè alé buaë, e' mí iwā iyě a ta ichéitö ia:

—A yëwö, dúla ttéyö e' alí katö. E' ukuökj ta be' er buaë chöke ye' a e' chö ña.

<sup>32</sup> Isaac tö ichaké:

—¿Yi dör be'?

Ilà tö iiüté:

—Ye' dör Esau be' alà kibi.

<sup>33</sup> Isaac tkinewā painéka tajë ta ichéitö:

—E' ma ¿yi dare yëblök, e' wā chkè debitu ña? E' katéwayö seraā kam be' dö e' yöki. E' a ye' er buaë chétke. Es ie' a ye' er buaë chë e' atetke.

<sup>34</sup> Mik Esau tö ì ché iyě tö e' ttsé, etā ie' erianeka aneka tajë ta ichéitö:

—¡A yëwö, ye' a er buaë chö nies!

<sup>35</sup> Erë Isaac tö iiüté:

—Be' èl datke ye' kitö'uk e' a ye' er buaë chétke be' skéie.

<sup>36</sup> Esau tö iiüté:

—Wëe' ie' kiè Jacob. I' ta bötökicha iwambléitö ye' ta i' es. Be' íyi kéwö mekebö ye' a ye' dör be' alà kibi e' kueki, e' kéwö yë'ttsa ye' ulà a ie' tö kuaë. I' ñe ta be' er buaë chöke ye' a e' yétsaitö ye' yöki. ¿Warma be' er buaë chöke ye' a e' kë ta'ia?

<sup>37</sup> Isaac tö iiüté:

—Ittsö. Ye' tö ie' mékatke be' wökirie. Ye' tö be' aleripa kos e' métke ie' kanè mésopaie. Nies ye' tö ichétke as chkewö ena vino dö ie' ulà a tajë. A alà, ¿ì memiia ye' tö be' a i' ta?

<sup>38</sup> Erë Esau tö ikí ché iyě a:

—A yěwö ĵbe' er buaë chöke sa' a e' dör etkë? ĵYe' a er buaë chö ñies! Eta Esau íekā taië.

<sup>39</sup> Isaac tö iché ia:

“Be' serdaë wé mò wöli kë tā' taië ese ska'.  
Eë be' dalikua kë wörpa buaë.

<sup>40</sup> Be' ñippöraë tabè wa o'ka tā íyi kuëki, e' mik be' serdaë.

Be' döraë be' ël kanè mésoie.  
Erë mik be' ñippémi ie' tā,  
eta be' e' yörattsā ie' ulà a.”

### *Jacob tkashkar Esau yöki*

<sup>41</sup> Isaac er buaë ché Jacob a Esau skéie. E' kuëki Esau éna suluë Jacob arke. Ie' ibikeitsé: “Ye' yě duökewatke. Mik iduowa e' kéwö tka, eta ye' ël tterawayö.”

<sup>42</sup> Mik Rebeca wa ijchenewa tö Esau tö iël bikeitsé ttèwa, eta Jacob tsuk patkétö tā iché ia:

—A alà, ittso. Be' ël Esau e' pablöke tö ie' be' tterawa.

<sup>43</sup> E' kuëki ye' ttö ttsö. Be' tköshkar bet ye' akë kiè Labán serke Harán e' u a.

<sup>44-45</sup> Be' e' tsuät ie' ska' ká taië dö mik be' ël er buanene be' ki éna ì sulu wamblébö e' chowane ie' éna eta. E' ukuöki tā ye' tö be' tsuk patkeraë, e' wa be' döne. ĵYe' kë ki ikiane tö ye' ala'r bö! e' duöwa diwö etkë a!

<sup>46</sup> E' ukuöki tā Rebeca tö iché Isaac a:

—Esau alakö!pa dör hititawak e'pa tö ye' shtriwétke taië. Jacob senéwa alaköl ese tā, e' tā ye' mú duöwa.

## 28

<sup>1</sup> Età Isaac tō Jacob kié tã ishke'wéitō tã ichéitō ia:

—Kě be' senukwã canaánwak tã.

<sup>2</sup> Be' yú be' duöchke kiè Betuel serke Padán-aram e' ska'. Eë be' senúwã be' nau Labán alá busipa e' eköl tã.

<sup>3</sup> Skököl Diché Tã' Íyi Ulitane Tsatã as e' er buaë chõ be' a. Ñies as ie' tō be' aleripa alòu tajë kã wa'ñe.

<sup>4</sup> Ie' tō iyë'atbak Abraham a tō kã i' meraëitō ie' a. E' kï se' serke shkal. As ie' er buaë chõ be' a ena be' aleripa a wes ie' er buaë yë' Abraham a es as kã i' dõ a' ulà a.

<sup>5</sup> Es Isaac tō Jacob patkëmi Padán-aram. Jacob demi inau Labán ska'. Labán dör arameowak kiè Betuel, e' alá. Ie' dör Rebeca akë. Rebeca dör Jacob ena Esáu e'pa mì.

### *Esáu senéwã Mahalat tã*

<sup>6</sup> Esáu wã ijchenewã tō Isaac er buaë ché Jacob a ñies tō ipatkëmiitō kã kiè Padán-aram senukwã eë. Ñies ie' wã ijchenewã tō mik iyë er bua' ché Jacob a etã ichéitō ia:

—Kě be' senukwã canaánwak tã.

<sup>7</sup> Ñies ie' wã ijchenewã tō Jacob miã kã kiè Padán-aram wes iyë ena imì tō iché ia es.

<sup>8</sup> Es ie' éna iane tō iyë kë kï ikiane tō ie'pa serwã canaánwakpa tã.

<sup>9</sup> E' kuekï ie' miã alaköl skà yulök Ismael dör Abraham alá e' ska'. Eë ie' senéwã Ismael alá busi kiè Mahalat e' tã, e' dör Nebaiot kutà. Es alaköl kï tséwaitō eköl e' kë dör canaánwak wes imalepa es.

*Jacob kabsué Betel*

<sup>10</sup> Eta Jacob e' yéttsa Beerseba michoë Harán.

<sup>11</sup> Ie' michoë wé katuine iki ta eë ikapere. Ák méwaitö wökir kataie, e' ki ie' kapöwa.

<sup>12</sup> Eë ie' kabsué. Ie' isué tö klökata batsjë tkër iski ibata döka ká jai a. E' ki ie' isué tö Skököl biyöchökwakpa shköke wo'k wa'k.

<sup>13</sup> Nies ie' isué tö Jehová dur ie' o'mik ta ichéitö ia: “Ye' dör Jehová. Ye' dör be' talà, Abraham, ena be' yë, Isaac, e'pa Kököl. Ká i' wé be' tër, e' meraëyö be' a ena be' aleripa a.

<sup>14</sup> Ie'pa alördaë taië wes ká po es. Ie'pa michoë senuk ká wa'ñe. Ye' er buaë chöraë ká ulitane wakpa a be' ena be' aleripa e'pa batamik.

<sup>15</sup> Ye' tso' be' ta. Ye' tö be' kkö'neraë ká wa'ñe wé be' mir eë. Be' dörane ye' wa ká i' ki. Kë yö be' we'ikepa. Ttè kos méyö be' a, e' waweraëyö es.”

<sup>16</sup> Mik Jacob ti'neka, eta ie' ibikeitsé: “Moki Jehová tso' ká i' ki, e' kë jcher ye' wa.”

<sup>17</sup> Taië ie' suane ta ibikeitséitö: “Ká i' dör batse'r taië. ¡Íe dör Skököl wé! ¡Íe dör ká jai wékkö!”

<sup>18</sup> Bule es ta Jacob e' kékā bla'mi. Ák méwaitö iwökir kataie, e' kékaitö duékaatitö iwà kkachöie tö ká e' dör batse'r. Kiö téitö ák bata ki iwà kkachöie tö ká e' tso' Skököl dalöioie.

<sup>19</sup> Ká e' kiè mane'wéttsane ie' tö Betel\* Kewe ta ká e' kiè Luz.

<sup>20</sup> Eë ie' tö ittè mé Jehová a i' es: “Be' tso' ye' ta ena ye' kkö'né be' tö i' ye' mir eta, ena be' tö chkè ena datsi' mé ye' a,

\* **28:19 Betel:** Hebreoie kiè e' wà kiane chè Skököl wé.

21 ñies ye' dene buaë ye' yě ska', e' kōs wēbö ye' a, e' ta be' klō'weraëyö ye' Kēkölie.

22 Ák duékayö i', e' dör iwà kkachöie tō íę be' dalöiërdaë. A Skököl, ì kōs mekebö ye' a, e' mú blatèsö dōka dabop ta e' tsá eyök meraneyö be' a.”

## 29

### *Jacob demi Labán ska'*

1 E' ukuöki ta, Jacob mía pē' serke diwö tskirke e' äka.

2 Eę ie' tō di' tum biule sué et kañika. E' pamik obeja daparke mañayök enuk eę di' e' yekerakitö e' kuęki. Di' tum biule kkō ki ákkue bērie me'r et.

3 Iyiwak kkō'nukwakpa wöblanewatke tō as iyiwak ulitane daparka eę, e' ukuöki ta ákkue skeuke di' tum biule kkō ki as iyiwak di'yö. Iyiwak di'yane one ta ie'pa tō ikkō pabakéwane ákkue wa.

4 Jacob tō iyiwak kkō'nukwakpa a ichaké:

—A yamipa, ¿ká wé wakpa a' dör?

Ie'pa tō iiüté:

—Sa' dör Harán wakpa.

5 Ie' tō iskà chakéne:

—¿A' wā wēm kiè Labán dör Nahor alà, e' sūule?

Ie'pa tō iiüté:

—Tö, e' sūule sa' wā.

6 Ie' tō ichaké:

—¿Is ie' tso'?

Ie'pa tō iiüté:

—Ie' tso' bua'. Isaú. Wì busi datse e' dör ie' alà kiè Raquel e'. Ie' datse iyě iyiwak wëttsë.

7 Ie' tō iché:

—Ká tso'ia ñiwe. Diwö tso'ia kakkëe iyiwak dapa'wowa ek tsini. Ì kueki a' kē tō di' mè ia ta ièmirak chkök.

<sup>8</sup> Erë ie'pa tō iiüté:

—Kē sa' a e' wamblënuκ. Sa' kawötā ipanuk. Mik obeja de sēraa, etā sa' tō di' tum kkō ppekeka tā di' meke sa' tō iyiwak a.

<sup>9</sup> Ie' ttōke ie'pa tā, e' dalewa Raquel debitū iyé iyiwak wëttsë, ie' dör iyé iyiwak kkō'nukwak e' kueki.

<sup>10</sup> Jacob tō Raquel sué inau iyiwak wëttsë, e' bet ie' tunemi di' kkō kéka tā iyiwak a di' méitō.

<sup>11</sup> E' ukuökī tā Raquel shkë'wëitō wöalatsëitō tā ie' jékaie ttsë'ne buaë kueki.

<sup>12</sup> Ie' tō iché ia: “Ye' dör Rebeca alà ena Labán nauyö.” E' bet tā Raquel tunemi ichök iyé a.

<sup>13</sup> Mik Labán tō inauyök tté ttsé, etā bet itunemi iñaletsuk. Ipaklö'wëwaitō tā iwöalattsëitō tā imítser iwā iu a. Ì kos tka Jacob tā e' pakëitō inau a.

<sup>14-17</sup> Tā Labán tō iché ia: “Mokië be' dör ye' yami ekka.”

### *Jacob senéwa Lía ena Raquel tā*

Labán alà busi böl, ikibi êk kiè Lía, itsirla êk kiè Raquel. Lía wöbla e' kē dör buaala\* erë Raquel dör buaala wa'ñe.

Jacob sené Labán ska' dō si' et. E' ukuökī tā Labán tō iché ia:

—Be' dör ye' yami, erë be' kē kawötā kanëblök ye' a éme. Ichó ña ¿kos be' tō ye' ña'wëmi?

\* **29:14-17 Lía wöbla e' kē dör buaala:** Hebreoie tté e' wà kē jcher se' wā bua'iewā. Isalema e' wà kiane chë Lía wöbla dör buaala.

18 Jacob wöbatse Raquel wa, e' kuëki ie' tö Labán iüté:

—Be' tö kawö mé ye' a senukwā Raquel ta, e' ta e' skéie ye' kaneblöke be' a döka duas kul.

19 Labán tö iüté:

—Ye' a ta e' dör buaë. Be' je' a ye' tö imèmi buaë. Ye' kë éna imak o'ka a. Be' e' tsuat ye' ska'.

20 Es Jacob kaneblë' döka duas kul Raquel dalërmik. Erë ie' ki Raquel kiane taië, e' kuëki kawö ekkë e' ttséitö ká bërber ë.

21 Mik duas kul tka, eta Jacob tö iché Labán a:

—Kawö yë'yö be' a, e' detke. Kawö mú ye' a senukwā be' alà busi Raquel ta.

22 Eta Labán tö sulitane a ishkeñé tö a' shkō ulabatsè e' kèwö tkö'uk.

23 Erë катуine, e' shua Líá mí ie' wā Jacob a Raquel skéie ta Jacob kapé ie' ta.

24 Labán tö ikanè méso eka kiè Zilpá, e' me'tke Líá a ikanè mésoie.

25 Bule es bla'mi ta Jacob tö isuéwā tö e' dör Líá. Ie' míá Labán ska' ta ichéitö ia:

—¿Ì wamblé be' tö ye' ta? Ye' kaneblé be' a Raquel dalërmik. ¿Iök be' tö ye' kitö'wé es?

26 Labán tö iüté:

—Íe sa' wöblar tö alà busi kibi ese serkewa keweie, e' itöki itsirla ëk.

27 Se' kawöta Líá ulabatsöke e' kèwö tkö'uk döka ká kul. Mik kèwö e' tka, eta ye' tö be' a Raquel meke ñies. Erë be' kawöta skā kaneblökne ye' a duas kul Raquel dalërmik.

28 E' dör buaë Jacob a. Mik Líá ulabatsè kèwö e' diwö tka, eta Labán tö Raquel mé Jacob a alakölie ñies.



29 Ñies ie' tō ikanè méso eka kiè Bilhá e' mé Raquel a ikanè mésoie.

30 Es Jacob senéwa Raquel ta ñies. Erë ie' kawōta kanablökne skà Labán a dōka duas kul, erë ie' éna idalër kibiie Lía tsata.

### *Jacob ala'r*

31 Jehová tō isué tō Jacob kë kī Lía kiane bua'ie. E' kuekī Lía a alà méitō. Erë Raquel kë dōta' alàè.

32 Lía duneka alà kune ta ie' tō iché: “Ye' eriarke taië e' sué Jehová tō, e' kuekī i'ñe ta ye' dalërdaë ye' wëm éna.” E' kuekī ikiè mékaitō Rubén.†

33 E' ukuökī ta ie' alà skà kune eköl ta ichéitō: “Ye' wëm kë tkine ye' kī e' sué Jehová tō e' kuekī alà skà méitō ye' a.” E' kuekī ikiè mékaitō Simeón.‡

34 Ie' alà skà kēka ta ichéitō: “Ire' ye' ala'r deka mañal e' kuekī ye' wëm éna ye' dalërmi kibiie.” E' kuekī ikiè mékaitō Leví.§

35 E' ukuökī ta ie' alà skà kēka ta ichéitō: “I'ñe ta ye' tō Jehová kikekeka.” E' kuekī ikiè mékaitō Judá.\* Etā ekkë ë ie' alà dē'.

## 30

### *Raquel ala'r*

1 Mik Raquel tō isué tō ie' kë dō alàè, etā ie' sibineka iël kī. Ie' tō iché iwëm a:

—Be' kë tō ye' a alà mè, e' ta ye' duōrawa.

2 Jacob uluneka ie' kī ta ichéitō ia:

† 29:32 **Rubén**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ye' eriane e' suéitō.

‡ 29:33 **Simeón**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ittsök. § 29:34

**Leví**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ñitq. \* 29:35 **Judá**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë Skëköl kīkëkasö.

—Ye' dör Skëköl kalì, e'ma ye' a alà mermi be' a. Ie' wák tò be' méat kë dō alàè.

<sup>3</sup> Ie' tò iüté:

—Ittsó, ye' kanè méso kiè Bilhá, e' ta be' senú. Mik ie' alà kéka eta e' dör wes ye' alà es. Es ye' dōraë alàè ie' batamik.

<sup>4</sup> Es ie' tò ikanè méso Bilhá e' mé iwëm a alakölie, e' ta Jacob sené.

<sup>5</sup> Ie' ta Jacob alà kéka.

<sup>6</sup> Raquel tò iché: “Skëköl tò ye' tsatké buaë. Ie' tò ye' ttō ttsé ta alà méitō ye' a wëm.” E' kueki ie' tò ikiè méka Dan.\*

<sup>7</sup> E' ukuöki ta Bilhá alà skà kune Jacob ta.

<sup>8</sup> Raquel tò iché: “Ye' ñippé taië ye' èl ta eta ye' e' aléka iki.” E' kueki ikiè mékaitō Neftalí.†

<sup>9</sup> Mik Líá tò isué tò ie' kë dë'ia alàè, eta ie' tò ikanè méso kiè Zilpá, e' mé Jacob a alakölie.

<sup>10</sup> Zilpá alà kéka Jacob ta.

<sup>11</sup> Líá tò iché: “¡Edaa ì mène ye' a!” E' kueki ilà kiè mékaitō Gad.‡

<sup>12</sup> E' ukuöki ta Zilpá alà skà kéka Jacob ta.

<sup>13</sup> Líá tò iché: “¡Ye' ttsë'r buaë! Ire' alakölpa kos tò icheraë tò be' ttsë'r buaë.” E' kueki ilà kiè mékaitō Aser.§

<sup>14</sup> Trigo wö alirke e' këska' ta Rubén mía kañika. Eë ie' tò kalwö kiè mandrágora\* e' alí kué. E' bite

\* **30:6 Dan:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë Skëköl tò s'tsatké buaë.

† **30:8 Neftalí:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ñippök. ‡ **30:11**

**Gad:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë kawö buaë mène. § **30:13**

**Aser:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ittse'r buaë. \* **30:14**

**mandrágora:** Ká e' kéwöska ta ie'pa tò ibikeitseke tò mandrágora wö katé alakölpa tò, e' ta e' tò ie'pa kìmèmi dök alàè.

iwa imì Lía a. Mik Raquel tö kalwö e' sué ta ichéitö Lía a:

—Be' we'ikèyö, kalwö debitu be' alà wa be' a, e' kakmú ña.

<sup>15</sup> Lía tö iiüté:

—¿Be' kë a wè' idir tö be' wa ye' wëm mítser? ¡Kíie ta be' éna kalwö debitu ye' alà wa ye' a, e' yaktsa ye' ulà a!

Erë Raquel tö iché ia:

—Kalwö e' skéie i'ñe nañewe ye' wëm patkekeyö be' ta kapök.

<sup>16</sup> Katuirketke ta Jacob tso' kaneblök e' debitu ta Lía mía iñaletsuk ta ichéitö ia:

—Ye' tö ye' alà mandrágora e' mé Raquel a, e' skéie be' kawöta kapök ye' ta i'ñe nañewe.

E' nañewe Jacob kapé ie' ta.

<sup>17</sup> Eta Skököl tö Lía ttó ttsé ta iduneka ta ilà skà kune Jacob ta. Es ie' alà deka skel.

<sup>18</sup> Lía tö iché: “Ye' tö ye' kanè méso mé ye' wëm a e' skéie Skököl ye' a alà i' mé.” E' kueki ilà kiè mékaitö Isacar.†

<sup>19</sup> E' ukuökí ta Lía alà skà kéka Jacob ta, e' ta ideka teröl.

<sup>20</sup> Ie' iché: “Skököl tö ye' a i' buaë kakmé. Ire' ye' ala'r de teröl. E' kueki ye' wëm éna ye' dalërdaë jaishet.” E' kueki ilà kiè mékaitö Zabulón.‡

<sup>21</sup> Bata ekké ta ie' alà skà kune alaköl. E' kiè mékaitö Dina.

<sup>22</sup> Erë ñies Raquel kimé Skököl tö. Ie' tö ala'r mé ia wes Raquel tö ikié ia es.

† **30:18 Isacar:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ské. ‡ **30:20 Zabulón:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè kakmeule.

23 Ie' dunekā tā ilà tsá kune kiè mékaitō José. Ie' tō iché: “Ye' jaēne' siarē e' yéttsa Skéköl tō ye' kī.

24 Jehová mú tō ye' a alà kí mè iā eköl.” E' kueki ikiè mékaitō José.Š

*Jacob iyiwak alöne taië*

25 José kune e' ukuöki tā Jacob tō iché Labán a:

—Ye' ömine ye' kaska'.

26 Ye' alaköpa ena ye' ala'r e'pa mú ye' a as imi'rak ye' tā. Ye' kanablétke be' a ie'pa skéie. Be' wā ijcher buaë tō kos ye' kanablé be' a.

27 Erë Labán tō iiüté:

—Be' we'ikèyö. Be' e' tsúatia senuk ye' ska'. Ye' tō itótké tō Jehová er buaë ché ye' a be' batamik.

28 Ichö ña kos be' kī inuköl kiane be' kanè skéie, e'ma ekké ye' be' patuëmi.

29 Ie' tō iiüté:

—Be' wā ijcher tō ye' kanablé buaë be' a. Ñies ye' tō be' iyiwak kkö'né buaë be' a.

30 Mik ye' dē'bitū be' ska', etā be' kē wā ì ku' taië. I'ñe tā be' wā íyi tso' taië. Jehová er buaë ché be' a ye' kueki. Erë çmik ye' kanablömi ye' wák a? Ye' wöché yamipaë.

31 Labán tō iskà ché iā:

—çkos be' kī ikiane tō be' patuëyö?

Ie' tō iiüté:

—Be' kē tō ye' patauk. Erë ì chekeyö be' a e' iütö, e' tā ye' tō be' iyiwak kkö'nemi.

32 I'ñe ye' mi'ke be' iyiwak shushtök. Obeja kos dalolo ena chibo kos wöaule shkitshkit ö ulaula ese klö'wekeyö ye' wák a e' patuoie.

---

Š 30:24 *José*: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ilè kímú.

<sup>33</sup> Mik be' de ye' iyiwak sauk ta ee be' isuèmi tö obeja dalolo ö chibo wöaule shkitshkit ö ulaula ese ë tso', e' ta be' wa ijcherwami tö ye' dör wëm yësyësë. E' kë dör es, e' ta be' wa ijcherdaë tö ye' tö be' iyiwak ekiblë.

<sup>34</sup> Labán tö iüté:

—Tö, buaë idir. Iüsö wes be' iché es.

<sup>35</sup> Erë e' diwö shà ta ie' mía ie' iyiwak shushtök. Ie' chibo kos tso' wöaule skëkshkëk ö ulaula ese yéluritö. Ñies ie' obeja kos tso' dalolo ese yéluritö ta iméitö ila'r wëpa a kkö'nè.

<sup>36</sup> E' ukuöki ta iyiwak yélur ie' tö e' wëttsë ie' mía shkë dö ká mañat Jacob yöki. Eta Jacob kawöta Labán iyiwak malepa e' kkö'nuk.

<sup>37</sup> Erë Jacob tö kal kuä'ki kuä'ki dö mañalka e' ulà aki téé. Elka kiè álamö, skà kiè almendro, skà kiè castaño. Kal ulà kkuölit takla jchéloritö as iwër wöaule saruru skëkshkëk.

<sup>38-39</sup> E' ukuöki ta kal ulà e' tuléwaitö wé iyiwak daparke di'yök e' wöshaë. Eë iyiwak wöbatsöke ñi wa. Iyiwak wöbatsöke ñi wa kal ulà ñe' wöshaë e' ala'rla kos tskirke wöaule skëkshkëk ö shkitshkit ö ulaula.

<sup>40</sup> Iyiwak tskirke wöaule e' kos dapa'wéitö bánet ie' wák a. Ese wë'ñe kos uyéwaitö Labán iyiwak kos wöaule ö dalolo ese a as itskir wöaule ö dalolo. Es ie' iyiwak alörke taië bánet, kë ku' Labán icha ta ñita.

<sup>41</sup> Mik iyiwak bua'buá ese wöbatsöke ñi wa, eta ie' tö kal ulà ñe' tuléwa wé iyiwak di' yöke ee. Es ie'pa tö kal ulà wöaule e' sué mik iwöbatsöke ñi wa e' dalewa. E' ala'rla tskirke kos e'pa dör wöaule.

<sup>42</sup> Erë mik iyiwak sí po ese datse, eta ie' kë tö kal ñe' tuléwa. E' kuëki iyiwak sí po ese ala'rla kos

tskirke e' dör Labán icha. Erë wé bua'buä ese dör ie' icha.

<sup>43</sup> Es ie' de íyi blú taië. Obeja ena kanè mésopa wëpa ena alakölpä ñies kameio ena burro e' kōs tso' ie' wä taië.

## 31

### *Jacob tkakshkar Labán yöki*

<sup>1</sup> Erë Jacob tö ittse tö Labán ala'r dulakölpä tö icheke: “Jacob tö se' yë íyi kōs e' klō'wéwä, e' wa ie' e' blu'wé taië.”

<sup>2</sup> Ñies ie' tö isue tö Labán kë tö ie' suëiä buä wës kenet es.

<sup>3</sup> Etä Jehová tö ie' a iché: “Be' yüne be' yëpa kaska' wé be' yamipa tso' eë. Ye' michoë be' ta be' kkō'nuk.”

<sup>4</sup> Jacob tö Raquel ena Lía tsuk patké dö wé ie' tso' obeja wëttsë eë

<sup>5</sup> ta ichéitö iä:

—Ye' wä ijchenewä tö a' yë kë kī ye' kianeia wës kenet es. Erë ye' yë e' Këköl tso' ye' ta këkraë ye' kimuk.

<sup>6</sup> A' wä ijcher buä tö ye' kaneblé a' yë a moki.

<sup>7</sup> Erë ie' tö ye' kitō'wé këkraë ye' kanè ské wa. Erë Skëköl kë wä ie' a ikéwö mène as ì sulu wamblöitö ye' kī.

<sup>8</sup> Mik ie' tö ye' a iché: “Ye' be' patueke iyiwak wöaule shkitshkit ese wa”, etä iyiwak ulitane pane wöaule shkitshkit ëme. Mik ie' tö ye' a iché: “Ye' be' patueke iyiwak wöaule shkëkshëk ese wa”, etä iyiwak ulitane pane wöaule shkëkshëk ëme.

<sup>9</sup> Es Skëköl tö a' yë iyiwak yë'lur mè ye' a.

10 “Iyiwak wöbatsöke ñi wa e' kəwö ska' ta ye' kabsuë tö iyiwak wë'ñe wöbatsöke iláki wa, e' kos wák dör wöaule shkəkshək ena shkitshkit ena ulaula.

11 Kabsuë e' a, Skəköl biyöchökwak ye' chaké ye' kiè wa ta ye' iiüté: ‘¿Ì?’

12 Ie' ye' a iché: ‘Isaú bua'ie ta be' isuëraë tö iyiwak wë'ñe wöbatsöke iláki wa, e' kos dör wöaule shkəkshək ena shkitshkit ena ulaula. Ì sulu kos wamblé Labán tö be' ki, e' suéyö, e' kueki ye' tö iwé es.

13 Ye' dör Kəköl dë'bitu be' wörki ká kiè Betel ee e'. Eë be' tö ák du'kaat ye' dalöioie. Eë be' tö kawö me' ye' a. Be' e' kókā bet, be' e' yöttsa ká i' a. Be' yúne wé be' kune ee.’ ”

14 Eta Raquel ena Lía e'pa tö iiüté:

—Kë sa' a sa' yé daliukuö ta'ia.

15 Ñies sa' sué sa' yé tö suluë wës o'ka es. Kíie ta sa' wato'ttsaitö be' a, sa' ské klöo'itö buaë e' ewéwaitö yës.

16 E'ma kos Skəköl tö iyi yë'lur sa' yé ulà a, e' dör sa' icha ena sa' ala'r icha. E' kueki ì kos ché Skəköl tö be' a e' iütö.

### *Jacob e' yéttsa Padán-aram*

17-18 E' ukuöki ta Jacob tö ila'r ena ilakölpa e'pa ké e' tkökā kameio ki. Ie' iyiwak kos ena ie' iyi kos dë' ie' ulà a Padán-aram ikanè skéie, e' patkémiitö keweie ie' yöki. Eta ie' e' yéttsa micho iyé Isaac ska' Canaán.

19 Labán míā ká bánet ioveja köyök tök, e' dalewa ie' wā iyi diököl tso' dalöie e' kos bléwami Raquel tö.

20 Jacob kë wā iyëne Labán a tö ie' mi'keā. Es ie' tö ikité buaë.

21 Ie' tkashkar. Íyi tso' ie' wā e' kōs wēttsē. Bet ta ie' tkattsa di' kiè Éufrates, e' wīshēt. Eē ta ie' micho ká kiè Galaad e' ká kōwō kī.

### *Labán tō Jacob tōtié*

22 Jacob bakshkar e' kī ká de mañat, eṭa Labán wā ijchenewa tō ie' bakshkar.

23 Eṭa ie' mīa itōkī iyamipa ṭa. Ká de kul ṭa ie' tō ikué Galaad ká kōwō kī.

24 E' nañewe Labán kabsué tō Skëköl de ie' wörki ṭa ichéitō iā: “Ye' ttō ttsó. Kě be' kàne ttök Jacob ṭa kēsik wa.”

25 Ie' de wé Jacob úla tulur Galaad ká kōwō kī eē. Eē ie' ena iyamipa, e'pa tō iúla tuléka kapowaie ñies.

26 Ie' tō iché Jacob a:

—¿Ì wamblé be' tō i' es? ¿Iök be' tō ye' kitö'wé i' es? Be' wā ye' alà busipa bitetser wes ñippökwakpa tō s'tsèmi es.

27 ¿Ì kueki be' ye' kitö'wé? Be' tkashkar akir ye' yöki. Be' e' biyö chópa ye' a, e'ma kawö buaë tkö'wé ye' tō a' wēttsē ttsène buaë wa, ma'ma kicha ṭa' ese wa ena sabak blar buaë ese wa.

28 Kě be' wā kawö méne ye' a ena ye' ala'r busipa ena ye' duöchkepa e'pa a as sa' e' chóat ñi a. Be' tō iwamblé wes pē' sulué es.

29 Ye' wā diché tso' a' ulitane tsajioie buaë, erē eniā nañewe be' yé e' Këköl tō ye' a iché: ‘Ye' ttō ttsó. Kě be' kàne ttök Jacob ṭa kēsik wa.’

30 Be' mitkene be' yé u a wes be' kī ikiane tajë es, eṭa ¿lie be' tō ye' wā íyi diököl tso' dalöie e' ekiblé?

31 Eṭa Jacob tō iiuté:



—Ye' suane be' yök<sub>i</sub>. Ye' ibikeits dö' be' ye' yök<sub>i</sub> be' ala'r busipa yéttsane er sulu wa.

<sup>32</sup> Yi wā be' íyi diököl tso' dalöie e' tso', e' tã as e' wák duōwā. Se' yamipa kōs tso' íe se' sauk, e'pa wörk<sub>i</sub> be' yú be' íyi yulök. E' kuébö, e' tã itsúmi.

Erë ie' kē wā ijcher tō Raquel tō iyě íyi diököl e' blé'wābitu.

<sup>33</sup> Etã Labán tkawā Jacob úla a ie' íyi yulök. E' ukuök<sub>i</sub> tã ie' tkawā Lía úla a. Ñies Lía ena Raquel kanè mésopa bōl e'pa úla shuyuléitō. Erë kē ie' wā ikune. Ie' e' yéttsã Lía úla a miã Raquel úla shuyulök.

<sup>34</sup> E' dalewa Raquel tō iyě íyi diököl bléwā kameio ts<sub>i</sub>kuö dik<sub>i</sub>ã tã ie' wák e' tkéka ibata k<sub>i</sub>. Labán tō ie' úla ulitane shuyulé erë kē iwā ikune yēs.

<sup>35</sup> Raquel tō iché iã:

—A yéwö, kē be' ulunuk ye' k<sub>i</sub>. Ye' e' kōkami be' wörk<sub>i</sub>, erë ye' duöke sik dué wā.

Labán tō ie' íyi diököl yulé tajë. Erë kē ie' wā ikune.

<sup>36</sup> E' kuék<sub>i</sub> Jacob ulunekã tajë tã ichéitō Labán a:

—¿Ì sulu wambléyö be' k<sub>i</sub>, e' kuék<sub>i</sub> be' ye' tötíé dö íe?

<sup>37</sup> Be' tō ye' íyi kōs e' shuyulé tã ¿be', ì kuébö? E' tulö íe se' yamipa wörk<sub>i</sub> as ie'pa tō ichö tō yi ttè dör mokië, be' ö ye'.

<sup>38</sup> Ye' kanéblé' be' a duas döka dabom böyök (20), e' dalewa tã be' chibo ena be' obeja e' kōs tskirke bua'buaë. Be' iyiwak bobokpa kē tkéuletsã yēs. Ñies kē ye' wā be' obeja pupula ë kataulewa.

<sup>39</sup> Namu tō be' iyiwak ttéwā, e' tã kē ye' wā inú dē'bitu. E' nuí pato' ye' tō be' a. Ñiwe ö nañewe be'

iyiwak ekiblélur akblökwakpa tö, e' patauk be' tö ye' ka'.

<sup>40</sup> Ñiwe ye' tteke kaba tö. Nañewe ta ye' tteke kase tö. Kẽ ye' kapowa buaë.

<sup>41</sup> Ye' kanebëlë' be' a duas dabom böyök (20) eta es ye' bak weinuk kekraë. Ye' kanebëlë' duas dabom eyök ki tkël (14) be' alà busipa dalërmik. E' ukuöki ta ye' skà kanebëlë' duas teröl be' iyiwak kuëki, erë be' bak ye' kitö'uk kekraë ye' kanë ské wa.

<sup>42</sup> Abraham ena ye' yé Isaac e'pa Këköl kë kupa ye' ta, e'ma be' ye' patkë'bitu ulà wöchka. Erë Skëköl tö isué tö ye' siarla, e' kanebëlë' taië, e' kuëki ie' tö be' wöuñé enia nañewe.

*Jacob ena Labán e'pa kawö mé ñi a*

<sup>43</sup> Eta Labán tö Jacob iuté:

—Be' alaköpa dör ye' alà busipa. Be' ala'r dör ye' duöchkepa. Obeja kos e' dör ye' icha. Ì kos suébö íe, e' dör ye' icha ë. ¿Wes ye' a ye' alà busipa ena ye' duöchkepa e'pa ormi?

<sup>44</sup> E' kuëki be' shkõ. Mishka kawö muk ñi a. Es se' wa ijcherdaë tö wes se' kawöta ñi dalöiök.

<sup>45</sup> Eë ta Jacob tö ák duéka ek ie'pa kawö muke ñi a e' wà kkachoie.

<sup>46</sup> Ie' tö iché iyamipa a:

—Ák dapa'ú íe.

Ie'pa ulitane tö ák dapa'wé ta ichkérak ák dapaule e' o'mik.

<sup>47</sup> Eta Labán tö ká e' kiè méka iwák ttõ wa “Jegar Sahadutá”. Ñies Jacob tö ikiè méka iwák ttõ wa “Galaad.”\*

\* **31:47 Galaad:** Ká e' kiè dör böt erë iwà kiane chë ñies. E' dör ák dapaule kawö mène e' wa kkachoie.

48 Labán tö iché:

—I'ñe ák ikkè dapa'wéatsö kawö mésö ñi a e' wà kkachoie.

E' kuëki Jacob tö ká e' kiè méka es.

49 Ká e' kine ñies Mispá, wà dör tö Labán tö iché:

—Mik kě se' ñi suneia, eta as Jehovahä tö se' saü tö wes se' ñi wamblöke.

50 Be' tö ye' ala'r busipa we'iké ö be' senéwa alakölpä kuá'ki ta, e' ta e' sueraë Skököl tö. Eré kě yi ku' e' sauk chène ye' a, eré Skököl wák tö isueraë.

51 Eta Labán tö ikí ché Jacob a:

—Ák dur i' ena ák dapaule i' e' dapa'wéyö se' böi shushäë.

52 Ák dur i' ena ák dapaule i' e' dör se' böi a iwà kkachoie tö ie' è se' kawöta dökwa. Kě ye' tköpami be' kker ñippök be' ta. Ñies kě be' tköpami ye' kker ñippök ye' ta.

53 Abraham dör be' duöchke ena Nahor dör ye' duöchke, e'pa Kököl eköl è, as e' tö se' shulö.

Eta Jacob tö kawö mé mokië Labán a Skököl dalöieke iyë Isaac tö e' wörki.

54 E' ukuöki ta ie' tö iyiwak jché ña'wé Skököl dalöioie ee. Ie' tö iyamipa kié chkök. Ie'pa ulitane chké ta ikaperö ee.

55 Bule es bla'mi ta Labán tö iduöchkepa ena ila'r busipa e'pa wöalattsé e' choat ie'pa a. Ie' tö iché iarak: a' mú kawö tkö buaë kekraë. E' ukuöki ta imichone ikaska'.

## 32

*Jacob tö Esau ma'wé er bua'wè*

<sup>1</sup> E' ukuökḱi ta Jacob mir ẽ wé imírö ee. Ñalaḱi Skëköl biyöchökwakpa de ie' ska'.

<sup>2</sup> Mik e'pa suéitö, eta ichéitö: "I'pa dör Skëköl ñippökwakpa." E' kueḱi ie' tö ká e' kiè méka Mahanaim.\*

<sup>3</sup> Eta ie' tö ikanè mésopa patkémi biyö muk ie' ël Esaú a tö ie' datse. Ie' ël serke ká kiè Seír ate Edom ee.

<sup>4</sup> Ie' tö ichémi ikanè mésopa a: "A' tö ichö ye' ël a: 'Be' ël Jacob datse be' wökḱi be' kanè mésoie. Ie' tö ichébitu be' a: Duas ikké qos ye' sené Labán ska'.

<sup>5</sup> Ye' wa baka tso' ena obeja tso' ena burro tso' taië. Ñies kanè mésopa tso' ye' wa taië wëpa ena alakölpä. Be' dör ye' këképa. Be' a tte' i' patkémiyö as be' tö ye' kiöwa er bua' wa.' "

<sup>6</sup> Mik ibiyö wakpa dene, eta ie' a ichéitö:  
—Sa' dare be' ël ska', e' wák datse bet be' shke'uk. Eta ie' wa wëpa datse e' ta döka cien tkëyök (400).

<sup>7</sup> Mik e' ttséitö, eta taië ie' suane. Taië ie' kabikeitséka wes ye' e' ùmi. E' kueḱi ie' tö iyamipa ena ikanè mésopa ena iobeja ena ibaka ena ikameio e' qos blabatsélor böl tsini.

<sup>8</sup> Ie' ibikeitsé tö isalema ye' ël ñippömi ek tsini ta, e' dalewa iëk tsini tköshkarmirak. E' kueḱi ie' iblabatsélor es.

<sup>9</sup> E' ukuökḱi ta ie' tö iché Skëköl a: "A Jehová, be' dör ye' talä Abraham ena ye' yé Isaac e'pa Këköl. Be' ye' a iyë': 'be' yúne be' yamipa ska', eta ye' tö be' kimeraë as be' kawö tkö buaë.'

<sup>10</sup> Be' er bua' ché ye' a. Be' kë wa ye' meatule bërber ẽ. Warma e' kë dör ye' siarla e' a. Ye' bakmi

\* **32:2 Mahanaim:** Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè ñippökwakpa böltpä.

di' Jordán wì a kě wà ì ta', e' kěwö ska' ta ye' wà shko kéli ě dami. Erë ì ñe ta ye' wöché tajë iyiwakie ena se'ie blabutsule bōl tsiní.

11 Be' we'ikèyö, ye' tsatkö ye' ěl Esaú e' ulà a. Ye' suane ie' yöki dö' ie' datse ñippök ye' ta; ñies dö' ye' alakōlpa ena ye' ala'rla e'pa kōs ewèwa ie' tō.

12 Be' tō ye' a iyè'atbak yēsyesē tō be' tō ye' kimerāē as ye' kawō tkō buaē. Ñies be' tō iyè' tō ye' aleripa alōrdaē tajë wēs dayē tséwö kě shtarṭa' es."

13 E' nañewe ie' kapére eē. Iyiwak tso' ie' ta eē e' shushtë ie' tō kakmé ie' ěl a.

14 Ikkē shutshṭé ie' tō: chibo alaki dōka cien böyök (200); chibo wè'ñe dōka dabom böyök (20); obeja alaki dōka cien böyök (200); obeja wè'ñe dōka dabom böyök (20);

15 kameio alaki pane ñikōl ilà ta, ese dōka dabom mañayök (30); baka alaki dōka dabom tkëyök (40); baka wè'ñe pupula dōka dabop (10); burro alaki dōka dabom böyök (20); burro wè'ñe dōka dabop (10).

16 E' ukuōki ta iyiwak ekkē kōs tuléitō ikanè mésopa a iwakmik iwakmik ulawa ulawa ta ichéitō iarak:

—A' yú ye' yöki kewe. Ká ulat múat iyiwak a ulat ulat as kě iwöierwa ñita.

17 Eta kanè méso kewe patkémiitō e' a ichéitō:

—Mik be' tō ye' ěl kué ta ie' tō be' chaké: “¿Yi be' wōkir? ¿Wé be' micho? ¿Sekké dör yi iyiwak?”

18 eta iütō: “A kékēpa, iyiwak i' kōs e' kak patké be' kanè méso Jacob tō be' a. Ie' wák datse sa' itōki.”

19 E' sù ikanè mésopa malepa patkémiitō iyiwak wëttsē, e'pa a ichémiitō ñies:

—Mik a' tō Esaú kué, etā ichö ia es è.

<sup>20</sup> Kē a' éna ichökwa chē ia: “A kēkēpa, be' kanè méso Jacob e' datse sa' itōki.”

Ie' tō ibikeitsé: “Iyiwak patkémiyö keweie ye' èl a e' dör as ie' er buarne ye' ki. E' ukuöki ta ye' wák tō isuèmi. Es ie' tō ye' kièwami er bua' wa.”

<sup>21</sup> Es iyiwak kak patkémii tō keweie ie' yōki. Erè ie' wák e' tséat kapökrö ie' úla a.

### *Jacob ñippé kapa wa Skököl ta*

<sup>22-23</sup> E' nañewe Jacob e' kēka. Ie' tō ilakölpa böl ena e'pa kanè mésopa böl ena ila'r dōka dabom eyök ki eköl e'pa kos dapa'wéitō ta iuyöksa ké di' Jaboc wišet ñies i kos tso' iwa ekké uyétsaitō.

<sup>24</sup> Ie' e' tséat eköl. Ee ta wēm de eköl ie' ska' ta ie'pa ñippé kapa wa darère dö ká ñine etā.

<sup>25</sup> Erè wēm e' tō isué tō kē ie' e' alöpaka Jacob ki. E' kueki ie' tō itéwa itu' wöierkewa e' ki ta itu' wöyēnettsa.

<sup>26</sup> Etā wēm ñe' tō iché ie' a:

—Ká ñirkewatke e' kueki ye' öwa.

Ie' tō iiuté:

—Kē be' tō ye' a kawö bua' mè, etā kē ye' tō be' epamine.

<sup>27</sup> Wēm tō ie' a ichaké:

—¿Ima be' kiè?

Ie' tō iiuté:

—Ye' kiè Jacob.

<sup>28</sup> Wēm tō iché ia:

—Kē be' kièia Jacob. Be' kirdaë Israel.† Be' ñippé Skököl ta ñies s'ditsö ta etā i kiane be' ki e' de be' ulà a, e' kueki be' kiè mékayö es.

† **32:28 Israel:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chē ñippé Skököl ta.

29 Jacob tö ie' a ichaké:

—Ichö ña, ¿ima be' kiè?

Ie' iiüté:

—¿Iöök be' k<sub>i</sub> ye' kiè kiane jchenuk?

Ee ta wëm ñe' er bua' ché ie' a.

30 Ie' tö ká e' kiè méka Penuel.‡ Ie' tö iché: “Erë ye' tö Skököl wák suéwa ye' wöbla wa, erë kë ye' du'wa.” E' kuëki ká e' kiè mékaitö es.

31 Mik ie' tkökemitke Penuel, eta diwö tskine. Erë ie' tu' wöyënettsa, e' kuëki ie' shkörami shaotshaot.

32 Ie' ténewa itu'kicha k<sub>i</sub>, e' kuëki dö ikké ta ie' aleripa kos kë tö iyiwak tu'kicha kateta'.

## 33

### *Esau er buanene Jacob ki*

1 Mik Jacob tö isué tö ie' ël datse ena wëpa taië datse ie' wa döka cien tkëyök (400), eta ie' tö ila'rla blabatsé. E'pa méitö Lía a ena Raquel a ena e'pa kanè mésopa böla.

2 Kanè mésopa böla e'pa patkëmiitö keweie ila'r ta. E' ukuöki ta ie' tö Lía ena ila'r patkëmi. Bata ekkë Raquel ena ilà José e'pa patkëmiitö.

3 Eta ie' wák tkami kewe ie'pa yöki. Ie' mirwa ie' ël wörki e' dalewa ie' wöemi dö iski es iwöömir döka kuktökicha (7 veces). Es ie' demi tsinet iël wörki.

4 Eta Esau tünëbitu ie' wöki, ta ipaklö'wëwaitö ikuli a ta iwöalattséitö ta iërak ñita.

5 E' ukuöki ta Esau tö Jacob alakölpä ena ila'rla e'pa sué ta ichakéitö ia:

—¿Wikkëpa döri yi?

Jacob tö iiüté:

‡ 32:30 **Penuel**: Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè Skököl wö.

—A kékëpa, Skëköl tō ala'rla wikkëpa mé ye' a.

<sup>6</sup> Etā ilakōlpa kanè mēsopa e'pa de ila'rlaē tā iwō éwarak dō iski.

<sup>7</sup> E' ukuōki tā Lía de ila'rē tā ie'pa wōéwa iski ñies. Bata ekkē tā Raquel de ilà José tā etā ie'pa wōéwa dō iski ñies.

<sup>8</sup> E' bet tā Esaú tō ie' a ichaké:

—Iyiwak kuéyō ñalā kī ulawa ulawa çie e' dör?

Ie' iiuté:

—E' dör as be' er buarne ye' kī.

<sup>9</sup> Esaú tō iiuté:

—Au, kē be' tkinuk ye' kī. Ye' wā itso' taië. E' tsúat be' wák tō.

<sup>10</sup> Erë Jacob tō iskà ché ia:

—Au, kē be' tō ye' ttè watöktsa. Be' er buanene ye' kī e' tā íyi kakmekeyō be' a e' klō'ú. Be' tō ye' kiéwa buaë. Be' suéneyō e' dör buaë ye' a wēs Skëköl wák suèyō es.

<sup>11</sup> Taië Skëköl tō ye' blu'wé. Kē ì kianeia ye' kī. E' kuëki ye' be' pablè tō íyi kakméyō be' a e' tsú ye' ulà a.

Jacob tō iyiwak watké ia taië, e' kkëpa iël Esaú tō iyiwak tsé iulà a.

<sup>12</sup> Esaú tō iché ia:

—E' ma mishka ñita. Ye' mi'ke kewe.

<sup>13</sup> Erë Jacob tō iiuté:

—A kékëpa. Be' wā ijcher bua' tō ye' ala'r ià tsitsirla. Ñies obeja ena baka tso' alàè e' bikeitséyō dō' ishtrirwā tā iduölurmi sekka ká etkëme.

<sup>14</sup> Ye' a tā buaë idir tō be' yu'tke kewe, etā wē' ye' do be' itōki enaena wēs ye' iyiwak ena ye' ala'rla shkōmir es. Es ye' mir ie'pa tā dō be' serke Seír eë.

<sup>15</sup> Etā Esaú tō iiuté:



—E'ma buaë idir. Kawö mú ña ye' kanè mésopa welepa mukat be' a be' kimoie.

Erë Jacob tö iiüté:

—Au, ¿iök be' e' we'ikö ye' wä ekkë chökle?

16 E' ë diwö tã Esaú míane Seír iyamipa tã.

17 Erë Jacob míã ká kiè Sucot\* eë. Eë ie' u yué iwák a. Nies iyiwak wé chali'wéitö. E' kuëki ká e' kiè mékãitö Sucot.

18 Es Jacob manétat Padán-aram dö Canaán. Ie' dettsã buaë. Ie' sené ká kiè Siquem, e' wösha.

19 Wé ie' tö ká yué e' tuéttsã ie' tö. E' ské dör inuköl wömulë döka cien eyök (100). Hamor dör Siquem yë, e' ala'r tö ká watué Jacob a.

20 Ká e' a Jacob tö ák kataté et ka'ie iyiwak jchoie Skëköl dalöioie. E' kiè mékãitö El-elohé-israel.†

## 34

### *Dina dalösewéwã Siquem tö*

1 Jacob alá busi Lía tã kiè Dina, ká et tã e' míã ká e' wakpa busipa pakök.

2 Eta Hamor e' dör heveowak e' dör ká e' wökir, e' aladulaköl kiè Siquem e' tö Dina sué. Eta ie' tö iklö'wéwã tã isenékã itã kësik wa.

3 Erë ie' wöbatse Dina wa taië tã ipabléitö taië.

4 Eta ie' tö iché iyé a:

—Ayëwö, be' yú këkëpa Jacob ska' ilà busi kiöktsã ye' a as ye' serwã ie' tã.

\* **33:17 Sucot:** Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè *u yöle chalichali*.

† **33:20 El-elohé-Israel:** Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Israel Këköl diché ta' taië*.

<sup>5</sup> Ì sulu wamblé Siquem tō Dina t̄a e' jchenewa Jacob w̄a. Erē ie' aladulakōlpa tso' kañik̄a iyiwak kanéuk, e' kueki ie' kē w̄a iyēne ie'pa a.

<sup>6</sup> E' dalewa Hamor dōr Siquem yē e' mīa Jacob ska' ttök ie' t̄a.

<sup>7</sup> Mik Jacob aladulakōlpa dene u a, et̄a ì wamblēne Dina t̄a e' jchenewa ie'pa w̄a. E' tō ie'pa uluwēka tajē. Siquem senēka Jacob alà busi t̄a e' dōr íyi suluē Israel aleripa a. E' kē kawō t̄a' wamblē es.

<sup>8</sup> Erē Hamor tté ie'pa t̄a, t̄a ichéitō ia:

—Ye' aladulakōl Siquem, e' wōbatse tajē a' kutà wa. A' we'ikèyō kawō mú ie' a senukw̄a ie' t̄a.

<sup>9</sup> Es a' yōrmi sa' yamipae. Es sa' serwami a' alà busipa t̄a. Ñies a' serwami sa' alà busipa t̄a.

<sup>10</sup> A' e' tsuat senuk sa' shua. A' senú sa' k̄a a wé a' k̄i ikiane eē. A' tō íyi wataú ena íyi taú. A' tō k̄a taú. Kē yi tō a' wōklō'wēpa.

<sup>11</sup> Ñies Siquem tté Dina yē t̄a ena ikēpa t̄a, et̄a ichéitō ia:

—Ye' a' pablè tō ye' ttè klō'ú. Ye' tō a' a íyi kakmeraē kos a' k̄i ikiane ekkē.

<sup>12</sup> Kos iské\* dōr e' tsata a' tō ye' a ikí kié, e' t̄a ekkē meraeyō a' a. E' kē k̄i ye' tkine. Ye' tō íyi meraē tajē a' a, erē kawō mú ye' a senukw̄a be' kutà t̄a.

<sup>13</sup> Erē Siquem tō ie'pa kutà dalōsewēw̄a, e' kueki ie'pa tō ie' ena iyē iuté kachè wa.

<sup>14</sup> Ie'pa tō iché ia:

—Kē sa' a sa' kutà menuk wēpa kē tottola kkuōlitla tēule tsir, esepa a. E' dōr suluē sa' a jaē tajē.

---

\* **34:12 iské:** E' kēwō ska' t̄a ie'pa wōblar tō ilà busipa watueke inuaki a.

15 Es ð sa' tō a' iūtèmi. A' wēpa kōs tottola kkuōlit tēe tsir wēs sa' es, e' t̄a sa' tō a' t̄tō iūtèmi.

16 Es a' s̄erwami sa' alà busipa t̄a. Ñies sa' s̄erwami a' alà busipa t̄a. Es sa' s̄ermi a' t̄a ñita wēs ká etkē wakpa es.

17 Erē kē a' w̄a a' tottola kkuōlitla tēne wēs sa' tō iché a' a es, e' t̄a sa' míyalne ká i' k̄i. Sa' kutà mítserne sa' w̄a.

18 Et̄a Hamor ena ilà Siquem e'pa a imène buaë.

19 Taië duladula e' k̄i Jacob alà busi kiane, e' kuek̄i bet iwéitō wēs ie'pa tō iché es. Ie' dalō taië iyé ska' imalepa tsata.

20 E' kuek̄i ie' míā iyé t̄a ká kkōiëule e' wékkō a. Ee ká e' wakpa ñi dapa'uke t̄tē shūloie. Ee Siquem ena iyé míā t̄tōk iká wakpa t̄a. T̄a ichéitō iarak:

21 —Pē' debitu íe er buaë se' t̄a. Ie'pa de s̄enuk se' t̄a, íyi t̄auk ena íyi watauk se' shua. Ká tso' wē' ie'pa a. Se' s̄erwami ie'pa alà busipa t̄a. Ñies ie'pa s̄erwami se' ichapa t̄a.

22 Et̄a as se' dō ká etkē wakpaie ie'pa t̄a ñita, et̄a s'kawōt̄a iuk wēs ie'pa tō iché es. Ie'pa tō iché tō se' wēpa ulitane kawōt̄a itōttola kkuōlitla tōk tsir wēs ie'pa wōblane iuk es.

23 Et̄a kōs ie'pa w̄a iyiwak tso', ì tso' e' dōraë se' icha. Sō ichō ie'pa a tō. Et̄a es ie'pa e' tsukeat s̄enuk se' shua.

24 Et̄a wēpa tso' ká e' k̄i kibinetke, e'pa ulitane a buaë idir. Et̄a ie'pa kōs tottola kkuōlitla télor tsir.

25 E' ukuōk̄i bökk̄i es t̄a mik e' dalërkeia taië kē wa ie'pa e' tsatk̄er, et̄a Jacob aladulakōlpa dōr Dina akēpa kiè Simeón ena Leví, e'pa míyal Siquem, et̄a ká e' wakpa wēpa télurdakitō s̄eraa tabè wa.

26 Es ie'pa tö Hamor ena ilà Siquem e'pa ttéwa tabè wa. Ie'pa tö ikutà yéttsa Siquem u a tã imíyal.

27 Ká e' wépa ttélur seraã. E' ukuökí tã Jacob aladulakölpa malepa debítu tã íyi kôs tso' ká e' kí e' tsémirakitö.

28 Es ie'pa wã obeja ena baka ena burro ena íyi kôs tso' ká kköiëulewã e' a, ñies ì kôs tso' kañikã e' mítser.

29 Ñies íyi tso' kôs u a, e' mítser ie'pa wã seraã. Ala'rla kôs ena alakölpa kôs e'pa klö'wélur ie'pa tö ie'pa kanè mésopaie.

30 Eta Jacob tö iché Simeón ena Leví a:

—A' tö se' tsaié. A' kuëki ká i' wakpa e' dör canaánwak ena fereseowak e'pa ulurdaë se' kí taië. Ie'pa ñi dapa'uraë ñippök se' tã. Kë se' wã ñippökwakpa tã' taië, e' kuëki ie'pa e' alörakã se' kí. Ye' ena ye' yamipa kôs ttelurdaë ie'pa tö.

31 Erë ie'pa tö iiuté:

—¿Ima ie'pa erbikö tö ie'pa wã sa' kutà mi'mitser wës alakölpa sulusi es?

## 35

### *Skököl er buaë ché Jacob a Betel*

1 E' ukuökí tã Skököl tö iché Jacob a: “Be' yú senuk Betel. Eë ák katatö kã'ie ye' dör be' Këköl e' kkayè' be' a mik be' bakshkar Esau yökí eta, e' dalöioie.”

2 Eta Jacob tö iché iyamipa a ena kôs itso'rak ie' tã, e'pa a ñies:

—Íyi diököl tso' a' wã dalöiè, ese kôs tulöttsã bet. A' kuö tã a' datsi' mane'úlor.

<sup>3</sup> Mishkarak bet Betel. Ee ye' tö ák katateke et ka'ie iyiwak jchoie Skëköl dalöioie. Ie' tö ye' kime' mik ye' bak erianuk taië eta. Ie' tö ye' kköna' kos ye' kaka're ekkë.

<sup>4</sup> E' bet ta iyi diököl tso' ie'pa wa dalöie ese tulérakitö Jacob a. Nies ikukuöio kos, e' tulérakitö Jacob a. E' kos wötéluritö kós klö ter tsinet Siquem e' dikia.

<sup>5</sup> Eta ie'pa e' yélur. Erë ka' tso' tsinet tsinet e' wakpa kos suawéka taië Skëköl tö, e' kueki e'pa kë wa ie'pa töiene.

<sup>6</sup> Eta Jacob ena iyamipa kos demi ka' kiè Luz ate Canaán. Ka' e' kiè nies Betel.

<sup>7</sup> Eta ee ák katatéitö et ka'ie iyiwak jchoie Skëköl dalöioie. Ee Skëköl e' kkayë' ie' a mik ie' bakshkar iël yöki eta. E' kueki ák katatéitö e' kiè mékaitö El-Betel.\*

<sup>8</sup> E' ukuöki ta ka' e' a Rebeca kkö'nukwak bak kiè Débora, e' blënewa ta inú bléwarakitö kós klö ter ee e' dikia. Kal e' ter ka' kiè Betel e' o'mik. Jacob tö ka' e' kiè méka “Iè kéli”.

<sup>9-10</sup> Mik Jacob biteane Padán-aram dene Canaán, eta Skëköl e' kkachéne etökichane ie' a. Eta Skëköl er buaë ché ie' a i' es:

“Be' kiè Jacob,  
erë be' kë kièia es.  
I'ne ta be' kiè mékayö Israel.”

Skëköl tö ie' kiè mane'wéttsa,

<sup>11</sup> e' ukuöki ta ichéitö ia:

\* **35:7 El-Betel:** Hebreoie kiè e' wà kiane chè Skëköl tso' Betel.

“Ye' dör Skëköl Diché Ta' Íyi Ulitane Tsata e';  
 Be' ala'r ena be' aleripa alönú tajë.  
 Be' aleripa alördaë tajë,  
 e'pa döraë ká tajë wakpaie.  
 Ñies ie'pa shua blu'pa döraë.  
 12 Ká me'bakyö Abraham a ena Isaac a,  
 e' méyö be' a ñies be' aleripa a.”

13 Mik Skëköl tté one Jacob ta, ta imía.

14 Ee Jacob ák duéka ek së sù. Ák e' kī ie' tō kiō  
 ena vino té iwà kkachoie tō e' dör batse'r Skëköl a.

15 Ká e' kiè mékaitō Betel.

### *Raquel blënewa*

16 E' ukuöki ta ie'pa e' yélur Betel míyal Efrata.  
 Kam ie'pa dömi Efrata e' tso'ia elkeë, eta Raquel  
 alà kurketke e' diwö de. E' tō Raquel kiri'wëwa  
 tajë erë kë iwà kur yës.

17 Ie' tso'tke suluë ichök eta ikkö'nukwak dur ee,  
 e' tō iché ia: “Kë be' suanuk. Be' alà kune. E' wák  
 dör wëm.”

18 Eta Raquel wake' duökewatke, isiwa' bata  
 tkökeia, e' shua ilà kiè mékaatitō Ben-oní.† Erë ilà  
 yë tō ikiè manë'wë Benjamín.‡

19 Es Raquel blënewa. Inú wötéwarakitō Efrata  
 ñalé kī. I'ñe ta ká e' kiè Belén.

20 Eta wë Raquel nu bléwaitō e' kī ák duéka ek  
 Jacob tō iwà kkachoie. I'ñe ta ák e' tkëria Raquel  
 pō kkachoie.

† 35:18 **Benoni**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ye' eriane e' alé.

‡ 35:18 **Benjamín**: Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè ye' ulà bua'kka  
 e' alé.

21 Etá IsraelŠ michoë wé imi'kerö ee. Ie' e' tséat senuk ká kiè Migdal Éder e' wishke.

22 Ie' tō ká yué senoie ee, e' ukuōki tā ilà Rubén senéka ie' alaköl kiè Bilhá e' tā, e' jchēnewa ie' wā.

### *Jacob aladulakōlpa*

Jacob aladulakōlpa dōka dabom eyök ki bōl (12).

23 Ie' ala'r Lía tā e'pa dör Rubén, e' dör ikibi, ñies Simeón, Leví, Judá, Ísacar ena Zabulón.

24 Ila'r Raquel tā e'pa dör José ena Benjamín.

25 Raquel kanè méso kiè Bilhá, e' tā ila'r dör Dan ena Neftalí.

26 Lía kanè méso kiè Zilpá, e' tā ila'r dör Gad ena Aser. E'pa dör Jacob aladulakōlpa kune Padán-aram e'pa.

### *Isaac blēnewa*

27 Jacob minea iyé Isaac sauk ká kiè Mamré ee. Ká e' kiè ñies Arbá ö Hebrón. Ká e' a Abraham ena Isaac bak senuk.

28-29 Isaac kënewatke. Mik ie' ki duas tso' cien eyök ki dabom paryök (180), etá iblēnewa míā idēütōpa itōki. Ila'r Esaú ena Jacob e'pa tō inú wótéwa.

## 36

### *Esaú aleripa*

1 I'pa dör Esaú aleripa. Esaú kiè ñies Edom.

2 Esaú senéwa canaánwak alakōlpa mañal tā. Eköl dör Adá, e' dör hititawak kiè Elón, e' alà busi. Ièköl kiè Oholibamá, e' dör Aná alà busi ena heveowak eköl kiè Sibón, e' talà.

---

Š 35:21 *Israel*: E' dör Jacob kiè pa'ali me'ka Skèköl tō iki e'.

<sup>3</sup> Bata êk kiè Basemat, e' dör Ismael alà busi ena Nebaiot kutà.

<sup>4</sup> Adá alà tsá kune e' kiè Elifaz. Basemat alà kiè Reuel.

<sup>5</sup> Oholibamá ala'r kune mañal. E'pa kiè dör Jeús, Jaalam ena Coré. E'pa dör Esaú ala'r kune mik ie' bak senuk Canaán eta e'pa.

<sup>6</sup> Esaú wā ilakölpa ena ila'r wēpa ena ila'r busipa ena imalepa kōs serke ie' ska' e'pa kōs míyal ie' wā e' tā senuk ká bánet iël Jacob e' yōkī. Ñies ie' wā iyiwak kōs ena ì kōs dē' ie' ulà a Canaán, e' mítser sēraa.

<sup>7</sup> Esaú ena Jacob wā íyi tso' taië. E' kuekī ie'pa kē chē'kaia ñita. Kē ì ku'ia wē' ie'pa bōl iyiwak a katè.

<sup>8</sup> E' kuekī Esaú (e' kiè ñies Edom) e' mía senuk Seír kébata a.

<sup>9</sup> I' dör Esaú aleripa bak senuk Seír ké kōwō kī, e'pa kiè edomwak.

<sup>10</sup> I'pa dör Esaú ala'r: Elifaz e' dör Esaú alà Adá tā, ena Reuel e' dör Esaú alà Basemat tā.

<sup>11</sup> Elifaz ala'r dör Temán, Omar, Sefó, Gatam ena Quenaz.

<sup>12</sup> Elifaz alaköl skà bak eköl kiè Timná, e' tā ilà tā' eköl kiè Amalec. E'pa dör Esaú alaköl kiè Adá e' uyökpa.

<sup>13</sup> Reuel ala'r dör Náhat, Zérah, Samá ena Mizá. E'pa dör Esaú alaköl kiè Basemat e' uyökpa.

<sup>14</sup> Esaú alaköl kiè Oholibamá, e' dör Aná alà busi ena Sibón talà. Ie' ala'r dör Jeús, Jaalam ena Coré.

<sup>15</sup> I'pa dör Esaú aleripa e'pa ditséwōpa wōkirpa:

Esaú alà kibi kiè Elifaz e' aleripa dör: Temán, Omar, Sefó, Quenaz,



16 Coré, Gatam ena Amalec. E'pa dör Elifaz aleripa e'pa ditséwöpa wökirpa bak senuk Edom. Ie'pa dör Adá uyökpa.

17 Esaú alà kiè Reuel e' ala'r dör: Náhat, Zérah, Samá ena Mizá. E'pa dör Reuel ditséwöpa wökirpa bak senuk Edom. Ie'pa dör Basemat uyökpa.

18 Esaú alaköl kiè Oholibamá e' dör Aná alà busi. Ie' ala'r dör: Jeús, Jaalam ena Coré. E'pa dör Oholibamá ditséwöpa wökirpa.

19 E'pa kōs dör Esaú (kiè ñies Edom) e' aleripa. E'pa dör ie'pa ditséwöpa wökirpa.

20 I'pa dör wēm dör horeowak eköl kiè Seír, e' ala'r. Ie'pa bak senuk Edom ñies. Ie'pa kiè dör: Lotán, Sobal, Sibón, Aná,

21 Disón, Éser, ena Disán. E'pa dör Seír ala'r wēpa. Ie'pa dör horeowak wökirpa bak senuk Edom.

22 Lotán ala'r dör Horí ena Hemam. Lotán kutà dör Timná.

23 Sobal ala'r dör Alván, Manáhat, Ebal, Sefó ena Onam.

24 Sibón ala'r dör Aiá ena Aná. Ká e' ta Aná tso' iyě kiè Sibón e' burro kkö'nuk e' dalewa ie' tō di' tum kué tajě ká sí po e' a.

25 Aná alà wēm kiè Disón. Ie' alà busi kiè Oholibamá.

26 Disón ala'r dör Hemdán, Esbán, Itrán ena Querán.

27 Éser ala'r dör Bilhán, Zaaván, ena Acán.

28 Disán ala'r dör Us ena Arán.

29 Horeowak wökirpa dör Lotán, Sobal, Sibón, Aná,

30 Disón, Éser, ena Disán. E'pa dör horeowak wökirpa iyamipa wa. Ie'pa bak senuk Seír.

31 I'pa dör Edom blu'pa, kam Israel aleripa blúpa dō e' yōki.

32 Bela, e' dör Beor alà, e' de Edom wakpa blúie. Ie' ká kiè Dinhaba.

33 Bela blēnewa e' skéie Jobab yöne blu'ie. Ie' dör Zérah alà. Ie' datse Bosrá.

34 Jobab blēnewa e' skéie Husam datse Temán e' yöne blu'ie.

35 Husam blēnewa e' skéie Hadad dör Bedad alà e' yöne blu'ie. Bedad e' ali'ka Madián wakpa ki ká kiè Moab ee. Husam ká kiè Avit.

36 Hadad blēnewa, e' skéie Samlá yöne blu'ie. Ie' ká kiè Masrecá.

37 Samlá blēnewa, e' skéie Saúl yöne blu'ie. Ie' ká dör Rehobot. Ká e' ate di' kkō a tsinet.

38 Saúl blēnewa, e' skéie Baal-hanán yöne blu'ie. Ie' dör Achor alà.

39 Baal-hanán blēnewa, e' skéie Hadad yöne blu'ie. Ie' ká kiè Pau. Ie' alaköl kiè Mehetabel, e' dör Matred alà busi ena Mezaab talà.

40 I'pa dör Esaú aleripa kiè iyamipa wa ñies iká wa: Timná, Alvá, Jetet,

41 Oholibamá, Elá, Pinón,

42 Quenaz, Temán, Mibsar,

43 Magdiel ena Iram. Esaú kiè ñies Edom. E'pa kos dör Edom ká blu'pa wé isenerak iká ki ee.

## 37

1 Jacob e' tséat senuk Canaán wé iyé bak senuk ee.

2 Ttè i' dör Jacob aleripa e' pakè.

*José ena ièlpa*

Jacob alà kiè José, mik e' k̄i duas tso' dabom eyök k̄i kul (17) et̄a ie' tso' iyě obeja kkö'nuk iëlpa ta. Iëlpa dör iyě alakölp̄a kiè Bilhá ena Zilpá, e'pa ala'r. Et̄a ì sulu k̄os wambleke iëlpa tō ie' wōwa, ese kkateke seraa ie' tō iyě a.

<sup>3</sup> Ie' kune mik iyě Jacob kënewatke et̄a. E' kuek̄i Jacob k̄i ie' kiar ila'r malepa tsat̄a. E' kuek̄i Jacob tō datsi' yué ie' a k̄itkēule buaë.

<sup>4</sup> Erë mik ie' ëlpa w̄a ijchenewa tō ie'pa yě k̄i ie' kiar ie'pa ulitane tsat̄a et̄a ie'pa éna iar suluë, kë ishke'weta'.

<sup>5</sup> Ká et̄a ie' kabsué e' pakéitō iëlpa a. E' kuek̄i ie'pa éna suluë ie' kí ane.

<sup>6</sup> Ie' tō ikabsuë paké iëlpa a i' es:

—Ye' ttō ttsö. Ye' kabsué e' pakekeyö a' a.

<sup>7</sup> Ye' kabsué tō se' ulitane tso' kaneblok kañika dalì shua. Se' tso' dalì wöshtök e' tsatésö ettsak ettsak. Ye' tō isuë tō bet ye' icha e' duéka bua' shkē'ka. A' ichapa e' dapa'wé ye' icha pamik shkit̄a e'pa tō ye' icha dalöié.

<sup>8</sup> Et̄a iëlpa tō iüté:

—¿Be' éna iwà chak tō be' dōraë sa' blúie? ¿Sa' serdaë be' dikia?

Ie' kabsué ena wēs ipakéitō ie'pa a, e' kuek̄i ie'pa éna suluë ie' kí ane.

<sup>9</sup> E' ukuök̄i t̄a ie' skà kabsuëne, e' pakéitō iëlpa a ñies. Ie' tō iché ie'pa a:

—Ye' kabsué tō diwö ena si'wö ñies bëkwö dōka dabom eyök k̄i et (11), e' k̄os tō ye' dalöieke.

<sup>10</sup> Mik ie' tō ikabsué e' paké iyě a ena iëlpa a, et̄a iyě tō iuñé:

—¿Ì kiane ché be' k̄i kabsuë e' wa? Ttsësquia be' mì ena be' ëlpa ena ye', sa' kawöt̄a be' dalöiök.

11 Ie' ëlpa éna iar suluë. Erë iyě tö ibikeitsé tajë: ¿ì kébisué José tö es?

*José watuéttsa iëlpa tö*

12 Ká et ta José ëlpa míyal dō Siquem iyě iyiwak wëttsë kakö yulök.

13 Eta Jacob tö iché José a:

—Be' ëlpa tso' tsinet Siquem iyiwak kkö'nuk. Ye' kī ikiane tö be' yú isaṽk.

Eta José tö iiüté:

—E' buaë. Ye' mí isaṽkrak.

14 Jacob tö iiüté:

—Èkëkë. Be' yú be' ëlpa saṽk, is itso' rak, is iyiwak tso' ñies. E' wa be' wā ye' a itté dömine.

Eta Jacob tö ie' patkëmi. Ie' e' yéttsa Hebrón ké kkue kī mía Siquem.

15 Eë ie' shkōdur chò kañika, e' kuéwā wëm eköl tö ta e' tö ie' a ichaké:

—¿Ì yulök be' tso'?

16 Ie' tö iiüté:

—Ye' tso' ye' ëlpa yulök. ¿Be' kë wā ijcher wé ie' pa tso' ye' yé iyiwak kkö'nuk?

17 Wëm e' tö iiüté:

Ie' pa kë ku'ia íe. Ie' pa mineyalbak. Ye' ittö ttsérak tö ie' pa mi'keā Dotán.

Eta ie' mía iëlpa yulök. Eta ie' pa kuéitö Dotán.

18 Eta iëlpa tö ie' sué kamië tö ie' datse. Kam idō e' dalewa iëlpa kawö mérak ñi a ie' ttowā.

19 Ichérakitö ñi a:

—Kabsaṽkwak datse.

20 Ittöwāsö. Inú batröömisö kauk kë a di' ta' ese a. Eta ichösö tö iyiwak sulusi ie' katéwa. Ès ie' kabsuë e' kë wā tkōpa yës.

21 Mik Rubén tö ttè e' ttsé, età ie' éna ièl tsatkak. E' kuekì ie' tö iché ièlpa a:

—Kè ittarwà.

22 Kè a' tö ie' pé tkö'uk. A' tö iömi kauk i' a. Kè a' ulà mukka iki.

Rubén éna José tsatkak tsèmine iyé a, e' kuekì ie' tö iché ie'pa a es.

23 Erè mik José debitu ièlpa ska', età ie'pa tö ie' datsi' kitkèule bua', e' yéttsa.

24 Età iklö'wéwarakitö batréemi, kauk tso' di' blóie, erè kè iwà ta' ese a.

25 E'ukuökì ta' ie'pa e' tuléwà chkök, e' shuà ie'pa isué tö taiè Ismael aleripa datse. E'pa datse Galaad michoè Egipto dali dami iwà e' watauk. Kameio kì ie'pa wà kiö alar buaë e' dami. Ñies kiö masmas kiè bálsamo ena mirra e' dami iwà.

26 Età Judá tö iché ièlpa a:

—Se' èl ttéwasö ta' e' tté blésö, e' ta' e' wa ¿i buaë dömi se' ulà a?

27 Ye' ichè buaë idir tö iwatauttsasö Ismael aleripa a. Ie' dör se' èl se' yami ekkà, e' kuekì kè sö ittöwà.

E' mène buaë ièlpa a.

28 Mik íyi wataukwakpa datse Madián e'pa tkami ee, età ie'pa tö ièl yéttsa kauk a watuéttsarakitö Ismael aleripa a inuköl wömule dökà dabom böyök (20) ské ekkè. Es Ismael aleripa wà José minetser Egipto.

29 Mik Rubén debitu kauk kkö kì, età kè ièl ku'ia. E' tö ie' eriwé taiè. E' kuekì idatsi' jchélor.

30 E' ukuökì ta', ie' mía ièlpa ska' ta' ichéitö ie'pa a:

—Se' èl tsirla kè ku'. ¿Wes ye' e' ùmi?

31 Etā ie'pa tō chibola ttéwā tā e' pē wa José datsi' patiékarakitō.

32 Etā datsi' e' patkémiitō iyē a tā ichémi ia: “Datsi' i' kué sa' tō. Ì saú bua'ie. ¿kē idör be' alà datsi'?”

33 Etā Jacob tō iché: “iTö, i' dör ye' alà datsi'! Iyiwak sulusi wésele tō ye' alà ttéwā katéwa.”

34 Etā Jacob tō idatsi' jchéloyar eriane kuēki. Etā datsi' tso' iēno mik schönewā ese iékaitō. Etā ilà blēnewā e' eriaitséitō ká taiē.

35 Etā ila'r, wēpa ena alakölpa, e'pa kos de ie' pablök, erē kē ie' pablēr yēs. Ikí iuke taiē shütē ilà dalērmik. Ie' tō iché: “Ye' schö eriaitséraē dō mik ye' duowā ekkē, es ye' dōraē ie' ska'.”

36 Etā madiánwakpa demi Egipto. Eē ie'pa tō José watuéttsa wēm kiè Potifar e' a. Wēm e' kanēblöke Egipto blú a. Potifar dör Egipto blú tsatkökwakpa e' wōkir.

## 38

### *Judá ena Tamar*

1 E' kéwō ska' tā Judá e' batséttsa iēlpa yöki mía senuk wēm kiè Hirá e' ska'. E' serke ká kiè Adulam.

2 Eē Judá tō alaköl sué eköl. E' dör wēm canaánwak kiè Súah e' alà busi, e' tā ie' senéwā.

3 E' ukuökí tā idunekā tā ilà kune wēm, e' kiè mékaitō Er.

4 E' ukuökí ilà skà kune wēm, e' kiè mékaitō Onán.

5 E' ukuökí tā ilà skà kune wēm, e' kiè mékaitō Selá. E' kune mik ie' serke ká kiè Quezib, eē etā.

6 Judá tō alaköl yulé senowāie ilà kibi kiè Er e' tā. E' kiè Tamar.

<sup>7</sup> Etá Er serke suluë shute Jehová wöa. E' kueki Jehová tö ittéwa.

<sup>8</sup> Etá Judá tö iché Onán a:

—Be' kawöta senukwa be' dabököt ta alà kōka be' el blēnewa e' a wes se' wakpa a imeneatbak es.

<sup>9</sup> Onán éna iane tö ie' alà kurmi kos ischö ta, e' kë dör ie' wák ala'r. E' kueki mik ie' serke ischö ta, eta bet ta ie' e' skéu bānet as kë alà kōka ischö ta. Es ie' kë wa iél a iditséwō meneat.

<sup>10</sup> E' dör suluë ichök Jehová a, e' kueki ie' tö Onán ttéwa ñies.

<sup>11</sup> Etá Judá tö iché iyàk Tamar a:

—Be' yú senuk be' yé u a wes schö es dō mik ye' alà Selá talane eta.

Erë Judá tso' Tamar kitö'uk. Ie' ibikeitsé tö Selá duōwami wes iēpa duolur es. Es Tamar minea senuk iyé ska'.

<sup>12</sup> Ká de taië ta Judá alaköl dör Súah alà busi e' blēnewa. Ie' schö kéwö tka ta ie' míā ká kiè Timnat, wé itso'rak ie' obeja köyök tōk eē. Ie' yami kiè Hirá e' dör adulamwak, e' mí ie' ta ie' wapiöuk.

<sup>13-14</sup> Tamar tö isué tö Judá alà kiè Selá, e' de-tke këchke erë kë ie' senèwa ie' ta. E' wa ie' wa ijchenewa tö Judá tö ie' kitö'wé Selá wa. E' kueki mik ie' wa ijchenewa tö inuaki míā Timnat iobeja köyök tōk, eta ie' e' paiöke schöie e' mane'wéttsaneitō. Iwö pabakéwa datsi'tak wa as kë yi a iwërwa. Etá imíā ká kiè Enaim. Eē ie' e' tkéser Timnat ñalé kkō a.

<sup>15</sup> Mik Judá tö Tamar sué ta ie' ibikeitsé tö e' dör alaköl sulusi iwö pabakéwa e' kueki.

<sup>16</sup> Etá ie' míā iwökí. Kë ie' wa iēri ta tö e' dör ie' yàk. Etá ichéitō ia:

—¿Se' ser ñita?

Etā Tamar tō iché ia:

—¿Ì meke be' tō ye' a iskéie?

<sup>17</sup> Etā Judá tō iiüté:

—Ye' chibo patköke be' a etö iskéie.

Ie' iiüté:

—Ēkëkë. Erë be' íyi tsá múat ye' a dō mik be' tō chibola patké etā.

<sup>18</sup> Judá tō ie' a ichaké:

—¿Ì kiane be' kī tō ye' imèat be' a?

Etā ie' tō iiüté:

—Be' tabechka tso' e' kiè shtoie, e' múat ye' a ikichaë. Ñies be' shko kéli múat ye' a.

Judá tō imé ia tā ie' sené ie' tā. Etā alaköl duneka.

<sup>19</sup> E' ukuökī tā Tamar mía iu a etā idatsi'tak wa iwö pabakéwa e' yéttsaitö. Etā ie' e' paiéne schö es.

<sup>20</sup> E' ukuökī tā Judá tō chibo patkémi iyami adulamwak e' ulà a as ie' tō imù alaköl a as alaköl e' tō ie' íyi méat alaköl ulà a e' mùbitune. Erë ie' yami kë wa alaköl e' kuneia.

<sup>21</sup> Etā ie' tō ká e' wakpa a ichaké:

—Alaköl sulusi e' dör enaimwak atéat ñala ska', ¿wé e'?

Etā ie'pa tō iiüté:

—Íe alakölpa sulusi kë dë'.

<sup>22</sup> Etā ie' biteane Judá wörkī tā ichéitö ia:

—Kë ye' wa alaköl kune. Ye' tō ichaké ká e' wakpa a. Ie'pa tō ye' a iché: 'Íe alakölpa sulusi kë dë'.

<sup>23</sup> Judá tō iiüté:



—As ye' íyi tsúatitö es kë yi tö sa' jaëwëpa. Kë ye' iane iwíie. Ye' tö ichibo patkémi be' ulà a, erë kë be' wà alaköl kune.

<sup>24</sup> Età si' mañat ulatök tà Judá kî biyö de tö:

—Be' yàk Tamar e' sene' wëpa kuà'kî tà. Ie' duneka.

Età Judá tö iché aneule:

—¡lyöttsa tà ñña'úwa!

<sup>25</sup> Erë mik ie' yekettsa ie'pa tö ttëwa, e' wösha ie' ttë mémi inuàki a: “Yi íyi a'tser ye' ulà a i', e' wák tö ye' duéka. Be' isaú. ¿Yi kiè shto tabechka i' ikichae ena shko kéli i'? ¿e' suule be' wà?”

<sup>26</sup> Mik Judá tö ie' íyi suéwa iyàk ulà a tà ichéitö: “Alaköl i' dör buaë. Kë ye' wà iulabatsë ye' alà Selá tà. Ye' e' wamblé sulu ie' kî.” Età kë ie' seneia ie' tà.

<sup>27</sup> Tamar alà kune klö wák dör wëpa.

<sup>28</sup> Itsörke e' wösha, età eköl ulà dettsa kewe. Età ie' kkö'nukwak tö datsi'kicha batsë e' muéwa ilà ulà mik tà ichéitö: “I' êk kune kewe.”

<sup>29</sup> Erë e' wöshaë bet tà alà ulà tiéwane etökichane età ièk kune keweie. Età ikkö'nukwak tö iché ia: “¿Wes be' kune keweie?” E' kuëkî ikiè mékaitö Fares.\*

<sup>30</sup> E' ukuökî tà, iulà a datsi'kicha tkër batsë e' kune, e' kiè mékaitö Zérah.

## 39

### *José tkashkar Potifar alaköl ulà a*

<sup>1</sup> José minetsërak iwà Egipto. Ká e' kî wëm tso' eköl kiè Potifar, e' tö ie' tuéttsa Ismael aleripa a.

\* **38:29 Fares:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë *tkabitü keweie*.

Wëm e' kanablöke Egipto blú a. Ie' dör Egipto blú tsatkökwakpa wökir.

<sup>2</sup> Erë Jehová tso' José ta, e' kuëki ì kos kanewëkeitö e' dökettsa buaë iwökir egiptowak e' ska'.

<sup>3</sup> Iwökir tö isuë tö Jehová tso' José ta, e' kuëki ì kos kanewëkeitö e' dökettsa buaë.

<sup>4</sup> E' kuëki iwökir kî ikiarke taië. Ie' tö iméka ie' wák kimukwakie. Ñies imékaitö ie' íyi kos e' kuëbluie. Ie' wá íyi kos tso' e' kkö'nekeitö.

<sup>5</sup> Mik Potifar tö ie' méka íyi kos kuëbluie, eta Jehová er buaë chémi Potifar a. Ie' íyi kos tso' iu a ena kañika e' kos mir buaë.

<sup>6</sup> José tö Potifar íyi ulitane kkö'neke buaë. E' kuëki Potifar kë wöki ì wëneia yës. Ì ñak ie' éna e' ë bikeitsekeitö.

José wák dör bua'bluka.

<sup>7</sup> Ká de iki taië eta iwökir alaköl wöbatseká iwa. Ká et ta ie' iché ia:

—Be' senúka ye' ta.

<sup>8</sup> Erë José kë wá ie' ttë iütëne ta ichéitö ia:

—Ye' ttö ttsö. Ye' wökir íyi ulitane méat ye' ulà a sunoie. Ye' tso' íe, e' ta kë ie' tkine ie' íyi kos kî.

<sup>9</sup> Ye' tso' ie' u kuëblu kibiie. Ye' wökir kë wá ì kkö'ne ye' kî. Be' ë kë meneat iwá ye' a be' dör ie' alaköl e' kuëki. ¿Wes ye' tö ì sulu i' wamblèmi be' ta? ¿Wes ye' tö ì sulu wamblèmi Skököl kî?

<sup>10</sup> Këkraë alaköl tö ie' a icheke: “Be' senú ye' ta.” Erë ie' kë tö iüteta' yës. Ie' tö iulawaté këkraë.

<sup>11</sup> Ká et ta ie' tkawá weshké íyi kanéuk eta iwökir alaköl e' ë tkër.

<sup>12</sup> Eta iwökir alaköl tö ie' klö'wéwá idatsi' a ta ichéitö ia:

—Be' senú ye' ta.

Erë ie' tkashkar iulà a mía tuneule. Ie' datsi' yënettsaat alaköl ulà a.

<sup>13</sup> Mik iwökir alaköl tö isuë tö José datsi' atë ie' ulà a

<sup>14</sup> etä ie' tö ikanè mésopa kié ta ichéitö ie'pa a:

—Isaú, ye' wëm wä hebreowak dë'bitü e' tso' se' wayuök. Ie' dewä ye' ska'. Ie' senakka ye' ta kësik wa erë ye' anekä taië.

<sup>15</sup> Mik ie' ittse tö ye' anekä taië ta ie' tkashkar tuneule. Ie' datsi' yënettsaat e' atë ye' ulà a.

<sup>16</sup> E' ukuöki ta ie' tö José datsi' blé kkayënoie iwëm a mik idene etä.

<sup>17</sup> Mik iwëm dene, etä ipakéitö ia ta ichéitö ia:

—Be' wä hebreowak dë'bitü kanè mésoie, e' tkawä weshke ye' ska'. Ie' senakka ye' ta.

<sup>18</sup> Erë mik ye' anekä taië, etä ie' tkashkar tuneule ta idatsi' atë tër ië.

<sup>19</sup> Es be' kanè méso tö ye' dalösewéwä.

Mik iwökir tö ttè e' tse etä ilunekä taië.

<sup>20-21</sup> José klö'wéwaitö wötökwa patkéitö wé Egipto blú bolökpa tso' wötëule eë. Erë Jehová tso' José kimuk s'wöto wé a ñies. Ie' er bua' chöke ia. Ie' tö s'wöto wé wökir ké er buaë chök ia.

<sup>22</sup> S'wöto wé wökir tö iméka s'tso' wötërulëwä malepa kos kuebluie. José tö i kos weke s'wöto wé a e' kéwö meke.

<sup>23</sup> Jehová tso' José ta. Ie' tö ikimeke as i kos döttsa buaë ie' a. E' kuëki i kaneweke José tö e' kë sueku'ia s'wöto wé wökir tö tö is imir.

## 40

*Kabsuë böt e' wà paké José tö*

1-2 E' ukuök<sub>i</sub> ta wëm dör Egipto blú a vino mukwakpa e'pa kueblu ena wëm dör blu' a pan yuökwakpa e'pa kueblu, e'pa bül tö iblú tsiriwéka. E' kueki ie' uluneka ie'pa ki

3 ta ie'pa patkéitö wötèwà ikkö'nukwakpa kueblu e' u a s'wöto wé tso' e' a. Ee José tso' wötèule ñies.

4 Eta Egipto blú kkö'nukwakpa e' kueblu tö José ké wëpa bül ñe'pa kkö'nuk. Ee ie'pa sené wötèule ká taië.

5 Ká et nañewe ta ie'pa bül kabsué kua'ki kua'ki. E' wà dör kua'ki kua'ki.

6 Bule es bla'mi ta José debitü isaük. Ie' tö isué tö ie'pa eriane.

7 E' kueki ie' tö ie'pa a ichaké:

—¿Iök i'ñe ta a' wö wër siar?

8 Ie'pa tö iüté:

—Sa' kabsué, erë kë yi ku' sa' a iwà pakök.

Ie' tö iché ie'pa a:

—¿A' kë wà ijcher tö Skököl tö s'kabsué e' wà chëmi se' a? ¿Ima a' kabsué? E' chö ña.

9 Eta blu' a vino mukwakpa kueblu e' tö ikabsué paké ia ta ichéitö:

—Ye' kabsué tö uva kicha me'r ye' wösha

10 e' ulà tso' mañat. E' dapëneka e' wörkua bune taië ta iwörkua miáne iwöliie e' yua' tso' taië.

11 Egipto blú tká' a'tser ye' ulà a. E' a uvawöli diö tuéeyö. E' ukuök<sub>i</sub> ta ye' wák tö imé blu' a. Es ye' kabsué.

12 José tö iché ia:

—Be' kabsué e' wà kiane yënu*k* i' es: Be' tö uva kicha ulà kébisué mañat. E' wà kiane yënu*k* ká mañat.

13 Ká mañat ta blu' tö be' shuleraë. Be' kané meraneitö be' a. Vino meranebö ie' a wes be' tö io' kuaë es.

14 Be' we'ikèyö, mik iwà tka, eta kë be' éna ye' chökwa. Ye' tté chö blu' a as itö ye' yöttsa ie. ¡Be' er buaë chö ye' a!

15 Ye' dör hebreowak e' ekiblë'wabitu ie'pa tö. Ye' kë wa ì sulu wamblëne. Ye' tso' wötëule é.

16 Mik blu' pan yuökwakpa kueblu e' tö isué tö José tö iyami kabsuè e' wà paké ta idettsa buaë eta ie' tö ie' icha paké ia ñies. Ie' iché:

—Ye' kabsuè tö ye' wa kkö dami mañal ye' wökir ki, e' a pan saruru dami.

17 Kkö tkër kákke ëk e' a pan dami blu' a daklili. Erë pan dami ye' wa kkö a ye' wökir ki e' ñeke dù tö.

18 Eta José tö iché ie' a:

—Be' kabsuè e' wà kiane yënu*k* i' es: kkö mañal e' dör ká mañat.

19 E' wà kiane chë tö ká mañat ta blu' tö be' kuli' tökök patkeraë, ta be' nü kichatkeraka kal ulà a. Dù tö be' nu katerawa.

20 Ká de mañat ta blu' tö iduéswo tkö'wé chkè wa di'yè wa taië ikueblupa ulitane kanëblöke ie' a e'pa a. E' shua ie' tö ivino mukwakpa kueblu ena ipan yuökwakpa kueblu e'pa bö*l* tsukbitu patké s'wöto wé a ikueblupa ulitane wörki.

21 Vino mukwakpa kueblu e' a ikané méneitö. Ie' tö blu' a itka' méne wes kuaë es.

22 Erë pan yuökwakpa kueblu, e' patkëmi nu kichatkëka wes José tö iyë' es.

23 Erë vino mukwakpa kueblu e' kë er aneia José ska'.

## 41

*Egipto blú kabsué bötökicha e' wà paké José tö*

<sup>1</sup> Duas de bök, e' ukuöki ta Egipto blú kabsué tö ie' dur di' kiè Nilo e' kkömik.

<sup>2</sup> Ie' isué tö baka deyal di' a kuktö. E' dör baka bua'buä jani'janila. E' iëter chkök kuachka shuä.

<sup>3</sup> E' itöki baka skà deyal kuktö di' a. Erë e' dör suluë sí sulula. E' míyal di' kkömik baka malë o'mik.

<sup>4</sup> Eta baka sí sulula kuktö, e' tö baka bua'buä kuktö e' katélur.

Eë ta blu' ti'neka.

<sup>5</sup> E' ukuöki ta bet ie' kapowane ta ikabsuéne tö ì talarke kuö sù kiè trigo e' klö elka ë a ila'k deka kul. Ila'k e' dör bua'buä iwö blubluë.

<sup>6</sup> E' itöki iskà tskine e' klö elka ë a ila'k deka kul ñies, erë sulula idir. Siwa' datse diwö tskirke e' kke e' tö isiwéwa ña'wéwa suluë míä wö yabé ë.

<sup>7</sup> Eta ila'k kul siulewa sulu e' tö ila'k bua'buä katélur seraä.

Blu' ti'neka ta iëna iane tö ie' kabsauke moki.

<sup>8</sup> Erë bule es bla'mi ta ie' kabsué e' tö ie' eriwéka. E' kueki ie' tö Egipto íyi tötkökwakpa ena íyi jcher taië ese wakpa, kos tsuk patké. Ie' kabsué e' pakéitö ie'pa a. Erë ie'pa ulitane kë a ie' kabsué e' wà ane.

<sup>9</sup> Eta vino mukwakpa kueblu e' tö iché blu' a:

—A blu', erpa ye' éna idaä tö sulu ye' e' wamblé.

<sup>10</sup> Mik be' uluneka taië be' pan yuökwakpa kueblu ki ena ye' ki, eta be' tö sa' wötökwa patké' be' kkö'nukwakpa kueblu e' wé a.

<sup>11</sup> Kä et nañewe ta pan yuökwakpa kueblu kabsué. Ye' kabsué ñies. Sa' kabsué e' wà ta' ulawa ulawa.

12 Ee wēm dur eköl duladula hebreowak, e' dör s'wöto wé wökir e' kanè méso. Ie' a sa' tö sa' kabsué e' paké ta ie' tö iwà ché sa' a.

13 ¡Iwamblēne yēsýēsē wēs ie' tö sa' a iyē' es! Ye' dene ye' kané a ta iëköl nu kichatkéka kal ulà a.

14 Eta blu' tö José tsuk patké ta iyéttsarakitö bet s'wöto wé a. José tsà téé buaë, e' paié buaë, ta ide ie'pa wa blu' wörki.

15 Blú tö iché ia:

—Ye' kabsué erë kë yi éna iwà ane. Erë ie'pa tö iché ye' a tö buaë be' tö s'kabsué e' wà pakè.

16 Ie' tö iiüté:

—A këkëpa e' kë yënuke ye' a. Erë Skëköl tö e' chëmi be' a be' kimoie.

17 Blu' tö iché ia:

—Ye' kabsué tö ye' dur di' kiè Nilo e' kkömik.

18 Ye' isué tö baka deyal di' a kuktö. E' dör baka bua'buä jani'janila. E' iëter chkök kuachka shua.

19 E' itöki baka skà deyal di' a kuktö. Erë e' dör sulué sí pola. ¡Kë ye' wa baka suule sí poë suluë ká i' a ekkë chökle!

20 Eta baka sí sulula kuktö, e' tö baka bua'buä kuktö e' katélur.

21 Baka sí suluë e' tö baka bua'buä katélur erë kë iwër tö ikatélur. Itso'ia sí poë wēs kēnet es.

“Ee ta ye' ti'neka.

22 Eta bet ye' skà kapowane ta ye' skà kabsuéne tö ì talarke kuö sù e' klö elka ë a ila'k deka kul. Ila'k e' dör bua'buä iwö blubluë.

23 E' itöki iskà tschine e' klö elka ë a ila'k deka kul ñies. Erë e' ala'k dör sulula. Siwa' datse diwö tskirke e' kke e' tö isiwéwa ña'wéwa suluë míä wö yabé ë.

24 Eta ila'k kul siulewā sulu e' tō ila'k bua'buā katélur serāā. E' kōs pakéyō s'tōtkōkwakpa a erē ie'pa shuā kē yi a iwà ane yēs.”

25 Eta José tō blu' iuté:

—A kēkēpa, be' kabsuē bōtōkicha, e' wà dōr etkē. Ì weraē Skēkōl tō kukuie e' chōk ie' tso' be' a kabsuē a kam iwà tkō e' yōki.

26 Baka bua'buāē ena ala'k bua'buāē e' wà dōr etkē, e' dōr duas kul.

27 Baka sulula sí poē deka ibua'buāē itōki ena ala'k suluē siulewā siwā' wā, e' wà dōr etkē. E' dōr duas kul skà. E' duéswō wa ketba ardaē s'ki dō duas kul e'.

28 Ì weraē Skēkōl tō kukuie e' chōk ie' tso' be' a wēs ye' tō be' a ichétke es.

29 Kewe dali wōrdaē taiē Egipto kōs a dōka duas kul.

30 E' ukuōki ta duas skà datskene kul e' dōr ketba taiē duéswō. Bli e' tō Egipto kōs sulu'werawā. E' kuēki duas kul buāē e' a dali wōne taiē e' kē arpaia yi éna.

31 Bli ardaē taiē darērē, e' kuēki dali wōnebak taiē e' peli kē wērpaia yēs.

32 A kēkēpa, be' kabsuē bōtōkicha, e' wà kiane chē tō Skēkōl tō iweraē mokjē. Bli dōraē se' ki bet.

33 A kēkēpa, be' kawōta wēm yulōk ekōl erbikō buāē wā íyi jcher taiē ese. E' múka ká kuēbluie.

34 Ikaneú i' es: wēpa yulō as ie'pa mi' Egipto kōs a daliwō kak blōk daliwō tso' taiē duas kul e' dalewa. Mik daliwō tso' dōka saco skēl eta ikiō ia sacco et blēnoie ketba yōki.

35 Ie'pa a ichō tō daliwō ñe' kōs dapa'ú bánet bánet ká tso' kōs Egipto e' a. E' kkō'nuk patkō be'



wák tö sulitane tioie.

<sup>36</sup> Es daliwö blërdaë a' wakpa ulitane a as ie'pa kë ttö ketba tö mik ketba duéswö de s'ki eta.

*José yöne Egipto wökirie*

<sup>37</sup> Ì ché José tö ie' a e' mène buaë ie' a ena ikueblupa kos e'pa a.

<sup>38</sup> E' kuëki ie' tö iché ie'pa a:

—Wëm i' a Skëköl Wiköl tso'. Kë se' a wëm skà kurpa wes ie' es.

<sup>39</sup> Eta ie' tö iché José a:

—Skëköl tö iyi ulitane ikkë e' kkaché be' a. E' kuëki be' erbikö buaë, be' wä iyi jcher taië sulitane tsata.

<sup>40</sup> Be' tkekekayö ye' ká kos e' wökirie. Sa' wakpa kos tö be' ttö dalöieraë. Ye' eköl ë dör kibiie be' tsata, ye' dör blu' e' kuëki.

<sup>41</sup> I'ñe ye' tö ichè tö be' dör Egipto wökir kibi.

<sup>42</sup> Eta blu' tö iulatsio tso' iwä ikka shtoie, e' yéttsa iéwä José ulatska a. José paiérakitö datsi' bua'buase wa. Ñies bulë dör oro ese iéwaitö José kuli' a et.

<sup>43</sup> E' ukuöki ta ie' tö José ké e' tkökka shkök karreta shköke ie' karreta itöki e' ki. Ie' tö ie'pa welepa patkëmi kewe ichök pë' a aneule: “iA' e' skó! iKawö mú se' wökir kibi datse as e' tkömi!” Es ie' tö José yué Egipto wa'ñe e' wökirie.

<sup>44</sup> Eta blu' tö iché José a:

—Ye' dör Egipto blú erë kë yi a ì onuk ká i' ki, be' kë wä ikéwö mène e' ta.

<sup>45</sup> Ie' tö José kiè méka Safenat-panéah egiptowak ttö wa. Ie' tö tayë kiè Asenat e' mé José a senowaie. E' dör wëm kiè Potifera e' alà busi. Potifera dör

egiptowak sacerdote\* eköl. Ie' kanebloke ká kiè On eē. Es José aṭe Egipto wa'ñe e' wökirie.

<sup>46</sup> Mik ie'pa wa José dë'bitu blu' ska', e' kéwö ska' ta ie' ki duas tso' dabom mañayök (30).

José e' chéat blu' a ta imítke ikaneuk Egipto kos a.

<sup>47</sup> Duas kul tsá shua dali wöne taië shute.

<sup>48</sup> Daliwö e' kos kak dapa'wé José tö ta ibléitö ká wa'ñe. Wé dali e' wöne ese wakpa ká a ibléat u tso' daliwö blóie ese a. Es ibléitö ká ulitane tso' Egipto e' a.

<sup>49</sup> Ie' tö daliwö dapa'wé taië wes dayë tséwö kë ishtar es. E' kueki ie' kë wa ishtaneaia.

<sup>50</sup> Ketba kéwö kam döwa e' yöki José alaköl kiè Asenat, e' alà kune böi wëpa.

<sup>51</sup> Mik ilà tsá kune, eta José tö iché: “Skököl tö ye' bak erianuk ena ye' yamipa e' kos chöwéwa ye' éna.” E' kueki ikiè mékaitö Manasés.†

<sup>52</sup> Mik ilà skà kune, eta ie' iché: “Skököl tö ye' a alà mé ká wé ki ye' bak weinuk taië eē.” E' kueki ikiè mékaitö Efraín.‡

<sup>53</sup> Duas kul dali wöne taië Egipto e' tka.

<sup>54</sup> E' ukuöki ta duas kul skà debitu e' dör ketba poë duéswö wes José tö iyë' es. Ketba de ká wa'ñe erë Egipto kos a chkewö tso'.

<sup>55</sup> Mik Egipto wakpa teketke ketba tö, eta ie'pa mía iblú a chkewö kiök. Ie' tö iché iarak: “A' yú José ska' ta i kos chéitö a' a e' wà iutö.”

---

\* **41:45 sacerdote:** Sacerdote i' kë dör wes i'ñe itso' es. E' skéie ie'pa dör egiptowakpa siwa' e' wà kaneukwakpa. † **41:51 Manasés:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë ichöwéwa ye' éna. ‡ **41:52 Efraín:** Hebreoie s'kiè e' wà kiane chë alà kéka ö dali wör.

<sup>56</sup> Mik ketba de ká wa'ñe, eṭa José tō dali tso' blëule iwé a e' kos kköppée chkewö watuḡ Egipto wakpa a. Ketba kí datse tajë shüṭe.

<sup>57</sup> Ká ulitane wakpa a kë ì ku'ia katanoie, e' kueḡi ie'pa de Egipto chkewö ṭauḡ José ska'.

## 42

### *José ëlpa mía Egipto*

<sup>1</sup> Mik Jacob wa ijchenewa tō chkewö tso' Egipto watuë, eṭa ila'r a ichéitō: “¿Iók a' iëṭer ñi sauk ë?”

<sup>2</sup> Ye' a iyène tō chkewö tso' Egipto. A' yú ee chkewö ṭauḡ as kë se' duölur ketba wa.”

<sup>3</sup> Eṭa José ëlpa döka dabop, e'pa míyal Egipto chkewö ṭauḡ.

<sup>4</sup> Erë Jacob kë wa ilà Benjamín, e' dör José ël táie imì wa, e' patkënemi iëlpa ṭa ie' ibikeitsé dö' ì tkõ ita ñala kí.

<sup>5</sup> Ketba tso' tajë Canaán e' kueḡi tajë Canaánwakpa míyal chkewö ṭauḡ Egipto. Esepa shua Jacob ala'r mirwarak chkewö ṭauḡ ñies.

<sup>6</sup> José dör Egipto ká kueblu. Ie' tō chkewö watuëke sulitane datse itauḡ e'pa a. Mik iëlpa demi iwörki, eṭa ie'pa wöéwa dö iski ie' dalöiök.

<sup>7</sup> Ie' tō ie'pa suéwa bet tō ie'pa dör iëlpa. Erë ie' e' éwa iyöki wes kë ie' wa isuule es. Kë ie' e' kkayënewa ie'pa a tō ie' dör ie'pa ël. Eṭa ie' tō iëlpa chaké kësik wa:

—¿Wé a' sekkëpa bite?

Ie'pa tō iüté:

—Sa' bite Canaán chkewö ṭauḡ be' ska'.

<sup>8</sup> Ie' tō ie'pa suéwa, erë ie'pa kë wa ie' sunewa.

<sup>9</sup> Ie' tō iëlpa kébisu' e' anewa ie' éna. Ie' tō iché ie'pa a:

—A' dör sa' bolökpa datse sa' sauk tö wes a' dōwami ñippök sa' ta e' aloka sa' ki.

10 Ie'pa iiuté:

—A këkëpa, e' kë dör es. Sa' kë dör a' bolökpa. Sa' debitu chkewö ë taük.

11 Sa' kos i' e' yë dör eköl ë. Sa' serke buaë yësyësë. Kë sa' dör yi bolökpa.

12 Ie' tö ichéne ie'pa a:

—Au. A' sekkë tso' kachök. A' datse sa' ka sauk tö wes a' dōwami ñippök sa' ta e' aloka sa' ki.

13 Erë ie'pa tö iiuté:

—Sa' tso' be' wörki wes be' kanè mésopa es. Sa' dōka dabom eyök ki böl (12). Sa' yë dör eköl ë. Sa' serke Canaán. Sa' ël tsirla ëk e' aṭe sa' yë ta. Iëköl blënewatke.

14 Erë ie' tö iskà chénerakia:

—Ye' ichétke tö a' dör sa' bolökpa.

15 Egipto blú ttō wa yō ichè a' a tö a' kë wa a' ël tsirla e' dë' ie, e' ta a' kë mi'pa ka i' ki. Es ye' isuëmi tö a' ttō mokī.

16 A' eköl yú a' tsirla tsukbitu. A' malepa aṭe wötëule. Es ye' wa ijchermi tö a' ttōke e' dör mokī. E' kë yëne, e' ta a' dör sa' bolökpa. E' chéyö Egipto blú ttō wa.

17 Ie' tö ie'pa wötéwa sekkā dōka ká mañat.

18 Ká de mañat eṭa ie' tö iché iarak:

—Ye' tö Skëköl dalötsëṭa'ka. Ì cheke ye' tö a' a e' ú, e' ta ye' kë tö a' ttōkwā patkepa.

19 Yëne tö a' dör wëpa ttō mokī ese, e' ta a' eköl múat wötëule. A' malepa yúne, chkewö tsúmi a' yamipa tteke ketba tö e'pa a.

<sup>20</sup> E' ukuök<sub>i</sub> ta a' èl tsirla e' tsúbitu ye' a suè. Es ye' tò isuèmi tò a' ttòke e' dör mok<sub>i</sub>. E' kë dör es, eta a' duöralur.

Eta ie'pa tò iché: “E' dör buaë sa' a.”

<sup>21</sup> Eta ichérakitö ñi a:

—Mokië se' e' wamblë' suluë se' èl José ta. Mik ie' kköyë' tajë se' a tò ì sulu kë wamblar ie' k<sub>i</sub> erë se' isu' tò tajë ie' eriane, erë kë e' ska' se' tkine. E' nu<sub>i</sub> k<sub>i</sub> se' weirke ì'ñe.

<sup>22</sup> Eta Rubén tò iiuté:

—Ye' tò iyë' a' a: “Kë ì wamblar José k<sub>i</sub>.” Erë a' kë wä ye' ttö iutëne. E' kuëk<sub>i</sub> ì'ñe ta se' kawötä idu'wä e' nu<sub>i</sub> patauk.

<sup>23</sup> José ttòke iëlpa ta egiptowak ttö wa e' pakekene o'ka tò ie'pa a iwakpa ttö wa. E' kuëk<sub>i</sub> ie'pa kë wä ijcher tò ie'pa ttòke e' ane ie' éna.

<sup>24</sup> Mik ie' tò ie'pa ttòke e' ttsé, eta ie' e' skéttsa mía bánet iuk. Mik ie' er dekane ttoie, eta ie' dene ie'pa ska'. Ie' tò Simeón yöktsa patké ta ipayuéwarakitö iëlpa wörki.

<sup>25</sup> E' ukuök<sub>i</sub> ta ie' tò ikanè mésopa patké iëlpa sku' wà iök chkewö wa. Ñies ichéitö iarak: “Ie'pa chkewö e' ské iöwä iwakpa bil ekkë sku' a. Ñies chké bakömirakia ñè ñalä k<sub>i</sub>.” Eta ie'pa tò iwé wes ie' tò iché iarak es.

<sup>26</sup> E' ukuök<sub>i</sub> ta ie'pa tò ichkewö méka iburro k<sub>i</sub> ta imíyal.

<sup>27</sup> Mik ie'pa demi ñalä k<sub>i</sub> wé ie'pa kapökerö ee eta ie'pa eköl tò isku' a burro chkö tso' e' kkö wöttsée iburro tioie ta isué tò inuköl àr sku' shuä.

<sup>28</sup> Ie' tò iché iëlpa a:

—¡Isaú! Ye' inuköl mébitune ie'pa tò e' àr sku' a.

Ie'pa ulitane suane tajë eriane tajë. Ichérakitö ñi a:

—¿I wamblök Skëköl tso' se' ta?

<sup>29</sup> Mik ie'pa demine Canaán, eta ì tka ie'pa ta Egipto e' kos pakérakitö iyé a. Ie'pa tö iché ia:

<sup>30</sup> —Ká e' wökir e' tté sa' ta kësik wa. Ie' tö iché tö sa' dör ie'pa bolökpa.

<sup>31</sup> Sa' tö iché ia: “Sa' serke buaë. Kë sa' dör yi bolökpa.

<sup>32</sup> Sa' döká dabom eyök kî bül. Sa' yé dör eköl ë. Sa' ël eköl blënewatke, iëköl atë sa' yé ta Canaán.”

<sup>33</sup> Eta ie' tö sa' iüté: “A' ttö mokî, e' ta a' ël eköl e' múat íë ye' ska' eta chkewö tsúmi a' yamipa a.

<sup>34</sup> Erë a' ël tsirla ëk e' tsúbitu ña suè. Es ye' wa ijchermi tö a' ttö mokî. A' tö iwé es, e' ta ye' tö a' ël ëmimine. Ñies a' iyi tuëmi bua' sa' ká i' kî.”

<sup>35</sup> Mik José ëlpa tso' isku' wakkauk, eta ie'pa isué sku' a inuköl deyal parratulewa. Mik e' sué, eta ie'pa tkirulune iyé ñies.

<sup>36</sup> Jacob tö iché iarak:

—A' tso' ye' mukat alà kë ta'. José blënewa se' yöki. Simeón ñies, kë ku' se' ta. I' ta Benjamín kiane tsèmi a' kî darë wa. Këkraë ye' weirke.

<sup>37</sup> Rubén tö iché iyé a:

—Bejamín múmi ye' a. Ye' tö ikkö'neraë buaë. Ye' wa idörane be' a. Ye' kë wa idë'ne, e' ta ye' alà bül e' ttölor.

<sup>38</sup> Ie' tö iüté:

—Ye' alà kë mène a' ta. Iël José du'wa ta ie' ë dawaiä. Dö' ì sulu tkö ie' ta ñalä kî, e' ta këkëla i' duömiwa ilà dalërmik ta a' iane iwiie.

## 43

*Benjamín ělpa wā imítser Egipto*

<sup>1</sup> Ketba tkĕneia darĕrĕ Canaán.

<sup>2</sup> Chkewö dĕ'biturak iwa Egipto, e' ĕnewa. Eta Jacob tö iché ila'r a:

—A' yúne chkewö skà taük se' a.

<sup>3</sup> Erĕ Judá tö iiuté:

—Wĕm tso' eĕ e' tö iyĕ' sa' a yĕsyĕsĕ: “A' kĕ wā a' ěl tsirla dĕ' ĩĕ, e' ta a' kĕ tö ye' suĕpa.”

<sup>4</sup> Be' tö sa' ěl tsirla ěmi sa' ta, e' ta sa' mi'mi chkewö taük be' a.

<sup>5</sup> Erĕ be' kĕ tö iĕmi sa' ta, e' ta kĕ sa' mĕne. Wĕm e' tö sa' a iché: “A' kĕ wā a' ěl tsirla dĕ' ĩĕ, e' ta kĕ a' tö ye' suĕpa.”

<sup>6</sup> Jacob tö iiuté:

—Ĵİök a' tö ì sulu wambleke taiĕ ye' kĭ? Ĵİök a' tö iché wĕm e' a' tö a' ěl skà tso'ia eköl?

<sup>7</sup> Ie'pa tö iiuté:

—Wĕm e' tö sa' chakéwāie darĕ wa: “ĴA' yĕ tso'ia ttsĕ'ka? ĴA' ěl skà tso'?” Kĕ wĕs sa' a ionukia. Sa' kawötā iiütök yĕsyĕsĕ. Sa' kĕ wā ijcher tö wĕm e' tö sa' a ichĕmi: “A' ěl tsúbitu ye' a suĕ.”

<sup>8</sup> Judá tö iché ie' a:

—Se' senakia, e' ta be' alà ōmi ye' ta. Ye' tö ikkö'neraĕ. Es be' ena sa' ena se' ala'r kos kĕ duöpalur ketba wā.

<sup>9</sup> Ye' ĕ' chö ie' skĕie. Ĭ de wĕs ie' ta, e' nuí tuĕraĕyö. Ye' kĕ wā ie' dĕ'ne be' ska', e' ta ye' iane iwiie kekraĕ.

<sup>10</sup> Kĕ sö kawö chöuk taiĕ. Warma i' ta sa' daretke bötökicha.

<sup>11</sup> Iyĕ tö iiuté:

—E'ma kē wes ionuk. A' tō iú i' es: A' sku' a' íyi bua'buā tso' se' ká a, ese kak tsúmi wēm e' a. Bálamo elkela ena bul alí elkela ena kiō masmas ena mirra ena kalwō wōdalo katanoie ese kōs kak tsúmi iā elkela.

<sup>12</sup> Ñies inukōl tsúmi iā jaishet dōka bōtōkicha. Wé a' wā idē'ne e' tsúmine múne iā a' wák ulawa dō' ie' wōa ká chē'wa.

<sup>13</sup> A' yúne wēm e' ska'. Alà tsúmi.

<sup>14</sup> Skékōl Diché Ta' Íyi Ulitane Tsata e' a ikiéyō as wēm ñe' tō a' saù er siarē wa ta imú tō be' èl ena Benjamín òbitune. Ye' atē alà kē ta', erē ¿wes ye' e' ùmia?

<sup>15</sup> Eta Jacob ala'r tō íyi kak ié, ñies inukōl ié jaishet dōka bōtōkicha. Ñies Benjamín mírak iwā ta imíyal. Mik idemirak José ska'

<sup>16</sup> eta ie' isué tō Benjamín debitu ie'pa wā. Ie' tō iché iu kueblu a:

—Wēpa wikkē tsúmi ye' u a. Be' yú baka ttōkwa elka e' kaneú se' a. Ie'pa chkōke i'ñe ye' ta dibata a.

<sup>17</sup> Eta iu kueblu tō iwakanewé wes ichéitō iā es. Imítserak iwā e' ta José u a.

<sup>18</sup> Erē taiē ie'pa tkinewā imítserak iwā José u a e' kueki. Ie'pa ttōramirak ñita: Ie'pa tso' se' kitō'uk. Ie'pa tō inukōl iē'mi se' sku' a e' nuí tkēne se' mik. E' nuí kueki ie'pa tō se' klō'wērawā kanēblōk ie'pa a kanē mēsopaie kē patuē ta' ese. Ñies se' iyiwak klō'wērawarakitō nuí ki.

<sup>19</sup> Mik ie'pa demi u wékkō a, eta ie'pa de tsinet u kueblu wōrki

<sup>20</sup> ta ichérakitō iā:

—A kēkēpa, sukōt sa' dē' íe chkwō taük.



21 Erë sa' dë'mi wé sa' kapökerö eë ta sa' sku' kōs kō wōttsée ta e' a kōs sa' tō chkewō tō' e' inukōl kuéne sa' tō sēraa. E' debitune sa' wā mēne.

22 Ñies sa' wā inukōl skà de chkewō kí tuōie. Erë kē sa' wā ijcher yi tō sa' inukōl ië'kane sa' sku' a.

23 U kueblu tō iiuté:

—Kē a' tkinuk. Kē a' suanuk. Ye' tō a' chkewō patō' e' inukōl klōō'. A' Kēkōl dōr a' yē Kēkōl ñies, e' tō inukōl e' ië'wā a' sku' a.

E' ukuōki ta ie' tō Simeón yéttsa tsémi wé iēlpa tso' eë.

24 E' ukuōki ta imítserak iwā sēraa José u a. Etā di' méitō iarak klō skuoie. Ñies iburro tiérakitō.

25 Ie'pa wā ijchenewā tō eë ie'pa chkōke José ta dibata a. E' kueki ie'pa wā íyi kak de ie' a e' dapa'wérakitō mē ie' a.

26 Mik ie' dewā weshkē, etā ie'pa wā íyi kak de e' mé ia. Ie'pa wōéwaie dō iski idalōiök.

27 Ie' tō ie'pa shkē'wé ta ichakéitō:

—A' yē de kēkēpalatke yē' a' tō ye' a sukōt ¿is e' tso'? ¿Idobyērkeia?

28 Ie'pa skà wōéwane dō iski ta ichéitō:

—A kēkēpa, tō, sa' yē tso' buaë. Ie' dobyērkeia.

29 Etā José ká sué ipamik shkit, ta Benjamín dōr iēl ekka imi wa ena iyē wa e' suéitō. Etā ichéitō ie'pa a:

—A' èl tsirla yē' a' tō ¿e' dōr wí?

Ie' tō iché Benjamín a:

—A alà, Skēkōl er buaë chō be' a.

30 Ie' tō iēl suéwā e' tō ie' ttsē'wé buaë ta ie' iakka. Bet ta ie' e' skéttsa miā wé ikapōke eë iuk.

31 Mik ie' ié one ta ier pablēne ta iwō skuée ta imiāne iēlpa skà ta ichéitō: “Chkō watiō bet.”

<sup>32</sup> José tiérakitö b́anet. Iēlpa tiérakitö b́anet. Egiptowak chköke José u a e'pa tiérakitö b́anet ñies. Hebreowak dör ñá egiptowak a e' kueki ie'pa kē a kawö ta' chkök ie'pa ta ñita.

<sup>33</sup> José tö ie'pa tulökwa patké chkök ñi o'mik wes duas tso' iki es dö ibataë. Ie'pa tö ibikeitsé: “¿Wes ie'pa wa se' duéswo jcher?” E' kueki ie'pa tkinewa taië ta ñi suéka.

<sup>34</sup> Ie'pa dēne chkè tso' José mesa ki e' wa. Es iméitö ulitane a. Erë Benjamín a chkè méitö kibiie dökā sketökicha iēlpa dēne e' tsata. Ie'pa chké taië blo'yé José ta ttsē'ne buaë.

## 44

### *José tka' tso' iwā wayè*

<sup>1</sup> E' ukuöki ta iu kueblu kiére José tö ta ichéitö ia:  
—Ie'pa sku' kos wà iökā chië chkewö wa. Ñies ie'pa inuköl iökane isku' kos kkö ki.

<sup>2</sup> Ñies ye' tka' yöule inukölchka wa tso' ye' wa wayè e' iökā ie'pa ël tsirla e' sku' kkö ki, inuköl chkewö patuo e' ta ñita.

Etā u kueblu tö iwakanewé wes José tö iché ia es.

<sup>3</sup> Bule es bla'mi diwö tskine ta José tö iēlpa a kawö mé shkökne iu a iburroë.

<sup>4</sup> Kam ie'pa dömi kamië, etā ie' tö iché iu kueblu a:

—Be' yú ie'pa itöki. Mik be' ikué, etā ichö ia: ‘Ye' e' wé buaë a' ta, ¿iök a' e' wamblé sulu ye' ki? ¿iök a' tö ye' wökir tka' yöule inukölchka wa,

<sup>5</sup> e' dör wayè ena íyi tötkoie, e' bléwabitü a' tö? A' e' wamblé suluë.’

<sup>6</sup> Mik ie' ikuérak, etā ichéitō wēs iwökir tō iché ia es.

<sup>7</sup> Etā ie'pa tō iüté:

—¿Iök be' tō ttè e' ché sa' a es? Kē ekkē chök sa' e' wamblōpa.

<sup>8</sup> Sa' bitē Canaán tkörö íe inuköl mîne sa' sku' a e' mukne. ¿Wēs be' ibikeitsēmi tō sa' tō inukölchka ö orochka e' blēwami be' wökir u a?

<sup>9</sup> Sa' sku' shuyulō. Yi icha a ikuébō, as e' wák duōwā. Sa' malepa atē be' kanè mésopaie.

<sup>10</sup> Ie' tō iché ie'pa a:

—Iwà tkōraē wēs a' tō iché es. Erē wé ěk sku' a ikunewā e' ě dōraē ye' kanè mésoie. A' malepa kē iane iwiie. A' mi'mine buaē.

<sup>11</sup> E' bet ie'pa ulitane tō isku' éwa iski tā ikkō wöttsélor.

<sup>12</sup> U kueblu tō sku' shuyulérak ikibi ěk kewe dō itsirla Benjamín ska'. Etā Benjamín sku' kkō a tkā' àr.

<sup>13</sup> Ie'pa datsi' jchélor eriane tajē kueki. Ie'pa dali payuéne burro ki tā ibiteyalne José ska'.

<sup>14</sup> Mik Judá ena iēlpa demine José ska', etā José duria. Ie'pa wōéwa iski iwörki.

<sup>15</sup> E' dalewa ie' tō iché iarak:

—¿Iök a' e' wamblō es? ¿A' kē wā ijcher tō wēm dör wēs ye' es, e' s'tötkè buaē?

<sup>16</sup> Judá tō iüté:

—¿Ima sa' tō be' iütēmi? ¿Ì wa sa' tō be' a ikkachēmi tō sa' kē wā ì sulu wamblēne? Ì wamblēule sulu sa' wā e' sué Skököl tō. I' sa' iēter be' wörki. Sa' klō'ú be' kanè mésoie. Yi sku' a be' tkā' kunē e' klō'ú ñies.

<sup>17</sup> Erē ie' tō iüté:

—Kě ye' a e' wamblēnuk es. Yi sku' a ye' tkā' kune, e' ě aṭe ye' kanè mésoie. A' malepa mi'mine buaë a' yě ska'. Kě yi tō a' tsiriwēpa.

*Judá kköché siarla Benjamín dalërmik*

<sup>18</sup> Etā Judá debitu José wörki tsinet, etā ichéitō ia:

—A kēkēpa, be' we'ikèyō, mishka ttök se' böl ě. Be' dalō dör wēs Egipto blú dalō es e' kuēki kē be' ulunuk ye' ki.

<sup>19</sup> Be' tō sa' a ichaki' tō sa' yě tā', sa' ěl skà tā'.

<sup>20</sup> Sa' tō be' iūtē' tō, sa' yě tā' kēkēpalatke, ñies sa' ěl tā' eköl iā duladula. E' kune mik sa' yě kēnewatke etā. Sa' be' a iyē' tō sa' yě ki taiē ilà tsirla ěk kiar. Alà e' ě atēat imì a. Ie' ěl blēnewa.

<sup>21</sup> Be' tō sa' a iyē' tō alà e' tsúbitu suèyō.

<sup>22</sup> Sa' tō be' a iyē' tō kē ie' dōpa. Kě ie' a iyē' menukat ekōrla. Mik ie' tō iyē' méat eköl, etā iyē' duōwami ie' dalërmik.

<sup>23</sup> Erē be' sa' a iyē' tō sa' kē wā ie' dē', e' tā be' kē sa' kiepawa.

<sup>24</sup> “Mik sa' dē'mine sa' yě wörki, etā ì kōs yē' be' tō sa' a, e' paké sa' tō ie' a.

<sup>25</sup> Ie' tō sa' a iché: ‘A' yúne chkewō taük.’

<sup>26</sup> Erē sa' tō iūtē: ‘Sa' kawōtā sa' ěl tsirla tsukmi. Sa' kē wā ie' mīne, e' tā wēm e' kē tō sa' kiepawa.’

<sup>27</sup> Ie' tō sa' iūtē: ‘A' wā ijcher buaë tō ye' alaköl e' tō ye' a alà mé böl ě.

<sup>28</sup> Iaiāē eköl minea ye' yōki, kē ye' wā isuneia. Ye' iklō'wé tō ie' kōtwā iyiwak sulusi tō.

<sup>29</sup> A' wā ye' alà bata i' mítser tā ì sulu tka ie' tā ñala wā, e' tā wō'kela i' duōrawa eriar ě wā. Itka es, e' tā a' iane iwiie.’

30-31 “Sa' yě éna ilà dalër tajë. E' kuëki sa' demine ie' ska', erë ie' isuë tö ilà tsirla kë dë'ne sa' wä, e' ta ie' duörawä eriar ë wä. E' wiie sa' iardaë.

32 Ye' tö ye' yě ä iyë': ‘Ye' e' chõ be' alà tsirla kkõ'nuk. Ye' kë wä idë'ne, e' ta ye' iane iwiie këkraë.’

33 E' kuëki ye' kkõchõ be' ä tö ye' tsúat be' kanè mésoie, alà tsirla skéie. Ie' õmi as imi' iëlpa ta.

34 Alà tsirla kë minene ye' ta, e' ta ¿wes ye' mi'mine ye' yě ska'? Ye' kë ki ye' yě kiane suë weinuk siarë.”

## 45

### *José e' chéka iëlpa ä*

1 José kë ä iwöklõneia ikanè mésopa ulitane tso' kanëblök eë e'pa wörki. E' kuëki ie' tö iché ie'pa ä aneule: “A' kos yúshka bánet. Sa' múat sa' wakpa ë.” Es mik José e' chéka iëlpa ä, etä ikanè mésopa kë ku' yës ie' ta.

2 Etä ie' iéka tajë, e' ttsé Egipto wakpa tö. Egipto blú ä itté demi tö José tso' iük.

3 José tö iché iëlpa ä:

—Ye' dör José. ¿Se' yě tso'ia ttsë'ka?

Ie'pa tkirulune tajë suane José yöki, e' kuëki kë ie'pa ä ie' iütëneia.

4 José tö iché ie'pa ä:

—A' shkõwä tsinet ye' o'mik.

Mik ie'pa e' skéwä tsinet, etä ie' tö iché ie'pa ä:

—Ye' dör a' ël José wato'ttsä a' tö tsëmi Egipto e'.

5 Skéköl tö ye' patkë'bitü íe a' yöki kewe s'tsatkoie ketba ulä ä. E' kuëki kë a' erianuk, kë a' tkinuk ye' wato'ttsä a' tö e' kuëki.

6 Ketba de e' k<sub>i</sub> duas de bök. Eta duas skel kianeia. E' shua iyi kos kuatkëmisö erë kë itskirpa yës.

7 Erë Skëköl tö ye' patkë'bitu ká i' k<sub>i</sub> a' yöki kewe as a' aleripa kë erwa as Skëköl tö a' tsatkö ie' diché taië e' wa.

8 Es Skëköl wák tö ye' patkë'bitu íe, e' kë dör a' ye' wato'ttsa e' kueki. Skëköl tö ye' méka Egipto blú pattökwakie. Ye' dör ie' u kueblu ena Egipto wa'ñe wökir.

9 A' yúne bet ye' yë ska' ta ichö ia: 'Be' alà José ttè i' patkébitu be' a: Skëköl tö ye' méka Egipto ká kos, e' wökirie. Be' shkö ye' sauk bet. Kë bö ipanuk taië.

10 Be' serdaë ká kiè Gosen ee be' yamipa kos ta, ñies be' iyiwak kos ena ì kos tso' be' wa ekké ta.

11 Ketba duéswö kianeia skel. E' kueki ye' tö chkewö meraë a' ulitane a as a' wa chkewö tso' wë'.

12 Ye' ël Benjamín ena a' ulitane tö ichèmi ye' yë a tö mok<sub>i</sub> ye' wák tté a' ta.

13 Ipakö ye' yë a tö ye' dör Egipto wökir. Ñies ì kos sué a' tö íe, e' pakö ia. ¡Ye' yë tsúbitu bet íe!

14 Eta José tö iël Benjamín paklö'wéwa ta ijëka. Es Benjamín tö José paklö'wéwa ta ijë ñies.

15 Eta José tö iëlpa kos wöalattsé, ñi paklö'wéwarak ta ijerak. Eta erpa iëlpa er deka ttök ie' ta.

16 Eta Egipto blú u a ttè demi tö José ëlpa debitu ie' ska', e' tö Egipto blú ena ikueblupa kos e'pa ttsë'wé buaë.

17 Eta Egipto blú iché José a:

—Ichö be' ëlpa a: 'A' chkewö payuö iyiwak k<sub>i</sub> ta a' yúne Canaán.

18 Et̄a a' yě ena a' yamipa k̄os e' tsúbitu ye' a. Ká tso' Egipto e' bua'ie mekeyö a' a. Ñies chkewö tso' Egipto e' bua'ie mekeyö a' a.'

19 Ñies ichö ie'pa a: 'karreta tsúmi taië a' alakölpā ena a' ala'r ena a' yě e'pa k̄os tsöbitu.

20 Egipto iyi tso' bua'buā e' kakmeraëyö a' a. E' kueki kë a' tkinuk i tso' a' wā e' ki.'

21 Et̄a Jacob ala'r tö iwé i' es. José tö karreta mé ie'pa a wēs Egipto blú tö iché es. Ñies chkö méitö ie'pa a ñè ñala ki.

22 Ñies datsi' pa'alī mé iarak e' mane'woie. Erë Benjamín a datsi' kakméitö sketökicha iënoie. Ñies inuköl wömulę méitö ia dōka cien mañalyök (300).

23 İyi bua'buā tso' Egipto e' kak patkēmi iyě a payöule burro ki dōka dabop. Ñies trigowö ena pan ena chkewö skā e' payuéitö burro dabop skā ki iyě a ñè ñala ki.

24 Mik José ēlpa mitke, et̄a José tö iché ie'pa a:

—Kë a' miā ñippök ñala ki.

25 Ie'pa e' yéttsa Egipto a demi Canaán iyě ska'.

26 Et̄a ie'pa tö iché iyě a: “Be' alā José tso'ia ttsē'ka. Ie' tso' Egipto ká k̄os e' wökirie.” Ttè e' tö Jacob wökrawéwā taië. Kë uteia. Ie' kë wā ttè e' klöone.

27 Erë mik ie'pa tö i k̄os yě' José tö ie'pa a e' paké iyě a, ñies mik Jacob tö karreta patké José tö ie'pa tsomi e' sué, et̄a ie' er dekanē ttsē'ne buaë.

28 Et̄a ie' iché: “E' è kata ye' a, ye' alā José tso'ia ttsē'ka. Ye' mi'ke isaṽk kam ye' blērwa, e' dalewa.”

## 46

*Jacob miā Egipto*

<sup>1</sup> Etá Jacob e' yéttsa iu a. Ì kòs tso' iwa e' mítser seraá. Mikidemirak ká kiè Beerseba ee, etá iyiwak ña'wéitö iyé Isaac, e' Kèköl dalöioie.

<sup>2</sup> E' nañewe Skèköl tté ie' tã kabsueie tã ikiéitö ikiè wa:

—A Jacob.

Jacob tö iiuté:

—¿Ì?

<sup>3</sup> Etá Skèköl iché ia:

—Ye' dör be' Kèköl. Ye' dör be' yé Kèköl. Kè be' suanuk shkökmi Egipto. Ee ye' tö be' aleripa alöweraë taië.

<sup>4</sup> Ye' mi'ke be' tã Egipto. Ñies ye' wák tö be' aleripa yerattsane ká e' a. Ñies mik be' duökewatke etá José tso' be' o'mik.

<sup>5</sup> E' ukuöki tã Jacob e' yéttsa Beerseba a. Etá ie' ala'r tö ie' iéka karreta patkè' Egipto blú tö ie'pa tso'mi e' a. Ñies ie'pa ala'r ena ie'pa alakölpa e'pa iékarakitö karreta a.

<sup>6</sup> Etá Jacob mía Egipto iyamipaë se. Ie' baka kòs ena ie' obeja kòs e' mítser ie' wa. Ñies ì kòs dè' ie' ulà a Canaán e' mítser ie' wa seraá.

<sup>7</sup> Ìla'r kòs ena isibayökpa kòs e'pa mía da'a Egipto.

<sup>8</sup> Ikkèpa dör Israel aleripa mineyal Egipto. E'pa dör Jacob ena ìla'r.

Rubén, e' dör Jacob alà kibi èk.

<sup>9</sup> Etá Rubén ala'r kiè: Hanoc, Falú, Hesrón, ena Carmí.

<sup>10</sup> Simeón ala'r kiè: Jemuel, Jamín, Óhad, Jaquín, Sóhar, ena Saúl. Saúl mì dör canaánwak.

<sup>11</sup> Leví ala'r kiè: Guersón, Quehat ena Merarí.



12 Judá ala'r kiè: Er, Onán, Selá, Fares ena Zérah. (Er ena Onán, e'pa blënewa Canaán.) Fares ala'r kiè Hesrón ena Hamul.

13 Isacar ala'r kiè: Tolá, Puvá, Job ena Simrón.

14 Zabulón ala'r kiè: Séred, Elón ena Jahleel.

15 E'pa kos dör Jacob ala'r kune Padán-aram Lía ta. Ie'pa kutà kiè Dina, e' kune ee ñies. Jacob aleripa kos wëpa ena alakölpa e' dökä dabom mañayök kï mañal (33).

16 Gad ala'r kiè: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí, ena Arelí.

17 Aser ala'r kiè: Imná, Isvá, Isví ena Beriá. Ie'pa kutà kiè Sérah. Beriá ala'r kiè Heber ena Malquiel.

18 E'pa dör Jacob aleripa Zilpá ta, e' mé Labán tö ilà busi Lía, e' a ikanè mésoie. Ie'pa kos dökä dabom eyök kï teröl (16).

19 Jacob alaköl kiè Raquel, e' ala'r kiè José ena Benjamín.

20 José ala'r dör ilaköl Asenat ta e'pa kiè Manasés ena Efraín. Ie'pa kune Egipto. Asenat dör wëm kiè Potifera, e' alà busi. Potifera dör egiptowak awá eköl. Ie' kanëblöke ká kiè On ee.

21 Benjamín ala'r kiè Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim ena Ard.

22 E'pa dör Jacob aleripa Raquel ta. Ie'pa kos dökä dabom eyök kï tkël (14).

23 Dan alà kiè Husim.

24 Neftalí ala'r kiè: Jahseel, Guní, Jezer, ena Silem.

25 E'pa dör Jacob aleripa ilaköl Bilhá ta, e' mé Labán tö ilà busi Raquel a ikanè mésoie. Ie'pa dökä kul (7).

<sup>26</sup> Jacob ta iyamipa ekka mîne Egipto, e' wakpa dōka dabom teryök ki teröl (66). Ie' ala'r e' alakölpa, kē shtane ishua.

<sup>27</sup> José ala'r kune Egipto e'pa dör böl. Jacob yamipa dē'mi Egipto dōka dabom kuryök (70) seraa.

<sup>28</sup> Eta Jacob tö ilà Judá patkēmi kewe José a ibiyöchök: “Be' shkō Gosen ye' ñaletsuk.” Eta mik ie'pa demi Gosen,

<sup>29</sup> eta José tö ikanè mēsopa ké ie' karreta yöktsa tsēmi iyē ñaletsöie. Mik idemi iyē ska' eta iyē paklö'wéwaitō eta ie' ié taië.

<sup>30</sup> Eta Jacob tö iché José a:

—jire' ye' blērwaṃi buaë! Ye' be' suéne buaë, be' serkeia e' kueki.

<sup>31</sup> Eta José tö iché iyamipa kos a:

—Ye' mía Egipto blú a a' biyöchök tö 'ye' ëlpa ena ye' yē yamipa kos serke Canaán e'pa debitū e' tsukat ye' ska'.

<sup>32</sup> Ie'pa dör iyiwak alöukwakpa. E' kueki ie'pa baka kos ena ie'pa obeja kos ena ì kos tso' ie'pa wa e' debitū ie'pa wa.'

<sup>33</sup> Mik Egipto blú tö a' chaké: ‘jÿ dör a' kanè?’,

<sup>34</sup> e' ta ichö ia: ‘Kekraë sa' kanè dör iyiwak alöuk wes sa' tsá bak es.’ Egiptowak kē kane senuk obeja alöukwakpa ta ñita, e' kueki Egipto blú kawö mēmi a' a' senuk Gosen.

## 47

<sup>1</sup> Eta José mía ibiyö muk Egipto blú a ta ichéitō ia: “Ye' yē ena ye' ëlpa serke Canaán, e'pa debitū ié. I' ta ie'pa tso' Gosen. Ie'pa obeja ena baka ena ì kos tso' iwā e' debiturak iwā seraa.”

<sup>2</sup> José tō iēlpa shushté dōka skel ta imítser iwa Egipto blú ska' as ie' tō iwakpa saù.

<sup>3</sup> Eta Egipto blú tō José ēlpa a ichaké:

—¿Ì dör a' kanè?

Eta ie'pa tō iiuté:

—A kēkēpa, sa' dör obeja alōukwakpa wes sa' tsá bak es.

<sup>4</sup> Ketba menekā taiē sa' kaska'. Sa' iyiwak a kē chkè ta'ia, e' kuēki sa' bitea senuk ká i' kī. Be' we'ikè sa' tō, kawō mú sa' a senuk Gosen.

<sup>5</sup> Eta Egipto blú tō iché José a:

—Be' yé ena be' ēlpa de senuk be' ta.

<sup>6</sup> Ká tso' Egipto e' wé kiane be' kī e' mú ie'pa a senoiē. Kos ká tso' Egipto e' bua'ie dör Gosen e' mú ie'pa a senoiē. Be' yamipa shua wēpa tso' iyiwak kkō'nè buaē, e' ta esepa múka ye' iyiwak kkō'nuk.

<sup>7</sup> Nies José wā iyē Jacob mí kkachè Egipto blú a. Jacob tō Egipto blú shkē'wé er bua' wa.

<sup>8</sup> Eta Egipto blú tō ie' a ichaké:

—¿Kos duas tso' be' kī?

<sup>9</sup> Jacob iiuté:

—Ye' kī duas de cien eyök kī dabom mañayök (130) shkök wì a dià a. Kawō e' kē dör taiē. E' tka ye' kī darèrè. Erè kam ye' kī duas dō kos ye' yēpa kī duas bak ekkè.

<sup>10</sup> E' ukuöki ta Jacob e' chéat Egipto blú a ta imía.

<sup>11</sup> Eta José tō ká bua'buā tso' Egipto, e' mé iyē ena iēlpa a senoiē wes Egipto blú tō iché es. Ká e' ate Ramsés.

<sup>12</sup> Nies ie' tō chkewō meke iyamipa a kos ila'rla tso' u a u a ekkè.

*José tō chkewō watué Egipto wakpa a*

13 Ká ulitane kë íyi wöria, e' kuëki ketba kí tkërke poë. Ketba tö s'tteke tajë Canaán ena Egipto.

14 Chkewö tué Egipto wakpa tö ena Canaánwakpa tö, e' ské kōs blé José tö Egipto blú u a.

15 Mik Egipto wakpa ena Canaánwakpa inuköl enewa seraa, eta Egipto wakpa mía José ska' ta iché ia:

—¡Be' sa' a chkewö mú! Kë sa' inuköl ta'ia. Kë idör bua' tö e' ë kuëki be' tö sa' méttsa duökwā ketba a.

16 Eta ie' tö ie'pa iüté:

—A' kë wā inuköl ta'ia, e' ta' a' iyiwak tsúbitu ña, e' skéie ye' tö a' a chkewö meke.

17 Egipto wakpa wā kabaio ena obeja ena baka ena burro e' kōs mí ie' a. E' skéie ie' tö chkewö mé ie'pa a dö duas ek.

18 Duas e' tka eta ie'pa míyalne ie' ska' ta iskà ché ia:

—Be' wā ijcher buaë tö kë sa' wā inuköl ta'ia. Ñies sa' iyiwak kōs, e' dör be' icha. Sa' ká ë tso'ia sa' wā ena sa' wakpa, e' ë tso'ia sa' wā mè be' a

19 Sa' wákpa taú. Sa' ká taú ñies. E' skéie iyiwö mú sa' a. Sa' kanēblōmi sa' wákpa ká a Egipto blú a. Es sa' atē Egipto blú kanē mēsopaie. Eta chkewö ë memibö sa' a as kë sa' duölur ketba wā ena sa' ká kë weir ë ichök.

20 Egipto wakpa tö iká watuéttsa José a ketba kuëki. Es Egipto ká kōs de Egipto blú ulà a.

21 Ñies Egipto wakpa kōs atē blu' kanē mēsopaie.

22 Ie'pa sacerdotēpa ká e' ë kë tone José wā. Egipto blú tö chkewö kakmeke ie'pa a, e' kuëki ie'pa kë wā iká watōnettsa.

23 E' ukuöki ta José tö iché Egipto wakpa a:

—A' wákpa kōs ena a' ká kōs e' to'ttsa ye' tō se' blú a, e' kueki i'ñe ta a' kōs ate ie' ulà a. Iyiwō i' tsúmi a' tō ta ikuatkō.

<sup>24</sup> Mik iwōne ta iyiwō tso' dōka saco skel, eta itsá yōttsa saco et mè Egipto blú a. Iyiwō eyök ate e' dōr a' a kuantkè, ñies a' yamipa ulitane a ñanoie.

<sup>25</sup> Eta ie'pa tō iiuté:

—Be' tō sa' tsatké ketba ulà a. Be' er bua' sa' ta. E' kueki sa' e' chōke Egipto blú kanè mēsopaie.

<sup>26</sup> Es José tō kawō mé Egipto wakpa a tō iyiwō tso' dōka saco skel e' tsá yōttsa saco et mè Egipto blú a. I'ñe ta e' wekeia ie'pa tō es. Egipto sacerdotepa ã kē kawōta iyiwō tsá muk Egipto blú a, ie'pa ká kē dē' Egipto blú ulà a e' kueki.

### *Jacob tō ittè bata ché José a*

<sup>27</sup> Es Israel aleripa e' tséat senuk Gosen, ká e' ate Egipto. Ká e' kōs de ie'pa ulà a. Ee ie'pa alōne taië.

<sup>28</sup> Jacob sene'ia ká e' a duas dōka dabom eyök ki kul (17). Duas de ie' ki cien eyök ki dabom tkëyök ki kul (147).

<sup>29</sup> Mik ie' tō ittse tō iduökewatke, eta José tsuk patkéitō ta ichéitō ia:

—Moki be' er buaë chak ye' a, e' ta be' ulà múwa ye' tu' dikia iwà kkachōie tō moki i' kiekeyō be' a e' waweraëbö. Ye' nu kē wōtarwa Egipto.

<sup>30</sup> Mik ye' blēnewa mía ye' dēütōpa itōki, eta ye' nu yōttsa ká i' ki tsúmi wōtēwa ie'pa pō a.

Eta José tō iiuté:

—Es yō iweraë.

<sup>31</sup> Iyë tō iché ia:

—Ichō ña moki Skëköl wōrki tō be' iweraë es.

Etä José tö ittè mé moki iyé a. Etä Jacob wöméwa ika' ki ta Skëköl kikékaitö.

## 48

### *Jacob er buaë ché José ala'r a*

<sup>1</sup> E' ukuöki ta ie'pa wa biyö debitü José a: “Be' yé duöke tso' suluë.” Etä José mía isaük ila'r bül mí iwa e' ta.

<sup>2</sup> Mik ie'pa tö iché Jacob a tö José debitü be' saük, etä ie' e' tkéka isulú wa ika' ki.

<sup>3</sup> Etä ie' tö iché José a:

—Skëköl Diché Ta' Ýyi Ulitane Tsata e' e' kkayë' ye' a ká kiè Luz atë Canaán eë. Eë ie' er buaë yë' ye' a

<sup>4</sup> ta ichéitö ña: “Ye' tö be' aleripa alöweraë tajë. Ie'pa döraë ká tajë e' wakpaie. Ká i' meraëyö ie'pa a, e' atdaë ie'pa ulà a kekraë michoë.”

<sup>5</sup> Be' ala'r bül, Efraín ena Manasés, e'pa kune kam ye' dö Egipto e' yöki. Ie'pa tsétköyö wes ye' wák ala'r es wes ye' ala'r Rubén ena Simeón dör ye' ala'r es.

<sup>6</sup> E' kueki ká meraëyö ie'pa a wes ye' wák ala'r a es. Ie'pa itöki be' ala'r skà kurmi, e'pa dör be' wák a. Erë ie'pa dör Efraín ena Manasés ëlpa, e' kueki ká ñe' kak döraë ie'pa ulà a ñies.

<sup>7</sup> Mik ye' manét Padán-aram e' demi Canaán dökettsatke Efrata, etä eë ñala ki be' mì blënewa ye' yöki. Eë ye' tö ie' nu blë'waat Efrata ñalé ki. (I'ñe ta ká e' kiè Belén.)

<sup>8</sup> Mik Jacob tö José ala'r sué etä ichakéitö:

—¿Sepa dör yi?

<sup>9</sup> Ie' tö iüté:

—I'pa dör ye' ala'r mé Skëköl tö ye' a ká i' ki.

Etä iyé tö iché ia:

—Ie'pa tsúbitu ye' ska' as ye' er bua' chõ ie'pa a.

<sup>10</sup> Jacob kënewatke e' kuëki iwöbla kë wawëria buaë. E' kuëki José tö ila'r patkëmi tsinet iyë o'mik. Eta Jacob tö italapa paklö'wé wöalattsé.

<sup>11</sup> E' ukuöki ichéitö José a:

—Ye' ibikeits tö ye' kë tö be' suepaia, erë Skëköl tö kawö mé ye' a be' ena be' ala'r suöie.

<sup>12</sup> Eta José tö ila'r skéttsa iyë o'mik ta iwöéwa dö iski iyë dalöioie.

<sup>13</sup> E' ukuöki ta ila'r böi klö'wéwaitö iulà a. Efraín mí José ulà bua'kka, Manasés mí José ulà bakli'kka. Es itsémiitö iyë ska'. Eta Efraín atë Jacob ulà bakli'kka, Manasés atë Jacob ulà bua'kka.

<sup>14</sup> Erë Jacob ulà bua'kka méka Efraín dur ie' ulà bakli'kka e' wökir ki. Erë e' dör alà tsirla. Eta iulà bakli'kka mékaitö Manasés dur ie' ulà bua'kka e' wökir ki. Erë e' dör alà kibi. Es Jacob ulà tsétkö wi'kë iö'kë.

<sup>15-16</sup> Eta ier bua' ché José a i' es:

“As Skëköl er buaë chõ ala'r böi i' a këkraë.

Ye' yëpa bak Abraham ena Isaac, e'pa bak Skëköl e' dalöiök,

e' tö ye' kkö'nami kuaë dö ikkë ta.

Ie' tö ye' tsatké këkraë iyi sulusi ulà a.

As ala'r i' wa kë ye' chöwa sulitane éna këkraë.

Ñies ye' yëpa bak Abraham ena Isaac as e'pa kë chöwa sulitane éna këkraë.

As ala'r i' alör taië ká ulitane ki.”

<sup>17</sup> Jacob ulà bua'kka méka Efraín wökir ki, e' kë mène José a buaë. E' kuëki ie' tö iyë ulà bua'kka e' klö'wéwa mèka ilà kibi dör Manasés e' wökir ki.

18 E' dalewa ichéitö ia:

—iA yéwö, kě idör es! I' dör alà kibi. Be' ulà bua'kka múka i' wökir ki.

19 Erë iyé kě wā ione es. Ie' tō iché ia:

—iA alà, e' jcher ye' wā, e' jcher ye' wā! Ie' alördaë tajë, ie' dōraë kěkēpa tajë. Erë itsirla ěk e' dōraë kěkēpa tajë shute ikibi tsata. Nies ie' aleripa dōraë ká tajë e' wakpaie.

20 Es e' ě diwö wa Jacob er buaë skà ché italapa a i' es:

—Mik Israel aleripa er buaë cheke ñi a etā ie'pa tō icheraë ñi a i' es: 'As Skököl er buaë chō be' a wēs Efraín ena Manasés e'pa a er buaë yēne es.'

Es Jacob er buaë ché Efraín a, Manasés a imène, e' tsata.

21 E' ukuöki tā José a ichéitö:

—Ye' duökewatke erë Skököl tō a' kkō'neraë. Ie' wa se' aleripa mirane Canaán wé se' yēpa bak senuk ee.

22 Ye' tō ká bua'ie méat be' a ime'bakyö be' ělpa a e' tsata. Ká e' kiè Siquem. E' yē'ttsa ye' tō amorreowak ulà a ñippè wa.

## 49

### *Jacob tō ittè bata ché ila'r kos a*

1 Jacob tō ila'r kié e' ska' tā ichéitö ie'pa a: “A' e' skōwā ye' o'mik. Ì tkōraë a' tā e' wà chekeyö a' a:

2 “A ala'rla, a' e' skōwā tsinet ye' ttō ttsök, ye' dör a' yě. Ye' ttō ttsö.

3 “A Rubén, be' dör ye' alà kibi. Be' dör ye' diché tsá e' alé.



Be' dalöiërtä' tajë, be' diché ta' tajë be' ëlpa tsata.

4 Erë j'ñe ta kë idör es.

Be' dör wës di' yöliie es kë iwöklör yës.

Be' tö ye' dalöseö'wä. Be' sene'ka ye' alaköl ta.

E' kuëki be' kë dalöierpaia wës ko'k es.

5 “Simeón ena Leví, e'pa dör ñi ëlpa;

ie'pa tabè tso' ñippoie ë.

6 jWé ie'pa e' dapa'u'ke ee ye' kë shkak!

Ie'pa tö wëpa kötulur kësik ë kuëki.

Baka wë'ñe klökicha blublu e' télorakitö éanas.

7 Ie'pa kësik dör suluë ichökle

e' kuëki ie'pa kawö tköraë suluë.

jYe' tö ie'pa aleripa powerami senuk iëlpa malepa  
aleripa shua wì a dià a!

8 “A Judá, be' ëlpa tö be' kikeraka tajë.

Be' bolökpa klö'wëwaraë be' tö ikuli' a,

es be' e' alöraka ie'pa ki.

Be' ëlpa ekka e' wöörawa iski be' dalöioie.

9 jA Judá, be' dör ye' alà!

Be' dör wës ma'name alà es.

Mik ì ttéitö ta ikaté one,

etä ie' e' wöéwa e' téwa iski wës ma'name këchke es.

¿Yi dömi ie' tsiriuk?

10 Judá aleripa döraë blu'paie tajë këkraë dö mik  
iblú chök de etä.

Blu' e' ttö iüteraë sulitane tö.

11 Ie' tö iburro pupula muëke uva shua.

Ñies idatsi' skuöke uva diö wa.

12 Ie' wöbla dör daloloë uva diö tsata.

Ie' kà dör saruruë baka tsu'diö tsata.

13 “Zabulón serdaë dayë kkömik.

Eḡ tajë kanò irirke ese ké tso'.  
E' ká kkõ dörawa Sidón kkömik.

14 “Isacar dör wës iyiwak tso' dalì oie diché ta' tajë  
ese e' mùtër enuk iwé a es.

15 Mik ie' isué tò ká e' dör buaë senoië ñies enoië,  
eta ie' tsiwö kî dalì dekanë kanëblök.  
Ie' e' mëttsa kanëblök kanë mésoie, kë tkine e' kî.

16 “Dan ditséwö shua s'shulirdaë buaë yësyësë wës  
Israel aleripa e' ditséwö malepa es.

17 Dan döraë wës tkabë chök tso' ñala kkõ a tò  
kabaio kuè iklö a ta iwák brutanë itsiwökka  
ese es.

18 “iA Jehová, ye' tso' be' panuk tò ye' tsatkõ!

19 “Gad ppök ñippökwakpa döraë tajë.  
Erë ie' tò ie'pa pperaë, itötieraë.

20 “Aser ká kî chkè kata' buaë tskirdaë.  
Ì wörke qos e' dör buaë shute mène buaë blu'pa a.

21 “Neftalí dör wës sulí alaki dur áie ala'rla ta'  
bua'buaala ese es.

22 “José dör wës burro kañiru suè dur di' tum  
kkömik es,

wës burro pupula kañiru suè dur ká tukir kî es.\*

23 Kuaböt namépa éna sulu iar,  
ie' kî kuaböt uyéraitö kësik wa.

\* 49:22 José dör wës burro...ká tukir kî es: Ñies hebreoie ttè e'  
mane wëmisö i' es: José dör wës kal tskirke di' kkömik es; tkaka iké  
kköiëule e' mik buaë, ñies iwördaë tajë.

24 Erë ie' ulà diché darërë;  
 e' wa ie' wà ishkame' shuirikar darërëë,  
 kë ulà shtrirta'wà yës.  
 Skëköl tö ie' a diché e' mé.  
 Skëköl e' dör Jacob Këköl e' diché ta' tajë.  
 Skëköl e' dör Israel aleripa kkö'nukwak.  
 Ie' tö Israel aleripa tsatkeke.

25 A José, be' yë e' Këköl tö be' kimeke këkraë.  
 E' dör Skëköl Diché Ta' Ýi Ulitane Tsata,  
 Ie' er buaë chöraë be' a.  
 Kaḷi buaë patkeraë ie' tö be' daliwö kḷ.  
 Ñies be' a di' aṭdaë buaë ýök kḷ aṣ be' dalikua talar  
 buaë.  
 Be' aleripa alakölpa ala'r döraë tajë, ñies be' iyiwak  
 döraë tajë.  
 Es Skëköl er buaë chöraë be' a.  
 26 Be' yë er buaë yë' be' a,  
 e' tkòka ye' yë er buaë yë' ye' a e' tsata.  
 Skëköl tö José shukit iëlpa shua iwökirie,  
 e' a ie' er buaë chõ michoë wës kabata yöbië kë  
 erta'wa es.

27 “Benjamín dör wës chichi kañiru kësikie ese es;  
 bla'mi ta iyiwak ttéwaitö katè,  
 tsáḷi ta ibata watiéwaitö.”

28 E'pa dör Israel ditséwöpa daia itökḷi dökḷa  
 dabom eyök kḷ böt (12), e' yëpa tsá. Es ie'pa yë tö  
 ie'pa a iché mik ie' tö ittè bata ché ie'pa a eta.

### *Jacob blënewa*

29 Jacob tö iché ila'r wëpa a: “Ye' blërkewa e' kéwö  
 dökewatke. Mik ye' blënewa, eta ye' nu blöwḷa ákuk  
 a ká wé ye' yamipa nu blëne eë. Pö e' aṭe wëm kiè  
 Efrón dör hititawak e' ká a.

<sup>30</sup> Ká e' atē Macpelá Mamré wōshāē. Ká e' atē Canaán. Ká e' ena ákuk e' wato'ttsa Efrón tō Abraham a as Abraham tō iyamipa nu blō ee.

<sup>31</sup> Eē Abraham ena ilaköl Sara, ñies Isaac ena ilaköl Rebeca, e'pa nu blēne. Eē ye' tō ye' alaköl Lía, e' nu blē'wā ñies.

<sup>32</sup> Ká e' ena ákuk e' wato' hititawak tō."

<sup>33</sup> Mik Jacob tō ttē e' kōs ché one etā ie' e' tēwāne ika' kī tā iblēnewā míā idēütōpa itōki.

## 50

<sup>1</sup> Etā José tō iyē nu paklö'wēwā wōalattséitō tā iīē taiē.

<sup>2</sup> E' ukuökī tā ie' tō egiptowak dör s'nu kanéukwakpa e'pa kié iyē nu kapeyōkwā as kē inurwā. Etā es ikanewérakitō.

<sup>3</sup> Ikanewérakitō dōkā ká dabom tkēyök (40 días), ekkē kawō kiane ikanewōie e' kuekī.

Egiptowak tō ischō eriaitsé kawō dōkā dabom kuryök (70 días).

<sup>4</sup> E' ukuökī tā José ttē Egipto blú kueblupa tā, tā ichéitō ie'pa a:

—A' éna er bua' chak ye' a, e' tā a' yú ichök Egipto blú a

<sup>5</sup> tō mik ye' yē duökewatke, etā ie' tō ye' ka' ie' a ttē muk Skököl wörkī tō inú blerawayō ákuk kane'at ie' wák tō atē Canaán e' a. E' kuekī kawō mú ña ie' nu tsomi blēwā ee. Mik ye' ibléwā tā ye' dotkene.

<sup>6</sup> Etā Egipto blú tō iīuté:

—Be' yú be' yē nu blökwā wēs ie' tō be' a iki' es.

<sup>7</sup> Etā José míā iyē nu blökwā. Egiptowak kueblupa kōs e'pa míyal ie' tā.

<sup>8</sup> Jacob yamipa əkka ena José yamipa əkka ena iēlpa e'pa kōs mí ñies. Ie'pa ala'r ena ie'pa iyiwak e'pa ẽ atéat Gosen.

<sup>9</sup> Ñies pē' mí taiē karreta kī ena kabaio kī. Es pē' mí taiē José ta.

<sup>10</sup> Mik ie'pa demi ká kiè Goren-ha-atad atē tsinet di' Jordán diwō tskirke e' kker eē, etā eē ie'pa ulitane tō Jacob nu wōtērkewā e' kēwō tkō'wē dalō taiē wa. Eē José tō iyē eriaitsé dōkā ká kul.

<sup>11</sup> Mik canaánwak serke eē, e'pa tō Jacob nu wōtērkewā kēwō tkō'wē e' sué, etā ie'pa tō iché: “Mokī egiptowak tō s'nu wōtērkewā e' kēwō tkō'wēke dalō taiē wa.” E' kuēkī ká e' kiè mékā ie'pa tō Abel-Misraim.\* Ká e' atē tsinet di' kiè Jordán e' kkōmik.

<sup>12</sup> Es Jacob ala'r tō iyē nu kanewé wes ie' tō iyē' ie'pa a es.

<sup>13</sup> Ie'pa wā inú mítser Canaán ibléwāarakitō ákuk yöule Abraham wā iyamipa pōie e' a. E' atē Macpelá. E' wato'ttsā hititawak kiè Efrón tō Abraham a. Ká e' atē Mamré wōshaē.

<sup>14</sup> Mik José dēütō nu blēne one, etā ie' biteane Egipto. Ie' ēlpa ena pē' ulitane mīne ie' tā e'pa kōs biteyalne ie' tā.

*José ēlpa suanékanē ie'yōkī*

<sup>15</sup> Jacob blēnewā e' ukuōkī tā José ēlpa tō ibikeitsé: “Isalema José éna sulu se' arke. Ì kōs wamblē' se' tō ie' kī e' skéie se' we'ikeraëitō.”

<sup>16</sup> E' kuēkī ie'pa ttè mémi ie' a: “Kam be' yē blērwa,

---

\* **50:11 Abel-mizraim:** Hebreoie ká kiè e' wà kiane chē egiptowak schō eriaitsé.

17 eta ie' tō sa' a iché tō ichō be' a: 'Ì kos suluë wamblè' sa' tō be' k<sub>i</sub>, e' olo'yō sa' k<sub>i</sub>.' E' kueki sa' kköchō be' a tō e' olo'yō sa' k<sub>i</sub>. Sa' tō be' yě e' Kèköl dalöieke e' kueki."

Mik biyō e' demi José a, eta ie' ié siarē.

18 Eta iēlpa demi iwōki. Ie'pa wōéwa dō iski idalöioie ta ichérakitō:

—I' sa' de be' wōrki. Sa' dōr be' kanè mésopa.

19 Eta ie' tō ie'pa iüté:

—Kě a' suanuk. Ye' kě a a' shulinuk Skèköl skéie.

20 A' iyi sulu bikeits wamblè ye' k<sub>i</sub>, erè e' mane'wēttsane Skèköl tō buaë se' k<sub>i</sub>. E' wa tajē pē tsatkēne i'ñe ta.

21 E' kueki kě a' suanuk. Chkewō meraëyō a' a' ena a' ala'r kos a.

Es ie' tō ie'pa a iché er buaë wa. E' tō ie'pa ttsē'wéne buaë.

### *José blēnewa*

22 José ena iyé alikpō yamipa e'pa sene'ia Egipto. Ie' sene' dōka duas cien eyök k<sub>i</sub> dabom eyök (110).

23 Ie' tō ilà Efraín talapa e' ala'r suéia. Ñies ie' tō ilà Manasés e' alà kiè Maquir e' ala'r suéia.

24 Ká et ta ie' tō iché iēlpa a: "Ye' duökewā e' kēwō kianeia tsir. Erè Skèköl wák tō a' kimeraë. Ie' tō a' yelurdaë ká i' k<sub>i</sub>. Ká yě'bakitō mè Abraham a ena Isaac a ena Jacob a e' a a' tsemiraëitō."

25 Eta ie' tō iēlpa kié as ie'pa ttè mù ie' a Skèköl wōrki. Ie' tō ie'pa a iché: "Skèköl tō a' yerattsā ká i' k<sub>i</sub>. Mik e' tka, eta ye' sik tso' blēule e' tsūmi e' ta."

26 Mik ie' blēnewa Egipto, eta ie' k<sub>i</sub> duas de cien eyök k<sub>i</sub> dabom eyök (110). Ie' nu kapeyanewa as kě inurwā e' iēnewa s'nu kélkuō a.

**Tte Pa'ali Me' Skëköl tö Se' a**  
**New Testament and Shorter Old Testament in Bribri**  
**(CS:bzd:Bribri)**

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bribri

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Bribri

bzd

Costa Rica

**Copyright Information**

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament and Shorter Old Testament**

in Bribri

**© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

70b70297-578d-5d61-9b6f-3119201e28ca